

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

KOMPARACE VÝVOJE
NEZAMĚSTNANOSTI V ČESKÉ
REPUBLICE A VE ŠPANĚLSKU V LETECH
2006-2016

diplomová práce

Autor: Bc. Alice Primasová

Vedoucí práce: prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.

Rok: 2018

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Bc. Alice Primasová

V Praze, dne 14. 8. 2018

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce prof. Ing. Vojtěchu Krebsovi, Csc. za odborné vedení, pomoc a cenné připomínky při vypracování této práce.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Alice Primasová**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Hospodářská politika**
Název tématu: **Komparace vývoje nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku v letech 2006-2016**

Zásady pro vypracování:

1. Základním cílem práce je na základě mezinárodní komparace nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku nalézt hlavní příčiny rozdílů v jejím vývoji a ukázat základní faktory aktuální nepříznivé situace ve vývoji nezaměstnanosti ve Španělsku.
2. Význam a aktuálnost tématu
Vývoj nezaměstnanosti patří bezesporu k nejdůležitějším ukazatelům úspěšnosti hospodářské politiky. Znalosti vývoje ve Španělsku umožní vyhnout se možným problémům, které by mohly nastat ve vývoji nezaměstnanosti i v České republice.
3. Teoretická část práce
V teoretické části se diplomová práce bude zabývat jednotlivými teoriemi nezaměstnanosti, zaměří se na jednotlivé typy nezaměstnanosti a jejich příčiny. Dále se soustředí na teorii nezaměstnanosti z pohledu jednotlivých ekonomických škol. Součástí teoretické části budou i základní definice a metodiky používané k měření nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku.
4. Charakteristika praktické části práce
V praktické části bude popsán vývoj nezaměstnanosti od roku 2006 do r. 2016 s důrazem na vliv ekonomické krize, její příčiny a dopad na ekonomiku v obou zemích bude vysvětlen. Dále bude analyzován vývoj nezaměstnanosti dle jednotlivých kategorií (věk, pohlaví), následovat bude komparace vývoje nezaměstnanosti mezi oběma zeměmi a vysvětleny možné odlišnosti. Zařazeno bude i porovnání s vývojem nezaměstnanosti v Evropské unii. Práce bude zakončena kapitolou zabývající se rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými regiony v daných zemích. Hlavním zdrojem dat budou statistické úřady v obou zemích a evropský statistický úřad Eurostat.

Rozsah práce: 70

Seznam odborné literatury:

1. KOTÝNKOVÁ, M. The European Labour Market and its Changes. *European Scientific Journal*. 2015. sv. 2, č. February, s. 47–53. ISSN 1857-7881. URL: <http://www.eujournal.org/index.php/esj/article/view/5045/4972>
2. HALÁSKOVÁ, R. *Politika zaměstnanosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-522-5.
3. SIROVÁTKA, T. – MAREŠ, P. (ed.). *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8.
4. HOLMAN, R. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.
5. Instituto Nacional de Estadística /www.ine.es/welcome.shtml/

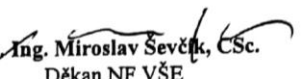
Datum zadání diplomové práce: prosinec 2017

Termín odevzdání diplomové práce: květen 2018

Bc. Alice Primasová
Ředitelka

prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Vývoj nezaměstnanosti patří bezesporu k nejdůležitějším ukazatelům úspěšnosti hospodářské politiky. Již v minulosti patřil problém nezaměstnanosti k jednomu z nejdiskutovanějších témat, hlavně v době, kdy počet nezaměstnaných výrazně stoupal a představoval tak nebezpečí pro fungování ekonomiky. Teoretická část práce se věnuje základním pojmům týkajících se nezaměstnanosti společně s hlavními teoriemi nedůležitějších ekonomických škol. Vysvětluje fungování na trhu práce a uvádí základní principy politiky zaměstnanosti. Součástí teoretické části jsou i základní definice a metodiky používané k měření nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku. Praktická část se zpočátku zaměřuje na popis vývoje a porovnání míry nezaměstnanosti u sledovaných zemí. U obou zemí je možné pozorovat podobný trend ve vývoji míry nezaměstnanosti vlivem hospodářské krize. Nezaměstnanost je v obou případech vyšší u mladých lidí a žen. Česká republika má jednu z nejnižších nezaměstnaností v Evropské unie, což je mimo jiné způsobeno vlivem rychlého hospodářského růstu, nízké mzdové hladiny a návaznosti na ekonomiku Evropské unie. Existují také obrovské rozdíly mezi jednotlivými regiony uvnitř zemí, zejména pak v případě Španělska. Tyto rozdíly jsou způsobeny hlavně strukturou hospodářství a úrovní dosaženého vzdělání obyvatel. Hypotéza, že vývoj nezaměstnanosti byl silně ovlivněn hospodářskou krizí, avšak dopad na všechny ekonomiky nebyl stejný a nezaměstnanost je ovlivněna i řadou vnitřních faktorů, se na základně analýzy dostupných statistických dat potvrdila.

Klíčová slova: Nezaměstnanost, trh práce, zaměstnanost, regionální rozdíly, hospodářská krize

JEL klasifikace: E24, J21, G01

Abstract

Unemployment is undoubtedly one of the most important indicators of economic policy success. Already in the past the problem of unemployment has been one of the most discussed issues, especially at a time when the number of the unemployed has risen significantly and posed a threat to the functioning of the economy. The theoretical part deals with the basic notions concerning unemployment together with the main theories of the most important economic schools. It explains the functioning of the labour market and sets out the basic principles of employment policy. Part of the theoretical part includes the basic definitions and methodologies used to measure unemployment in the Czech Republic and Spain. The analytical part initially focuses on the description of the development and the comparison of the unemployment rate in the two monitored. For both countries, a similar trend can be observed in the development of the unemployment rate due to the economic crisis. Unemployment is higher among both young people and women. The Czech Republic has one of the lowest unemployment in the European Union, which is due to, among other things, rapid economic growth, low wage levels and the European Union's economy. There are also huge differences between regions within countries, especially in the case of Spain. These differences are mainly due to the structure of the economy and the level of education achieved by the population. The hypothesis that the development of unemployment was heavily influenced by the economic crisis but the impact on all economies was not the same and unemployment is affected by a number of internal factors confirmed on the basis of the analysis of available statistical data.

Key words: Unemployment, labor market, unemployment, regional differences, economic crisis

JEL classification: E24, J21, G01

Obsah

Úvod	1
A. Teoretická část	3
1. Nezaměstnanost.....	3
1.1. Základní pojmy a definice nezaměstnanosti	3
1.2. Teorie nezaměstnanosti z pohledu jednotlivých ekonomických škol	5
1.2.1. Klasická politická ekonomie.....	5
1.2.2. Cambridgeská škola	6
1.2.3. Keynesiánství.....	6
1.2.4. Neoknesiánství	7
1.2.5. Chicagská škola	8
1.3. Typy nezaměstnanosti	9
2. Trh práce	13
3. Politika zaměstnanosti.....	16
3.1. Aktivní politika zaměstnanosti.....	17
3.1.1. Aktivní politika zaměstnanosti v České republice.....	17
3.1.2. Aktivní politika zaměstnanosti ve Španělsku	20
3.2. Pasivní politika zaměstnanosti	21
3.2.1. Pasivní politika zaměstnanosti v České republice	21
3.2.2. Pasivní politika zaměstnanosti ve Španělsku.....	21
4. Metody měření nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku.....	22
4.1. Měření nezaměstnanosti v České republice	22
4.2. Měření nezaměstnanosti ve Španělsku.....	24
4.3. Měření nezaměstnanosti podle Eurostatu.....	25
B. Praktická část.....	27
5. Vývoj nezaměstnanosti od roku 2006 do roku 2016	27
5.1 Vývoj nezaměstnanosti v České republice od roku 2006 do roku 2016	27
5.2. Vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku od roku 2006 do roku 2016	32
5.3. Komparace vývoje nezaměstnanosti	39
5.4. Hlavní příčiny rozdílů ve vývoji nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku	42
6. Rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými regiony v daných zemích	49
6.1. Rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými kraji v České republice.....	50

6.2. Rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi autonomními společenstvími ve Španělsku	57
Závěr	65
Seznam grafů.....	69
Seznam tabulek	70
Seznam obrázků	70
Zdroje.....	71

Úvod

Míra nezaměstnanosti patří k nejdůležitějším ukazatelům úspěšnosti hospodářské politiky. Již v minulosti patřil problém nezaměstnanosti k jednomu z nejdiskutovanějších témat, hlavně v době, kdy počet nezaměstnaných výrazně stoupal a představoval tak nebezpečí pro fungování ekonomiky. Růst nezaměstnanosti má často sociální, ekonomické a politické dopady. Na nezaměstnanost se dá pohlížet z ekonomického hlediska jako na plýtvání dostupných zdrojů. Toto jsou jedny z důvodů, proč se míra nezaměstnanosti pravidelně měří. Statistická data o zaměstnanosti a nezaměstnanosti jsou sbírána a hodnocena statistickými úřady. Pro Českou republiku je to Český statistický úřad, pod zkratkou ČSÚ, který byl založen 8.ledna 1969 zákonem č. 2/1969 Sb.¹ Ve Španělsku můžeme nalézt podobnou instituci, kterou je Instituto Nacional de Estadística neboli INE. Také španělský statistický úřad poskytuje veškeré informace o nezaměstnanosti, s možností vyhledávání dle jednotlivých let a kategorií, jimiž může být například věk, pohlaví nebo vzdělání. Tato instituce byla založena 3. listopadu 1865. Obdobně jako u Českého statistického úřadu se údaje o nezaměstnanosti zveřejňují každý trimestr.² Díky těmto datům je umožněna analýza na trhu práce z ekonomického, sociálního a demografického hlediska.

Míra nezaměstnanosti byla výrazně ovlivněna ekonomickou krizí, která se šířila světem v roce 2009 a měla negativní dopad na většinu vyspělých ekonomik. V posledních letech se míra nezaměstnanosti začala napříč Evropskou unií snižovat. Státy, které na tom byly v době krize z hlediska míry nezaměstnanosti nejhůře, což bylo zvláště Španělsko a Řecko, se pomalu vzpamatovávají. Zajímavým faktem je, že Česká republika je jedním ze států s nejnižší mírou nezaměstnanosti v Evropské unii.³

Hlavním cílem práce je na základě mezinárodní komparace nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku nalézt hlavní příčiny rozdílů v jejím vývoji. Práce se zabývá obdobím od roku 2006 do roku 2016. V tomto období lze zkoumat situaci před příchodem hospodářské a finanční krize i po jejím nástupu. Práce si také klade za cíl ukázat základní faktory aktuální nepříznivé situace ve vývoji nezaměstnanosti ve Španělsku. V neposlední řadě porovnává vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých

¹ Český statistický úřad. O ČSÚ

² Instituto nacional de Estadística, Actividad, ocupación, paro

³ Eurostat, Employment and unemployment,

regionech v obou zemích, který dává do souvislosti s vývojem HDP na hlavu, průměrnou hrubou mzdou a dosaženým vzděláním. Hlavní hypotézou je, že vývoj nezaměstnanosti byl silně ovlivněn hospodářskou krizí, avšak dopad na všechny ekonomiky nebyl stejný a nezaměstnanost je ovlivněna i řadou vnitřních faktorů. Tato hypotéza je zkoumána na základě analýzy dostupných statistických dat.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se věnuje samotnému pojmu nezaměstnanost a vysvětluje pohled na něj podle jednotlivých ekonomických škol. V závěru první kapitoly jsou vysvětleny typy nezaměstnanosti. Druhá kapitola vysvětluje trh práce, pojem, který se v celé práci hodně objevuje. Třetí část se zabývá politikou zaměstnanosti. Je rozdělena na aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti, které jsou popsány v obou státech zvlášť. Závěr teoretické části je věnován metodám měření nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku, kde je vysvětleno, jak se měří nezaměstnanosti v obou zemích a jsou zde také uvedeny základní zdroje dat pro praktickou část.

Praktická část je rozdělena na dvě kapitoly. První kapitola se zabývá detailním popisem vývoje nezaměstnanosti nejprve v České republice a poté ve Španělsku. Je uveden i vývoj nezaměstnanosti pro jednotlivé skupiny obyvatel – dle pohlaví a věku. V další části kapitoly je komparace vývoje nezaměstnanosti mezi oběma státy a pro lepší zasazení do kontextu i s Evropskou unií. Poslední podkapitola určuje hlavní příčiny v rozdílech míry nezaměstnanosti v obou státech a v jejím vývoji. Druhá polovina praktické části se věnuje rozdílům v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými regiony v daných zemích, které dává do souvislosti s jinými ekonomickými veličinami, jako je HDP na hlavu nebo průměrná hrubá mzda.

A. Teoretická část

1. Nezaměstnanost

1.1. Základní pojmy a definice nezaměstnanosti

V této kapitole jsou vysvětleny základní pojmy a definice týkající se nezaměstnanosti. Jejich pochopení je důležité pro porozumění celé práci, protože se v ní hojně objevují. Jako základní definici nezaměstnanosti můžeme uvést, že nezaměstnanost je stav na trhu práce, při kterém existuje část obyvatelstva, která nepracuje.

Jedna z hlavních mezinárodních institucí, která v souvislosti s nezaměstnaností existuje je Mezinárodní organizace práce (International Labour organization, zkráceně ILO). Mezinárodní organizace práce stanovuje pracovní standardy, vydává mezinárodně uznávané metodiky a vytváří programy podporující práci. Organizace vznikla v roce 1919 jako součást Versailleské smlouvy. Hlavními cíli organizace jsou podpora pracovních práv, podpora pracovních příležitostí a posílení sociální ochrany. V dnešní době pomáhá rozvíjet hospodářské a pracovní podmínky pro všechny pracovníky a zaměstnavatele a ukazuje vládám cestu k prosperitě a pokroku. Organizace sdružuje zástupce vlád, zaměstnavatele a pracovníky ze 187 členských států.⁴

Podle metodiky Mezinárodní organizace práce se za nezaměstnaného považuje osoba, která splňuje tři podmínky. První podmínka říká, že v referenčním týdnu člověk vůbec nepracoval. Pro splnění druhé podmínky se předpokládá, že osoba aktivně hledala práci v posledních čtyřech týdnech nebo již našla práci, do které nastoupí v příštích třech měsících. Aktivním hledáním práce je myšleno hledání přes úřad práce nebo využití soukromé zprostředkovatelny práce. Osoba může také hledat práci přímo ve firmách, podnikat kroky pro založení vlastní firmy nebo aktivně hledat práci jiným způsobem. Třetí podmínkou je, že osoba byla připravena okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů k nástupu do práce.⁵

Naopak zaměstná osoba je taková osoba starší 15 let, která v průběhu referenčního týdne pracovala alespoň jednu hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu, nebo nebyla

⁴ International Labour organization. About the ILO

⁵ Eurostat. EU labour force survey – methodology

v práci, ale měla formální vztah k zaměstnání. Základním kritériem pro zařazení mezi zaměstnané osoby je tedy vyvíjení jakékoliv odměňované pracovní aktivity. Dohromady tvoří nezaměstnaní a zaměstnaní ekonomicky aktivní obyvatelstvo a představují nabídku práce. Konkrétně do této skupiny patří zaměstnané osoby, samostatně výdělečně činné, pracující důchodci, pracující studenti, ženy na mateřské dovolené, osoby v základní, náhradní nebo civilní vojenské službě, ve vazbě nebo výkonu trestu, členové produkčních družstev a pomáhající rodinný příslušníci a osoby nezaměstnané.⁶

Nezaměstnanost se dá vyjádřit dvěma způsoby. Může to být v absolutním vyjádření počtu nezaměstnaných nebo jako procentní podíl nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu – míra nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti je asi jeden z nejrozšířenějších ukazatelů informujících o situaci na trhu práce a je také jedním z nejvíce citovaných v médiích. Vzhledem k jeho užitečnosti při poskytování informací o situaci na trhu práce v zemi a skutečnosti, že je obecně uznáván jako hlavní ukazatel trhu práce, je v této práci hojně využíván k analýze vývoje nezaměstnanosti v obou zemích. Míra nezaměstnanosti se počítá jako podíl nezaměstnaných na celkovém počtu lidí ochotných pracovat. Je možné ji vypočítat podle následujícího vzorce: $u = U / L + U$, kde U představuje počet nezaměstnaných, L je počet zaměstnaných a u vyjadřuje míru nezaměstnanosti. Měření míry nezaměstnanosti vyžaduje znalost jak zaměstnanosti, tak nezaměstnanosti.⁷ Míra nezaměstnanosti se často uvádí i podle specifických skupin. Ty mohou být definovány podle věku, pohlaví, zaměstnání nebo průmyslu. Uvádí se i míra nezaměstnanosti u cizinců žijících na daném území. Přestože tento ukazatel poskytuje informace o situaci na trhu práce, nemělo by být interpretováno jako měřítko ekonomického blahobytu nebo pomocí toho hodnotit úroveň životních podmínek. Cílem vlád, zaměstnavatelů a odborů bývá často dosáhnout co nejnižší míry nezaměstnanosti, a to v souladu s dalšími cíli hospodářské a sociální politiky, jako je například nízká inflace. Na mezinárodní úrovni se míra nezaměstnanosti obvykle používá k porovnání toho, jak se trhy práce v jednotlivých zemích a regionech liší. Míra nezaměstnanosti může být použita také k řešení genderových problémů na trhu práce. Míra nezaměstnanosti bývá často vyšší u žen než u mužů.⁸

⁶ Český statistický úřad. Ekonomická aktivita obyvatelstva

⁷ HOLMAN, R. Makroekonomie

⁸ International labour organization. Labour force

1.2. Teorie nezaměstnanosti z pohledu jednotlivých ekonomických škol

Nezaměstnanost je jev, se kterým se společnost potýkala již od prvních společenských uspořádání. Jako samostatným problémem se jí však ve svém díle začal zabývat až John Maynard Keynes ve třicátých letech 20. století.

V průběhu historie jednotlivé ekonomické školy a směry nahlížely na teorii nezaměstnanosti odlišně, a i když se jí přímo nezabývaly, můžeme ji zkoumat odvozením od jejich teorií mezd, kapitálu, poptávky a nabídky výrobního faktoru a dalších. V této části práce je vybráno pět hlavních ekonomických škol a jejich představitelů, kteří se zabývali, nebo měli nějakou spojitost s teorií nezaměstnanosti.

1.2.1. Klasická politická ekonomie

Klasická ekonomická teorie se zaměřuje především na tvorbu a přerozdělování bohatství. U klasické politické ekonomie byla mzda určena naturálním existenčním minimem. Nezaměstnanost byla tedy vyvozena z velikosti mzdového fondu. Pokles mzdového fondu znamenal následný pokles poptávky po práci, který způsobil růst nezaměstnanosti.⁹

Jedním z nejznámějších představitelů klasické politické ekonomie je Adam Smith a zejména jeho dílo Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, které vyšlo v roce 1776. V této knize se objevuje jeho teorie „neviditelné ruky trhu“, která říká, že každý člověk následuje vlastní zájem a neviditelná ruka trhu ho vede k takovému chování, které je v zájmu celé společnosti. Smith chápal nezaměstnanost jako funkci kapitálu. Podle jeho teorie je kapitál viděn jako mzdový fond. Z jeho teorie vyplývá, že když kapitál roste, následně klesá nezaměstnanost.¹⁰

Další významnou osobností klasické politické ekonomie je John Stuart Mill, který podobně jako jeho předchůdce ztotožnil kapitál se mzdovým fondem. Mill se domníval, že růst poptávky po práci vede k růstu dělnické populace. Tento závěr vysvětloval pomocí

⁹ HOLMAN, R. a kol. Dějiny ekonomického myšlení

¹⁰ Tamtéž.

zvýšení mzdy nad existenční minimum. Proto také byla podle něj zaměstnanost funkcí akumulace kapitálu, a tedy mzdového fondu.¹¹

1.2.2. Cambridgeská škola

Jedním z hlavních znaků Cambridgeské školy je její snaha o zachování a návaznost na anglické klasiky, proto ji můžeme označit jako neoklasickou. Je pro ni typické zaměření na dílčí rovnováhu trhů, na rozdíl od ostatních škol, které se zaměřovaly spíše na všeobecnou rovnováhu trhů. Cambridgeská škola využívá ke zkoumání nabídky a poptávky na trzích metodu *ceteris paribus*. Tato metoda předpokládá, že na všech ostatních trzích nedochází k žádným změnám.

Hlavním představitelem této školy je Alfred Marshall. Alfred Marshall vysvětloval nezaměstnanost odvozením od poptávky po práci. Poptávku po práci odvozoval od poptávky po statcích, od funkce mezní produktivity výrobního faktoru a od ceny výrobku, který je prací vyprodukován. Mzdu chápal jako odměnu za oběť pracovníka, který překonal touhu po klidu a nechuť jít do práce.¹²

Druhým významným představitelem této školy je Arthur Pigou. Jeho nejznámější teorie v souvislosti s nezaměstnaností je Pigouv efekt. Tento efekt ukazuje, že při poklesu nominálních mezd lidé zjistí, že jejich reálné hotovostní zůstatky vzrostly. To vede k růstu spotřeby a růstu poptávky po zboží. Následně se zvýší produkce a klesne nezaměstnanost. Tento efekt se také často označuje jako efekt bohatství. Pigou dále prokázal, že dosažení plné nezaměstnanosti je nemožné, kvůli strnulým nominálním mzdám.¹³

1.2.3. Keynesiánství

Ve 20. a 30. letech 20. století vypukla velká hospodářská krize a ekonomové se začali obracet jiným směrem. Objevil se nový problém a tím byla nezaměstnanost. Jedním z hlavních témat ekonomů se proto stala právě nezaměstnanost. Další důvodem

¹¹ HOLMAN, R. a kol. Dějiny ekonomického myšlení

¹² Tamtéž.

¹³ HOLMAN, R. Makroekonomie

zvýšeného zájmu o toho téma mohl být i fakt, že v té době dosahovala nezaměstnanost ve Velké Británii vysokých hodnot okolo 15 %. V návaznosti na tyto problémy se v tomto období rozvíjela především makroekonomie a národní hospodářství.¹⁴

Jednoznačně nejznámějším představitelem keynesiánství, který mu dal i své jméno, je John Maynard Keynes, který svými teoriemi odstartoval novou revoluci v ekonomii. Jedním z jeho nejznámějších děl, které vyšlo v roce 1936 je Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz. V knize Keynes popisuje svou teorii agregátní poptávky a nabídky. Přichází také s pojmem nedobrovolná nezaměstnanost. Ta je podle něj způsobena nedostatečnou poptávkou. Keynes tvrdí, že nedostatečná poptávka je způsobena nízkými soukromými úsporami. Nedostatek poptávky vede k snižování investic, a to následně i k malé zaměstnanosti. Nedostatečnou poptávku označuje jako hlavní důvod recese v ekonomice. Keynes přispěl do teorie nezaměstnanosti mnohými doporučeními, které mají vést k plné zaměstnanosti. Podle něj by měl stát pomocí měnové a fiskální politiky stimulovat poptávku.¹⁵

Keynesiánství, které vzniklo na základních myšlenkách Keynesa, ovlivnilo hospodářskou politiku zejména v poválečném období. Toho období je nazýváno jako keynesiánská nebo intervencionistická etapa. Keynesiánství nabádalo k zásahům státu do ekonomiky. Jako hlavní cíl hospodářské politiky byla dána plná zaměstnanost. Byla snaha zejména o stimulaci poptávky v ekonomice, jejíž nedostatek byl podle Keynesa jednou z hlavních příčin nezaměstnanosti. Poptávka byla stimulována pomocí nástrojů fiskální politiky.¹⁶

1.2.4. Neokeynesiánství

Neoklasická ekonomie je založena na syntéze klasické teorie a keynesiánství. Podle neokeynesiánců není příčinou nedobrovolné nezaměstnanosti nedostatečná poptávka, ale nepružnosti cen a mezd. Jedna z teorií neoklasické syntézy dokázala, že z neoklasického modelu je možné odvodit nedobrovolnou nezaměstnanost tak, jak ji popsal Keynes, je-li splněna alespoň jedna ze tří podmínek. První podmínkou je, že mzdy musí být nepružné směrem dolů. Druhá podmínka říká, že když se ekonomika ocitne

¹⁴ SAMUELSON P. A., NORDHAUS W. Ekonomie

¹⁵ HOLMAN, R. a kol. Dějiny ekonomického myšlení

¹⁶ Tamtéž.

v pasti na likviditu, úroková míra převyší úrokovou míru plné zaměstnanosti a poslední podmínka vyžaduje investice necitlivé na úrokovou míru.¹⁷

Jedním z významných ekonomů tohoto období byl William Phillips. Ten se zabýval vztahem mezi nezaměstnaností a výší nominálních mezd. Poté objevil silnou korelaci mezi nezaměstnaností a inflací. V roce 1958 zveřejnil článek, v němž tento vztah vysvětlil pomocí křivky, později pojmenované jako Phillipsova křivka, která představovala inverzní vztah mezi nezaměstnaností a mzdovou inflací.

Na něj navázali další významní ekonomové tohoto období Paul Samuelson a Robert Solow. Ti se rozhodli přetvořit Phillipsovou křivku tak, aby odpovídala Americké ekonomice v té době. Pomocí jejich výzkumu bylo dokázáno, že není možné dosáhnout zároveň nízké inflace a malé nezaměstnanosti. Tyto dvě veličiny jsou v inverzním vztahu a vzájemně se ovlivňují. Je proto nutné zvolit mezi různou mírou těchto veličin.¹⁸

1.2.5. Chicagská škola

Jak již název napovídá, Chicagská škola vznikla na Chicagské univerzitě ve třicátých letech minulého století. Jejím typickým rysem je odvrát od státních zásahů a víra ve volné trhy, na rozdíl od keynesiánství, které propagovalo statní zásahy do ekonomiky. Můžeme tedy říci, že tato škola vznikla jako jakási protiváha ke keynesiánství. Typické je pro ni velmi liberální smýšlení. Používala metodologický pozitivismus, který říká, že když jsou závěry teorie v souladu se skutečností, jsou pravdivé. Zároveň věří, že trhy jsou samy schopny efektivně rozdělovat mzdy a alokovat zdroje.¹⁹

Nejvýraznějším představitelem této školy je Milton Friedman. U teorie nezaměstnanosti se Friedman věnoval Phillipsově křivce. Prokázal, že tato křivka je platná jen v krátkém období. Tvrdil, že nezaměstnanost dlouhodobě směřuje ke své přirozené míře, kterou není možno ovlivnit změnami poptávky. Přirozená míra nezaměstnanosti je veličina, kterou Friedman zavedl jako protiváhu je Keynesově nedobrovolné nezaměstnanosti.

¹⁷ HOLMAN, R. a kol. Dějiny ekonomického myšlení.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

1.3. Typy nezaměstnanosti

Nezaměstnanost můžeme v určité míře nalézt v každé ekonomice. Tato míra nezaměstnanosti se nazývá přirozená míra nezaměstnanosti. Je to taková míra, při níž je trh práce v rovnováze a produkt se nachází na svém potenciálu.²⁰ Cenová a mzdová inflace jsou při přirozené míře nezaměstnanosti vyrovnané, a tedy inflace je stálá. Přirozenou míru nezaměstnanosti můžeme také označit jako nejnížší možnou nezaměstnanost, která je dlouhodobě udržitelná, a při které je počet nezaměstnaných menší nebo stejně velký jako počet volných pracovních míst. Tuto nezaměstnanost označujeme také jako dobrovolnou.²¹

Přirozená nezaměstnanost má tři složky neboli typy nezaměstnanosti. Prvním typem nezaměstnanosti je nezaměstnanost frikční. Tato nezaměstnanost je zapříčiněna pohybem lidí mezi jednotlivými pracovními místy a vzniká, když jedinec dobrovolně opustí své pracovní místo. Jedinec může mít za cíl zlepšení pracovních podmínek – vyšší mzda, lepší životní podmínky, větší šance na pracovní postup. Pokud jedinec dobrovolně mění pracovní místo, může to znamenat, že na trhu práce existují dobré podmínky a délka frikční nezaměstnanosti je velmi krátká, od 6 do 12 týdnů. Tento druh nezaměstnanost je tedy potřebnou podmínkou pro optimální alokaci pracovních sil, jelikož vzniká z pohybu mezi pracovními místy, oblastmi a také jinými fázemi životního cyklu, proto ji také někdy můžeme nazývat fluktuační nezaměstnanost. Řadíme sem také například matky po mateřské dovolené, nemocenské a podobně. Frikční nezaměstnanost je přítomna v každé ekonomice.²²

Dalším typem je strukturální nezaměstnanost. Strukturální nezaměstnanosti je způsobena neshodou mezi nabídkou a poptávkou po zaměstnancích. Bývá většinou dlouhodobějšího rázu a může trvat až několik let. Tato neshoda je často způsobena tím, že zatímco jedno odvětví expanduje, jiné upadá. Má to za následek, zvyšování poptávky po určitém druhu práce, a naopak se snižováním poptávky po jiném druhu práce. V těchto případech se zaměstnanci nestihnou dostatečně rychle přeorientovat. Můžeme tedy říci, že tato nezaměstnanost je zapříčiněna změnami poptávané kvalifikace pracovníků z důvodů strukturálních a technických změn. Často dochází k tomu, že jedinec musí úplně

²⁰ KNOLL, O. Druhy nezaměstnanosti a příčiny jejich vzniku

²¹ JÍROVÁ, H. Trh práce a politika zaměstnanosti

²² HOLMAN, R. Makroekonomie

změnit svůj obor, nebo se přestěhovat do jiného místa. Řešením bývá rekvalifikace zaměstnanců, která je spojena s makroekonomickou politikou.²³

Poslední složku přirozené nezaměstnanosti tvoří sezonní nezaměstnanost. Tento typ nezaměstnanosti je má krátkodobý charakter. Je závislý na sezónní fluktuaci poptávky po práci a bývá často spojen s ročními obdobími. Nejčastěji se s tímto typem nezaměstnanosti setkáváme u stavebnictví, zemědělství nebo u turistického odvětví. Typickým příkladem je právě zemědělství, kde poptávka po pracovnících výrazně roste v letních a podzimních měsících, kdy dochází ke sklizni. Obdobným příkladem je stavebnictví, protože většina zakázek probíhá od jara do podzimu a v zimě podstatně klesá poptávka po pracovnících. Ve stavebnictví existují opatření, která zabraňují krátkodobému charakteru sezónní nezaměstnanosti. Jedním z nich je opatření na podporu celoročních prací. Zaměstnancům, kteří by ztratili práci v určitém období v roce, úřad kompenzuje za určitých předpokladů mzdu. Zaměstnavatel si tak udržuje pracovní kolektiv bez nutnosti vyplácení mzdy po celé období.²⁴

Následující typ nezaměstnanosti již není součástí přirozené míry nezaměstnanosti. Je jím cyklická nezaměstnanost a jak již název napovídá, souvisí úzce s hospodářským cyklem. Cyklická nezaměstnanost je hlavní příčinou a formou nedobrovolné nezaměstnanosti. Její příčinou jsou hospodářské cykly, respektive hospodářská recese. Když nastane hospodářská recese, klesá celková poptávka v ekonomice, a proto se nezaměstnanost zvyšuje v každém odvětví. Cyklická nezaměstnanost většinou trvá několik měsíců. V některých vážnějších případech může trvat i několik let. Tento typ nezaměstnanosti je nejzávažnější, protože způsobuje nebezpečné politické a sociální problémy.²⁵

Podle jiného kritéria lze rozlišovat nezaměstnanost dobrovolnou a nedobrovolnou. O dobrovolné nezaměstnanosti hovoříme tehdy, když na trhu práce existují volná místa, ale určití jedinci nejsou ochotni pracovat. Důvodem bývá nespokojenost s výší mzdové hladiny. Jsou tedy dobrovolně nezaměstnaní a volí raději volný čas. Délka dobrovolné nezaměstnanosti závisí na alternativních příležitostech k zaměstnání, jako je třeba podpora v nezaměstnanosti.²⁶ Graf 4 znázorňuje situaci, ve které je na trhu práce dobrovolná nezaměstnanost. Křivka D představuje poptávku po práci a křivka S nabídku

²³ SAMUELSON P.A. NORDHAUS W. Ekonomie

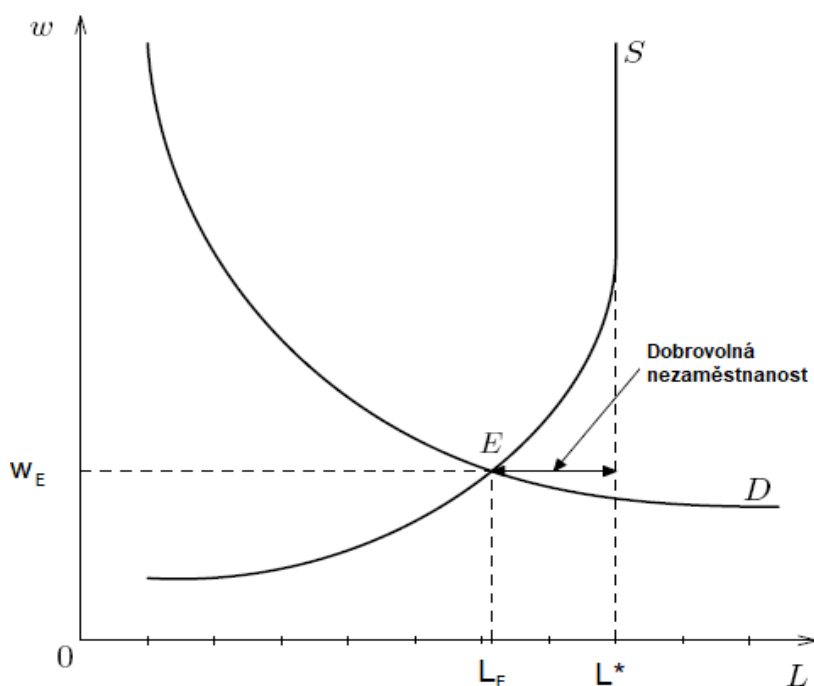
²⁴ KNOLL, O. Druhy nezaměstnanosti a příčiny jejich vzniku

²⁵ HOLMAN, R. Makroekonomie

²⁶ WINKLER, J. aj. Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy.

práce. Rovnováha nastává v bodě E, kdy je zaměstnáno L_E pracovníků při mzdě w . L^* je ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Dobrovolná nezaměstnanost se nachází mezi body L_E a L^* . Jsou to lidé, kteří při dané mzdě nejsou ochotni pracovat.

Graf 1 - Dobrovolná nezaměstnanost

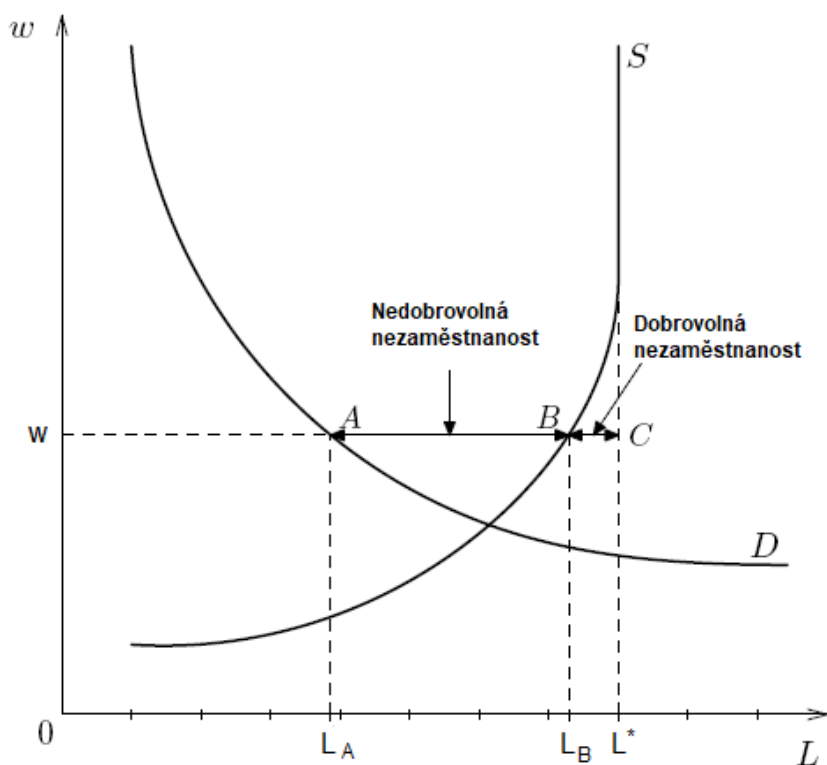
Zdroj: JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*

Při nedobrovolné nezaměstnanosti existuje více pracovníků nabízejících práci při dané mzdě, než je poptávka firem. Na trhu se nacházejí i lidé, kteří by byli ochotni pracovat i za menší mzdu, ale vyskytují se překážky, které brání v poklesu mezd. Typickým příkladem je zavedení minimální mzdy, kdy vláda určí minimální mzdu, kterou musí dostat každý zaměstnanec. Firmy proto propouští, aby se jim nezvýšily náklady, a vzniká tak nedobrovolná nezaměstnanost. Dalším příkladem mohou být odbory, který usilují o zvyšování mezd. Stejně jako v případě minimálních mezd, tlak na růst mezd zvyšuje nedobrovolnou nezaměstnanost. V konečném důsledku odbory svým chováním často poškozují zaměstnance.²⁷ Na grafu č. 5 je znázorněna spolu s dobrovolnou nezaměstnaností i nedobrovolná. Při mzdě w firmy poptávají L_A

²⁷ WINKLER, J. aj. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*.

pracovníků, ale práci nabízí L_B lidí. Mezi body A a B tak vzniká nedobrovolná nezaměstnanost. Nabídka je práce je větší než poptávka po práci. Při mzdě w jsou stále i lidé, kteří nejsou ochotni pracovat, mezi body B a C je tedy dobrovolná nezaměstnanost.

Graf 2 - Nedobrovolná nezaměstnanost

Zdroj: JÍROVÁ, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*

V neposlední řadě se může nezaměstnanost dělit na krátkodobou a dlouhodobou. Krátkodobá nezaměstnanost nepředstavuje pro ekonomiku výraznou hrozbu. Může se jednat o frikční nezaměstnanost, která souvisí s přechodem mezi jednotlivými zaměstnáními anebo sezonní nezaměstnanost. Daleko vážnějším problémem pro ekonomiku je dlouhodobá nezaměstnanost, který jak již název napovídá, trvá dlouhodobě a pro takového jedince je mnohem těžší se začlenit zpátky do pracovního kolektivu.²⁸

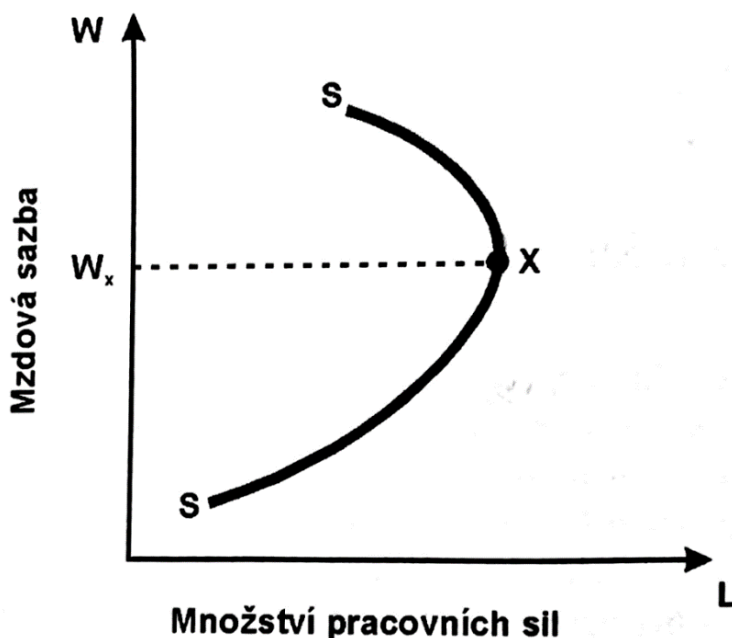
²⁸ HOLMAN, R. Makroekonomie

2. Trh práce

Trh práce je místo, na kterém se střetává nabídka práce a poptávka po práci. Trh práce je heterogenním a zároveň nedokonalým trhem. Nedokonalost na trhu práce vzniká zejména z důvodu neúplnosti informací. Spotřebitelé nejsou informováni o dostupných pracovních místech a firmy nevědí o všech nezaměstnaných. Mzdy na trhu práce se liší, ale v dlouhém období pozorujeme tendenci k vyrovnaní mzdových rozdílů mezi profesemi.²⁹

Nabídka práce je tvořena jednotlivci ucházejícími se o zaměstnání. Můžeme ji tedy definovat jako celkový počet jednotlivců nabízejících svou pracovní sílu na trhu práce. Nabídka práce reprezentuje volbu spotřebitele, který při rozhodování porovnává užitek z volného času s užitekem ze spotřeby statků, které nakoupí za mzdu. Nabídka na trhu práce je proto závislá na výši reálné mzdy.³⁰

Graf 3 - Křivka nabídky práce

Zdroj: Trh práce a politika nezaměstnanosti, Doc Ing Hana Jírová, CSc. 1999

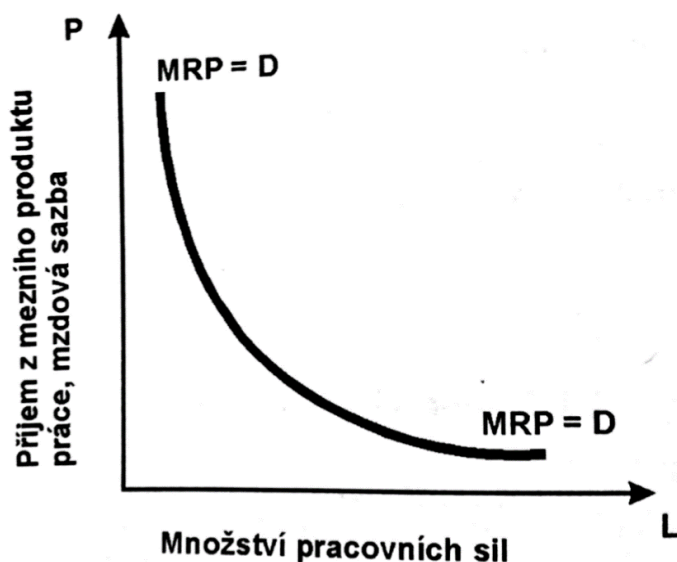
²⁹ JÍROVÁ, H. Trh práce a politika zaměstnanosti

³⁰ Tamtéž.

Z grafu č. 1, kde L představuje množství pracovních sil a W mzdovou sazbu vyplývá, že spotřebitel s růstem mzdy nabízí stále více práce, a to až do bodu X . Do tohoto bodu převládá substituční efekt. Spotřebitel nahrazuje volný čas prací. Od bodu X převládá důchodových efekt. Při vyšší mzdě člověk nabízí méně práce, protože volný čas má pro něj čím dál tím větší cenu. Hlavním determinantem nabídky práce je teda reální mzda.³¹

Poptávka po práci je odvozenou poptávkou a je odvozena od produkční funkce, která vyjadřuje závislost produkce na množství práce. Poptávkou po práci se dá také rozumět celkový objem pracovních sil, který poptávají firmy při určité výši mzdy.³² Graf č. 2 znázorňuje křivku poptávky po práci. Na ose x se nachází množství pracovních sil a na ose y příjem z mezního produktu práce, který se rovná mzdové sazbě. Příjem z mezního produktu práce je dodatečný příjem, který firma dostane, když zaměstná dodatečnou jednotku práce, všechny ostatní vstupy se nemění. Počítá se jako mezní produkt práce, tedy dodatečný výstup získaný zaměstnáním další dodatečné jednotky práce vynásobený mezním příjmem. Je nákladem práce, a proto se rovná mzdě. Z grafu můžeme vyčíst, že je klesající. S rostoucí mzdou firma poptává méně pracovníků.³³

Graf 4 - Křivka poptávky po práci

Zdroj: *Trh práce a politika nezaměstnanosti*, Doc Ing Hana Jírová, CSc. 1999

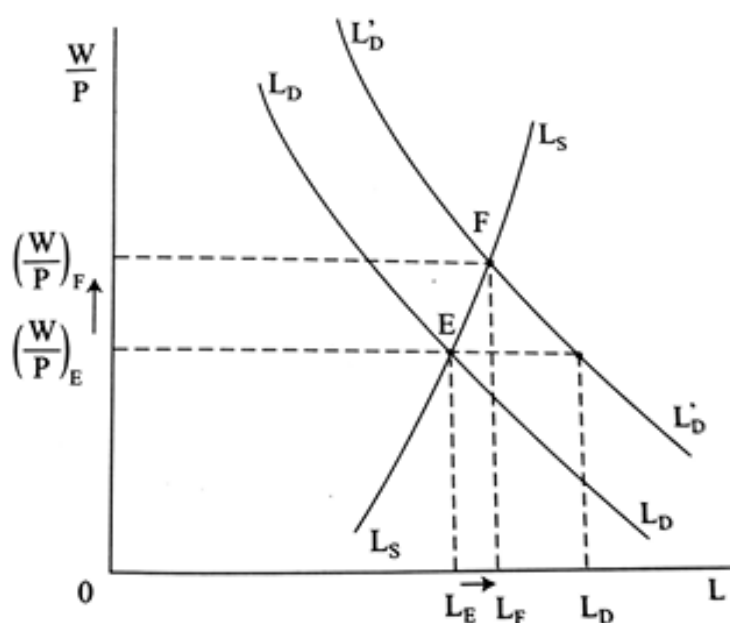
³¹ JÍROVÁ, H. Trh práce a politika zaměstnanosti

³² HOLMAN, R. Makroekonomie

³³ JÍROVÁ, H. Trh práce a politika zaměstnanosti

Trh práce se dostává do rovnováhy, když se nabídka a poptávka po práci rovnají. Tuto situaci znázorňuje graf č. 3. Na ose x se nachází množství práce L a na ose Y reálná mzda. L_D představuje poptávku po práci a L_S nabídku práce. Rovnováha nastává, když se $L_S = L_D$, což na grafu představuje bod E. V takové situaci je na trhu přirozená míra nezaměstnanosti (podrobněji vysvětlena v následující kapitole). Z grafu dále vidíme, že když se zvýší poptávka po práci, trh práce je krátkodobě v nerovnováze, protože poptávka je vyšší než nabídka – bod L_D na ose x. Poté dochází ke zvyšování reálné mzdy a rovnováha se posouvá do body F. Zvýšená poptávka po práci může nastat v důsledku technologického pokroku, který zvyšuje agregátní produkční funkci. Nezaměstnanosti klesá, protože nezaměstnaní lépe nalézají práci. Z grafu vyplývá, že reálná mzda vyčišťuje trh práce.³⁴

Graf 5 - Rovnováha na trhu práce a její změna

Zdroj: HOLMAN, R. Makroekonomie str. 169

Může také nastat situace, kdy se zvýší mzdy nad rovnovážnou úroveň. Například při zavedení minimální mzdy, nebo pod tlakem odborů. Při růstu mzdy lidé nabízejí více práce, ale firmy poptávají stále stejné množství pracovních sil. Nastane tak nerovnováha

³⁴ HOLMAN, R. Makroekonomie

na trhu práce, při níž vzniká nedobrovolná nezaměstnanost, tedy lidé, kteří jsou ochotni pracovat, ale nemohou nalézt zaměstnání. Vliv odborů na zvýšení mzdy s sebou přináší vyšší nezaměstnanost. Když je na trhu přebytek pracovníků, firmy zvýší nároky na kvalifikaci a zkušenosti a zvýší se i pracovní zatížení. Kdyby naopak nastala situace, ve které by byla mzda nižší než rovnovážná, vznikl by na trhu nedostatek pracovní síly, protože lidé by nebyli ochotni pracovat za nižší mzdu. Situace by trvala do té doby, než by se mzda opět nezvýšila na svou rovnovážnou úroveň.³⁵

3. Politika zaměstnanosti

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, na trhu práce se střetává nabídka práce, která je tvořena uchazeči o zaměstnání a poptávka po práci, tvořena zaměstnavateli. V praxi se na trhu práce objevuje ještě další důležitý hráč, a tím je stát. Hlavní rolí státu na trhu práce je zlepšovat jeho fungování a zamezit vzniku nerovnováhy.

Politika zaměstnanosti je součástí hospodářské politiky vlády a měla by se podílet na přípravě pracovní síly, která bude flexibilní a rychle se přizpůsobí potřebám trhu práce. Dále by měla vytvářet podmínky pro územní mobilitu práce a rozvoj infrastruktury trhu práce, jako jsou zabezpečující, zprostředkovatelské, informativní a rekvalifikační služby. V neposlední řadě by měli zajistit dočasně nezaměstnané, aby nevypadli z trhu práce.³⁶

Hlavním úkolem státní politiky zaměstnanosti je zabezpečovat právo občanů na zaměstnání, měla by směřovat k rovnováze na trhu práce a usilovat o optimální využití pracovních sil.³⁷

Jiné vysvětlení politiky nezaměstnanosti je, že se jedná o činnost státu, která má vytvářet rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách, zabezpečení práva občanů na práci a produktivní rozdělení zdrojů pracovních sil. Jejím cílem je dosažení vzniku předpokladů pro získání plné a produktivní zaměstnanosti, tedy všichni by měli mít právo získat zaměstnání neohledně na odlišnosti.³⁸

³⁵ JÍROVÁ, H. Trh práce a politika zaměstnanosti

³⁶ Tamtéž.

³⁷ HALÁSKOVÁ, Politika zaměstnanosti

³⁸ KOTÝNKOVÁ, Magdalena a Otakar NĚMEC. Lidské zdroje na trhu práce: vývoj a tendence v souvislosti se vstupem České republiky do EU

Politiku nezaměstnanosti můžeme dále rozdělit na aktivní politiku nezaměstnanosti, která má za hlavní cíl zvyšovat zaměstnanost a na pasivní politiku nezaměstnanosti, jejímž úkolem je zmírňovat dopady na jedince, kteří přišli o zaměstnání a podporovat je do doby, než ho opět naleznou.

3.1. Aktivní politika zaměstnanosti

Hlavním cílem politiky zaměstnanosti je zvýšení množství pracovních příležitostí pro uchazeče o zaměstnání a zlepšit informovanost mezi zájemci o zaměstnání o volných pracovních místech. Aktivní politika často přispívá k růstu zaměstnanosti, ale i k růstu HDP. Jedním z jejich dalších cílů je snižovat závislost nezaměstnaných na sociálních dávkách. Aktivní politika nezaměstnanosti pomáhá zajistit, aby se nezaměstnaní vrátili do zaměstnání co nejrychleji a k pro ně co nevhodnějšímu zaměstnání a poskytuje podporu nutnou úspěšnému návratu na trh práce. Aktivní politika nezaměstnanosti má tři hlavní kategorie. Do první patří různé vzdělávací programy, které pomáhají nezaměstnaným zlepšit požadované dovednosti. Další skupinou jsou veřejné služby zaměstnanosti, což mohou být například úřady práce, který poskytují zájemcům o zaměstnání potřebné informace o volných pracovních místech, poskytují jim také pomoc při psaní životopisu nebo pracovních pohovorech. Další skupinou jsou dotace státu do veřejného nebo soukromého sektoru, které mají za úkol přímo vytvářet pracovní místa. Často se však jedná o krátkodobé pozice, které mají za účel pomoci nezaměstnaným nevypadnout z pracovních návyků a také si mohou zlepšit své odborné dovednosti.³⁹

3.1.1. Aktivní politika zaměstnanosti v České republice

V České republice má aktivní politiku zaměstnanosti na starosti Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce ČR. Úřad práce je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí a má za úkol plnit různé funkce. Z nichž mezi nejdůležitější patří sledování a hodnocení stavu na trhu práce, informování zájemců o zaměstnání o aktuálních nabídkách, rekvalifikace, zprostředkování vhodné práce nezaměstnaným,

³⁹ European Commission. European semester thematic factsheet – Active labour market policies

vedení evidence uchazečů o zaměstnání atd. Směr aktivní politiky zaměstnanosti je stanoven v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, který nabyl účinnosti dnem 1.10.2004. Tato základní právní norma stanovuje postup k dosažení cílů politiky státu v oblasti zaměstnanosti. Říká, že státní politika zaměstnanosti usiluje o tři cíle: dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách, produktivní využití zdrojů pracovních sil, zabezpečení práva občanů na zaměstnání.⁴⁰

Aktivní politika zaměstnanosti v České republice využívá šesti následujících nástrojů:

a) Rekvalifikace

Rekvalifikace je pod kompetencí Úřadu práce a je provedena ve chvíli, kdy složení poptávky na trhu práce neodpovídá nabídce pracovních míst. Rekvalifikace pomáhá uchazeči při hledání vhodného zaměstnání, protože jejím hlavním cílem je získání nové kvalifikace nebo rozšíření té stávající. Rekvalifikace je prováděna formou vzdělávání. Může to být účast ve vzdělávacích programech, speciálních programech, které slouží k nabytí konkrétní dovednosti nebo vzdělávání ve školních vzdělávacích programech pro střední vzdělávání.

b) Investiční pobídky

Dalším nástrojem jsou investiční pobídky. Jsou tvořeny hmotnou podporou, která má za účel podporovat tvoření nových pracovních míst a rekvalifikace zaměstnanců. Zaměstnavateli je zajištěna investiční pobídka, pokud vytvoří nová pracovní místa. Pravidla poskytování investičních pobídek jsou popsána v zákoně č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách.⁴¹

c) Veřejně prospěšné práce

Veřejně prospěšné práce můžeme popsat jako pracovní příležitosti pro dlouhodobě nezaměstnané uchazeče evidované na úřadu práce, nebo takové, kterým je obtížné najít zaměstnání. Mají charakter údržby veřejného prostranství, budov nebo komunikací. Místa jsou časově omezená na nejdéle dvanáct po sobě následujících

⁴⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

⁴¹ Tamtéž.

měsíců ode dne nástupu nezaměstnaného do pracovního poměru. Zaměstnavatel dostává finanční příspěvek na úhradu mzdových nákladů uchazeče, který byl zapsán v evidenci úřadu práce.⁴²

d) Společensky účelová pracovní místa

Jsou to taková pracovní místa, která jsou vytvářena pro žadatele o zaměstnání registrované na úřadu práce, kterým není možné sehnat pracovní umístění žádným jiným způsobem, a zároveň nemohou zahájit samostatně výdělečnou činnost. Pracovní místo zřizuje zaměstnavatel na základě písemné dohody s úřadem práce na určitou dobu. Zaměstnavateli je poskytován příspěvek, nejdéle však do dobu 12 měsíců.⁴³

e) Příspěvek na zapracování

Je to příspěvek zaměstnavateli poskytovaný úřadem práce, který se vyplácí v případě, že zaměstnavatel přijímá do zaměstnání uchazeče, kterému je věnována zvýšená péče, tedy osobám z rizikových skupin. Doba poskytování příspěvku může být nejdéle 3 měsíce a zároveň nepřesahuje polovinu minimální mzdy na jednu fyzickou osobu.⁴⁴

f) Příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program

Tento příspěvek je pro zaměstnavatele přecházející na nový podnikatelský program a kteří nejsou schopni zajistit pro své zaměstnance práci v rozsahu týdenní pracovní doby. Nový podnikatelský program může být změna výroby nebo jiné zásadní technologické změny, případně změna předmětu podnikání. Příspěvek je vyplácen nejdéle po dobu 6 měsíců a nesmí přesahovat polovinu minimální mzdy jednoho zaměstnance.⁴⁵

⁴² Ministerstvo práce a sociálních věcí. Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

3.1.2. Aktivní politika zaměstnanosti ve Španělsku

Ve Španělsku je aktivní politika zaměstnanosti popsána v královské legislativní vyhlášce 3/2015. Je charakterizována jako soubor služeb a programů zaměstnanosti a odborné činnosti zaměřené na zlepšení možnosti přístupu k zaměstnání, buď jako zaměstnanec nebo jako samostatně výdělečně činný. Slouží k udržení zaměstnanosti a podporuje podnikání a sociální ekonomiku.⁴⁶

Ve Španělsku má aktivní politiku zaměstnanosti na starosti Státní správa zaměstnanosti (Servicio Público de Empleo Estatal-SEPE), ale zapojují se také soukromé pobočky, které jsou oprávněny vystupovat jako zprostředkovatelé, tedy jako jsou agentury poskytující zaměstnání. Vytvářejí roční plán politiky zaměstnanosti, který obsahuje služby a programy aktivních politik zaměstnanosti. Ty jsou uskutečňovány jednotlivými autonomními společenstvími. Jsou financovány ze státních prostředků, nebo vlastními hospodářskými zdroji. Opatření ve své oblasti působnosti vykonávána samotná služba státní správy zaměstnanosti.

Královská legislativní vyhláška č. 3/2015 ze dne 23. října, která schvaluje revidované znění zákona o zaměstnanosti, zavádí jako koordinační nástroje národního systému zaměstnanosti následující:

- a) Španělská strategie aktivace pro zaměstnanost, upravená v článku 10.
- b) Roční plány politiky zaměstnanosti, upravené článkem 11.
- c) Informační systém veřejných služeb zaměstnanosti, který je vytvořen jako společný informační systém, který bude organizován s integrovanou a kompatibilní počítačovou strukturou a bude technickým nástrojem, který bude schraňovat informace týkající se zprostředkování práce, aktivní politiky zaměstnanosti a ochrany nezaměstnanosti prováděné veřejnými službami zaměstnanosti na celém území státu. Tento systém zaručí, že funkce zprostředkování práce budou řádně prováděny bez územních překážek; registrace uchazečů o zaměstnání; sledovatelnost opatření, která tato opatření uplatní ve vztahu k veřejným službám zaměstnanosti; společné statistiky; sdělování obsahu smluv; znalosti získaných informací a sledování mimo jiné i řízení odborného vzdělávání v oblasti zaměstnanosti, odborného poradenství, iniciativ v oblasti

⁴⁶ Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Real Decreto Legislativo 3/2015, artículo 36

zaměstnanosti a prémie na nájem, jakož i činnosti agentur práce. Umožní také hodnocení, sledování a kontrolu využití prostředků ze státního rozpočtu nebo ze strany Evropské unie pro jeho odůvodnění.⁴⁷

3.2. Pasivní politika zaměstnanosti

3.2.1. Pasivní politika zaměstnanosti v České republice

Pasivní politika zaměstnanosti je charakterizována především výdaji na hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání pomocí prostředků (podpory v nezaměstnanosti) vydávaných ze státního rozpočtu. Jejím cílem je pomoci uchazečům o zaměstnání formou vyplácené podpory. Jejích hlavním účelem je zmírnění negativních dopadů nezaměstnanosti na jedince a pomoci mu v době, kdy hledá zaměstnání.⁴⁸

Uchazeč musí o podporu v nezaměstnanosti požádat a nejdelší možná doba pobírání podpory se odvíjí od věku uchazeče. Doba pobírání podpory může činit nejdéle 5 měsíců u uchazeče o zaměstnání do 50 let věku, nejdéle 8 měsíců u uchazeče od 50 do 55 let věku, a maximálně 11 měsíců u uchazeče o zaměstnání nad 55 let věku. Její výše je z pravidla procentem ze základu, kterým je průměrný měsíční čistý výdělek osoby z posledního ukončeného zaměstnání, případně vyměřovacího základu OSVČ. Po dobu prvních 2 měsíců podpůrčí doby činí tato procentní sazba 65 %, po dobu dalších 2 měsíců 50 % a po dobu zbývajících 45 % z výše uvedeného základu pro výpočet.⁴⁹

3.2.2. Pasivní politika zaměstnanosti ve Španělsku

Charakteristika pasivní politiky nezaměstnanosti ve Španělsku je v podstatě stejná jako v České republice. Pasivní politika nezaměstnanosti má za účel zmírnit negativní dopady v nezaměstnanosti. Nejdůležitějšími ve Španělsku, jak do počtu uživatelů, tak do počtu prostředků vydaných na ně, jsou pojištění v nezaměstnanosti a dávky

⁴⁷ Ministerio de trabajo, migraciones y seguridad social. Políticas activas de empleo

⁴⁸ Ministerstvo vnitra České republiky. Správa na úseku zaměstnanosti

⁴⁹ Úřad práce ČR. Partner pro nezaměstnané i zaměstnavatele

v nezaměstnanosti. Španělsko věnovalo politice nezaměstnanosti na začátku krize přibližně 3 % HDP a poté se procento začalo snižovat.⁵⁰

4. Metody měření nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku

Měření nezaměstnanosti může být odlišné v jednotlivých zemích. Proto jsou v této kapitole určeny definice nezaměstnaností v České republice a ve Španělsku. Jsou vysvětleny a uvedeny rozdílné způsoby výpočtu. Dále jsou zde představeny hlavní instituce, které v měření nezaměstnanosti hrají zásadní role. Tyto instituce a jejich metodiky budou sloužit jako základní zdroj informací pro určení vývoje nezaměstnanosti v praktické část této práce. V neposlední řadě je uvedena metodika výpočtu Eurostatu, z níž se rovněž čerpá v praktické části.

4.1. Měření nezaměstnanosti v České republice

Míra nezaměstnanosti ukazuje podíl nezaměstnaných osob na celkové pracovní síle. Podle použité metodiky při stanovování čitatele a jmenovatele vzniká rozdíl mezi jednotlivými mírami nezaměstnanosti. Dalším důvodem rozdílnosti měř nezaměstnanosti může být i nepřesnost zdrojů dat a časová srovnatelnost údajů. Je proto zapotřebí rozlišovat o jaký ukazatel se jedná. Podle české statistiky můžeme definovat nezaměstnanost dvojím způsobem.⁵¹

První možnost vychází z definice Mezinárodní organizace práce (International labour organization). Nazývá se obecná míra nezaměstnanosti. Podle definice Mezinárodní organizace práce je za nezaměstnanou osobu pokládán každý, kdo dosáhl 15 let (a více) a zároveň v daném období splňuje tři podmínky. Podmínky jsou detailně probrány v kapitole Základní pojmy a definice nezaměstnanosti. Při nesplnění alespoň

⁵⁰ Fausto Miguélez Lobo. Las llamadas políticas pasivas

⁵¹ Český statistický úřad. Nezaměstnanost

jedné z těchto podmínek je osoba klasifikovaná jako zaměstnaná nebo ekonomicky neaktivní. Existuje výjimka, a tou je skupina osob, které práci nehledají, protože ji již našly a nástup je stanoven nejpozději do 14 dnů. Podle definice Eurostatu patří tyto osoby také mezi nezaměstnané. Tato metoda je využívána při Výběrovém šetření pracovních sil.

Výběrové šetření pracovních sil je prováděno Českým statistickým úřadem. Nejdůležitějším cílem je získání informací o situaci na trhu práce. Šetření obsahuje dotazník, ve kterém se zjišťují základní informace o domácnostech. Dotazník je v elektronické podobě a nejsou v něm uváděna jména zúčastněných osob. Forma a obsah dotazníku byly sjednoceny se standardem Evropské unie v roce 2002. V jeho rámci jsou každoročně prováděna i povinná šetření na témata vyžádaná Eurostatem. Zjišťují se demografické údaje, vazby mezi členy domácnosti a detailní informace o všech osobách starších 15 let, jako například ekonomické postavení, hlavní zaměstnání, vzdělání a pracovní zkušenosti.⁵² Provádí se na náhodně vybraném vzorku domácností ve všech okresech České republiky. Šetření probíhá v průběhu celého roku. Rozměr šetření a ukazatele nezaměstnanosti jsou v souladu s definicemi Mezinárodní organizace práce (ILO) a zároveň s metodickým doporučením Eurostatu. V prvním čtvrtletí roku 2018 obsahoval výběrový soubor okolo 24 tisíc bytů, což představuje necelých 53 tisíc respondentů. Tento počet bytů reprezentuje 0,6 % všech trvale obydlených bytů. Výběrový soubor zahrnoval respondenty všech věkových skupin a více než 45 tisíc bylo starší 15 let.⁵³

Druhý způsob vychází z evidence uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce ČR. Ukazatel má na starosti Ministerstvo práce a sociálních věcí a používá se především pro národní účely. Tato nezaměstnanost se dříve označovala jako „míra registrované nezaměstnanosti“. Od ledna roku 2013 došlo k přechodu na nový ukazatel, který je označován jako „podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15-64 let“. Tato změna odstranila nesrovnalosti v podkladových číslech a zamezila možnosti prohození s mezinárodně používanou obecnou mírou nezaměstnanosti. Umožnila také možnost výpočtu až do úrovně obcí ČR a lze tak získat územní detail. V novém výpočtu zůstal číselník nezměněn a pouze se přizpůsobil sledované skupině – počet evidovaných lidí bez práce ve věku 16-64 let. Změna proběhla ve jmenovateli, kde byla pracovní síla nahrazena

⁵² Český statistický úřad. Výběrové šetření pracovních sil VŠPS

⁵³ Český statistický úřad. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – Metodika

celkovým počtem obyvatel ve věku 16-64 let. Ukazatel tedy vyjadřuje podíl nezaměstnaných ze všech obyvatel v daném věku. Uvádí se podle krajů, okresů a obcí, i podle pohlaví a věkových skupin.⁵⁴

4.2. Měření nezaměstnanosti ve Španělsku

Analogicky z měření nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku existují dvě různé metody.

První metodou je Průzkum aktivního obyvatelstva (EPA). Průzkum aktivního obyvatelstva je průzkum prováděný čtvrtletně Národním statistickým ústavem. Je prováděn mezi lidmi v produktivním věku a určuje se podle něj situace na trhu práce. Obdobně jako v České republice, v průzkumu je ve vybraných domácnostech položena řada otázek. Průzkum probíhá v přibližně 65 000 rodinách, což představuje asi 180 000 osob. Tento způsob měření počtu nezaměstnaných se řídí od roku 2005 podle kritérií Mezinárodní organizace práce a je prováděn podobným způsobem v celé Evropské unii. Podle průzkumu se obyvatelé rozdělují do několika skupin. První skupina je tvořena aktivním obyvatelstvem. Aktivním obyvatelstvem se rozumí lidé nad 16 let, kteří pracovali nebo hledali práci v minulém týdnu. Dále je rozděleno na zaměstnané, což jsou ti, kteří pracovali nejméně jednu hodinu v posledním týdnu. Uvažují se jak zaměstnanci, tak i samostatně výdělečně činní. Do aktivního obyvatelstva dále patří nezaměstnaní. Jsou to osoby, které v minulém týdnu nepracovali, ale jsou připraveni k nástupu do práce a aktivně hledají zaměstnání (registrují se na úřadech práce, posílají životopisy, chodí na pohovory atd.). Druhou skupinou je neaktivní obyvatelstvo. Jsou to lidé nad 16 let, kteří v minulém týdnu nepracovali nebo hledají práci.⁵⁵

Druhou metodou je registrovaná nezaměstnanost na úřadech práce. Metodika registrované nezaměstnanosti používá data ze SEPE (Veřejný sektor zaměstnanosti), což je autonomní orgán v rámci Ministerstva práce a sociálních věcí a Veřejných služeb zaměstnanosti Autonomních Komunit. Registrovaná nezaměstnanost je tvořena uchazeči o zaměstnání registrovanými na úřadech práce, s výjimkou skupin, které vylučuje

⁵⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti

⁵⁵ INE. Encuesta de Población Activa Metodología 2005

Vyhláška Ministerstva práce z 11. března 1985. V rámci těchto skupin jsou lidé, kteří žádají o práci určité charakteristiky. Patří tam zaměstnaní po dobu kratší než tři měsíce, zkrácená pracovní doba a další případy. Nezahrnují se ani lidé, kteří nemohou okamžitě začít pracovat nebo jsou v situaci neslučitelné se zaměstnáním (invalidní důchodci, lidé na nemocenské). Metoda umožňuje získat informaci o nezaměstnaných podle pohlaví, věku, odvětví v jednotlivých provinciích a autonomiích komunitách.⁵⁶

V roce 2005 zaznamenala registrovaná nezaměstnanost změnu ve své metodice. Vznikl Informační systém veřejných služeb zaměstnanosti (SISPE). Do výpočtu se zařadili cizinci, kteří jsou zapsáni jako uchazeči o zaměstnání, a klasifikace uchazečů o zaměstnání byla aktualizována s přihlédnutím k osobním okolnostem. Od tohoto systému se očekávalo zlepšení sdílení informací a zlepšení kapacity zprostředkování práce, respekt územní rozmanitosti, lepší koordinace řízení veřejných služeb zaměstnanosti a zajištění rozvoje národních statistik o fungování trhu práce. Cílem systému s ohledem na zaměstnance a zaměstnavatele je umožnit volný pohyb a pracovní mobilitu uchazečů o zaměstnání, podporovat rovné příležitosti v přístupu k zaměstnání a zvýšení kapacity pokrytí pracovních míst. Komparativní výhoda této metody spočívá v rychlosti jejího zveřejnění, její prediktivní kapacitě a její možné maximální územní rozdrobenosti. Měla by také sloužit k vyřešení možných problémů na základě průzkumů, počtu uchazečů o zaměstnání a příjemců výhod.⁵⁷

4.3. Měření nezaměstnanosti podle Eurostatu

Eurostat je statistický úřad Evropské Unie, který byl založen již v roce 1953. Jeho úkolem je předkládat statická data na úrovni celé Evropské Unie a také statistické srovnání jednotlivých regionů a členských států. Statistická data, která poskytuje jsou zásadní pro rozhodování a hodnocení na evropské úrovni, ale i na úrovni jednotlivých členských států.⁵⁸

Jednou z hlavních statistik, kterou pravidelně vydává je míra nezaměstnanosti. Hlavním zdrojem informací pro údaje o nezaměstnanosti je průzkum pracovních sil Evropské unie (EU LFS). Tento průzkum domácností se provádí ve všech členských

⁵⁶ PERÉZ INFANTE, J. I. ¿El paro registrado es más “real” que el paro de la epa?

⁵⁷ CORTÉZ, L., MALO, M. La influencia de la implantación del sispe en el paro registrado

⁵⁸ Eurostat. Overview

státech EU v souladu s evropskými právními předpisy a provádí se nejméně každé čtvrtletí. Eurostat zveřejňuje statistiky nezaměstnanosti založené na definici nezaměstnanosti podle Mezinárodní organizace práce (ILO). Tato definice je popsána v kapitole Základní pojmy a definice nezaměstnanosti. Definice míry nezaměstnanosti podle Mezinárodní organizace práce je nejrozšířenějším ukazatelem trhu práce vzhledem k jeho mezinárodní srovnatelnosti a relativně včasné dostupnosti. Kromě míry nezaměstnanosti poskytují také ukazatele jako zaměstnanost a volná pracovní místa, což je užitečný pohled na vývoj na trhu práce. Měsíční údaje o nezaměstnanosti zveřejňuje Eurostat jako sazby nebo úrovně. Rozdělují se podle pohlaví a existují i pro dvě věkové skupiny, těmi jsou osoby ve věku 15 až 24 let a osoby ve věku 25 až 74 let.

Zároveň jsou publikovány čtvrtletní a roční údaje o nezaměstnanosti s podrobnějšími rozpisy (například širší rozmezí věkových skupin, podle státní příslušnosti nebo dosaženého vzdělání). Jsou také k dispozici údaje o dlouhodobé nezaměstnanosti, což jsou nezaměstnaní více než 12 měsíců a velmi dlouhodobé nezaměstnanosti, nezaměstnaní více než 24 měsíců. Míra nezaměstnanosti je rovněž uvedena podle dosaženého vzdělání obyvatelstva. Různé úrovně vzdělávání jsou definovány Mezinárodní standardní klasifikací vzdělávání OSN.⁵⁹

⁵⁹ Eurostat. Unemployment statistics and beyond

B. Praktická část

5. Vývoj nezaměstnanosti od roku 2006 do roku 2016

Tato kapitola se zabývá vývojem nezaměstnanosti v České republice a Španělsku v období od roku 2006 do roku 2016. Uvedená data vycházejí zejména ze statistik Eurostatu, který k zjišťování míry nezaměstnanosti používá průzkum pracovních sil EU (EU-LFS). Aby statistické výsledky byly srovnatelné mezi jednotlivými zeměmi, tato metoda používá stejné pojmy a definice u všech zkoumaných zemích a řídí se pokyny Mezinárodní organizace práce. Dále také používá společné klasifikace (NACE, ISCO, ISCED, NUTS).⁶⁰ Využíváním dat z Eurostatu tedy dojde k relevantnímu porovnání vývoje v obou zemích. Uváděná míra nezaměstnanosti je tedy obecná míra nezaměstnanosti.

Na začátku kapitoly je podrobně popsán vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých zemích a poté jsou trendy ve vývoji porovnány. Pro úplné srovnání jsou uvedeny i míry nezaměstnanosti u jednotlivých skupin obyvatelstva, například nezaměstnanost podle věku, pohlaví nebo podle délky nezaměstnanosti. Dále je uvedeno srovnání vývoje nezaměstnanosti v obou zemích s vývojem nezaměstnanosti v Evropské Unii. V závěru kapitoly jsou popsány hlavní příčiny rozdílů ve vývoji nezaměstnanosti.

5.1 Vývoj nezaměstnanosti v České republice od roku 2006 do roku 2016

V České republice je nezaměstnanost, stejně jako v jiných zemích, velmi diskutované téma. Nezaměstnanost je pravidelně měřena a data jsou Českým statistickým úřadem poskytována každé čtvrtletí. Pro účely této kapitoly jsou používány pouze roční míry nezaměstnanosti.⁶¹

⁶⁰ Eurostat. Employment and Unemployment – Main concepts

⁶¹ ČSÚ – Zaměstnanost, nezaměstnanost

Graf číslo 6 ukazuje vývoj nezaměstnanosti v České republice v průběhu 10 let, od roku 2006 do roku 2016. Z grafu lze vyčíst, že nezaměstnanost klesala do roku 2008, kde při hodnotě 4,4 % dosáhla svého minima. V roce 2006 byla nezaměstnanost 7,2 % a na trhu práce bylo téměř půl milionu nezaměstnaných (přesně 448 545).⁶²

V období do roku 2008 docházelo k tvorbě nových pracovních míst. Od počátku tisíciletí nebylo na poptávkové straně trhu vytvářeno odpovídající množství pracovních míst, což způsobovalo velký problém na trhu práce. Zároveň značně rostla produktivita práce. Růst produktivity práce byl ovlivněn velikostí přímých zahraničních investic, které měli velký vliv na ekonomický vývoj. Kvůli nedostatku kapitálu v ekonomice na počátku období transformace se v pozdějších letech přímé zahraniční investice staly významným zdrojem kapitálu a značně ovlivnily poptávkovou stranu trhu práce. Do roku 2008 se také zvyšoval počet obyvatelstva v produktivním věku a stále se prodlužoval věk odchodu do důchodu. Proto docházelo k problémům na trhu práce, které se ale vyřešily rychlým nárůstem množství nových pracovních míst a zaměstnanosti. K tvorbě pracovních míst začalo docházet od roku 2004 vlivem ekonomické expanze, proto v grafu vidíme, že nezaměstnanost se snižovala až do roku 2008, kdy bylo na trhu práce zhruba 325 000 nezaměstnaných.⁶³

Situace se však zásadně změnila v roce 2009 s příchodem hospodářské krize. Nastal prudký nárůst nezaměstnanosti o 2,3 % a nezaměstnanost dosahovala 6,7 %. Bylo to způsobeno také poklesem ekonomiky vlivem ekonomické krize, která s sebou přinesla pokles přílivu zahraničního kapitálu. Následně také nedostatečný odbyt zboží na vnitřním i zahraničním trhu.

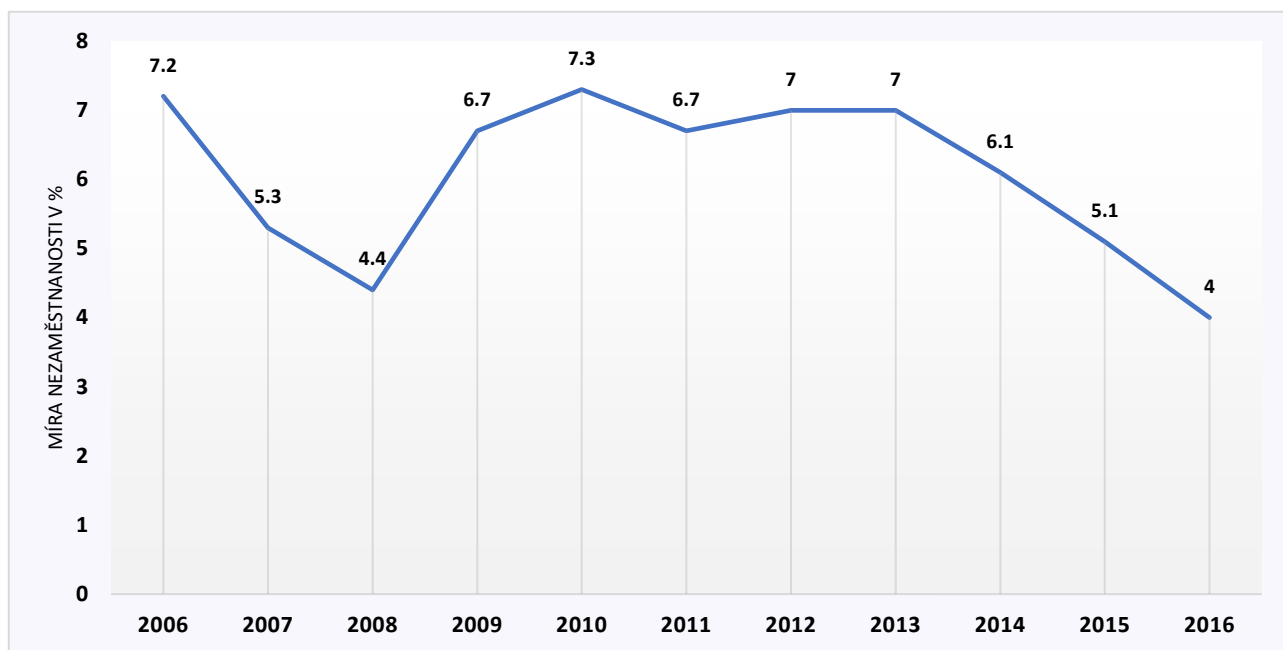
V roce 2010 nezaměstnanost ještě vzrostla, a to na úroveň 7,3 %, při které dosáhla svého maxima ve zkoumaném období a počet nezaměstnaných se přehoupl přes půl milionu. V roce 2011 došlo k mírnému ekonomickému oživení, a nezaměstnanost poklesla na úroveň 6,7 %. Konci roku 2011 bylo na Úřadu práce evidováno celkem 508 451 uchazečů o zaměstnání. Ve srovnání se stejným obdobím roku 2010 jejich počet klesl o 53 000. V průběhu dvou let se držela na úrovni 7 % a od roku 2014 začala opět klesat, trend, který přetrvává do dnešního dne. Svého minima ve zkoumaném období dosáhla v roce 2016, kde byla na úrovni 4 %.⁶⁴

⁶² Kurzycz. Nezaměstnanost v ČR, vývoj, rok 2018–5 let

⁶³ ČEJKA, R., VNOUČKOVÁ, L. Hlavní ekonomické faktory ovlivňující vývoj nezaměstnanosti: Vývoj v České republice

⁶⁴ Český statistický úřad. Nezaměstnanost

Graf 6 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice od roku 2006 do roku 2016

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

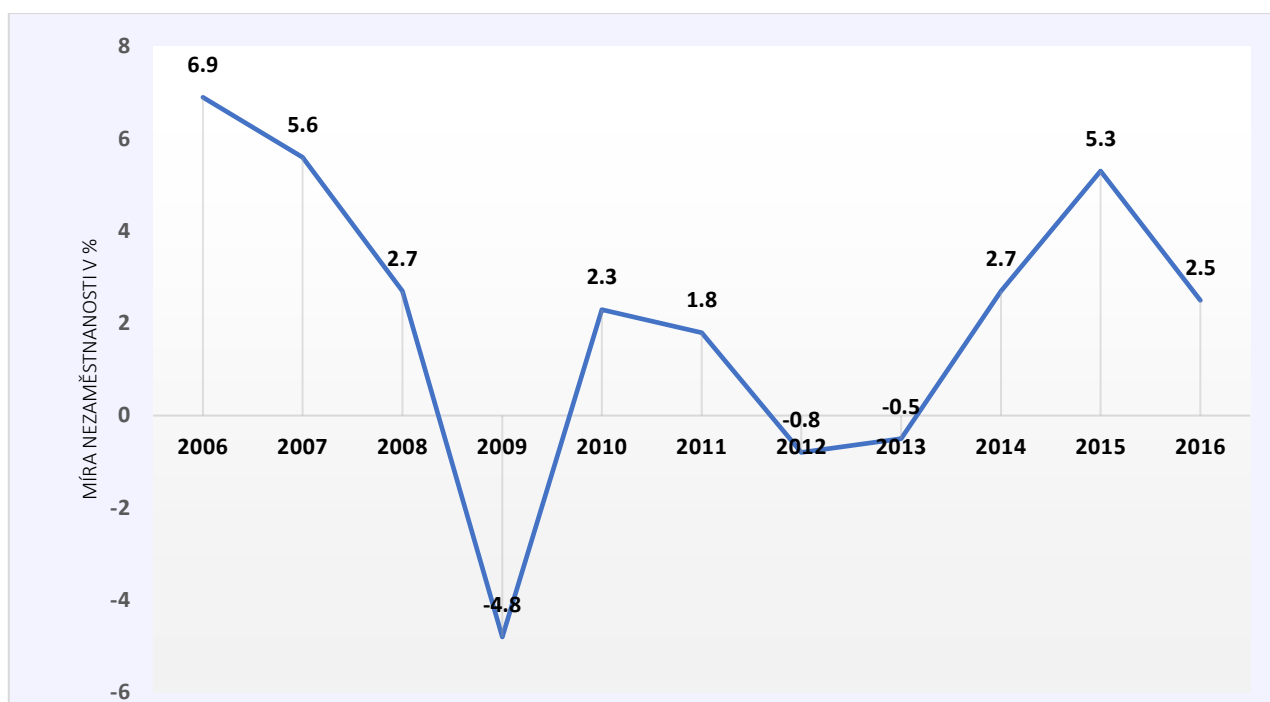
Pro lepší pochopení vývoje nezaměstnanosti je uveden graf číslo 7, který představuje vývoj růstu HDP ve stejném období. Při porovnání obou grafů můžeme vypočítat, korelaci mezi prudkým nárůstem nezaměstnanosti v roce 2009 a záporným růstem HDP v roce 2009, který činil -4,8 %. Tento výkyv byl způsobem světovou hospodářskou krizí, která zasáhla svět v roce 2008. Hospodářská krize se podepsala na ekonomikách všech vyspělých zemích světa. Společně s tím probíhala i celosvětová finanční krize a dluhová krize v Eurozóně. Do České republiky byla finanční a hospodářská krize dovezena, avšak země se s krizí vyrovnala lépe než mnohé vyspělé ekonomiky.⁶⁵

Trh práce se vyvíjí se zpožděním za reálnou ekonomikou, což je patrné při porovnání období mezi lety 2010 až 2014. V tomto období došlo k růstu reálného HDP v roce 2010, následně došlo k poklesu tempa růstu a v letech 2012 a 2013 bylo záporné. Obdobně z grafu nezaměstnanosti můžeme vyčíst, že v roce 2011 došlo k mírnému poklesu nezaměstnanosti, ale následnému nárůstu v letech 2012 a 2013. S růstem tempa HDP ke konci sledovaného období se snižovala i míra nezaměstnanosti.⁶⁶

⁶⁵ SINGER, M. Hospodářská krize a česká ekonomika

⁶⁶ Eurostat. Unemployment rate – annual data

Graf 7 - Vývoj růstu HDP v České republice v letech 2006 až 2016

Zdroj: Eurostat. vlastní zpracování

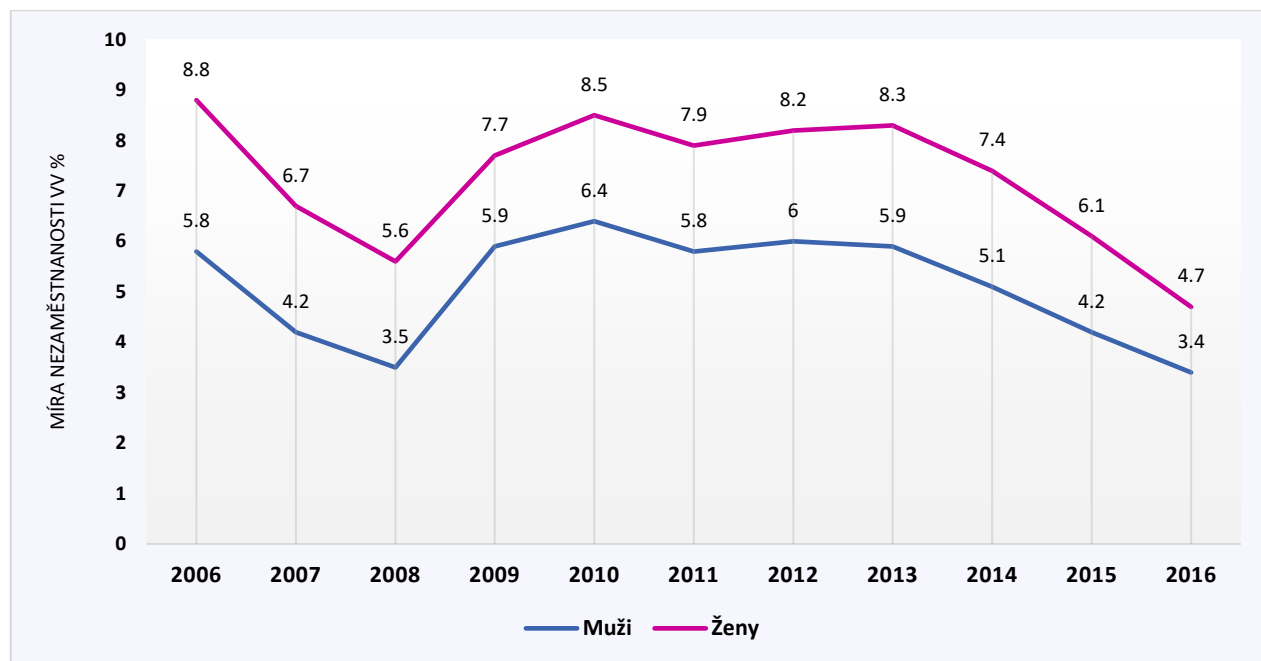
Na vývoj nezaměstnanosti lze nahlížet i z pohledu jednotlivých pohlaví. U žen je typická vyšší míra nezaměstnanosti než u mužů. Genderový rozdíl v míře nezaměstnanosti je v České republice jeden z nejvyšších v Evropské Unii. V roce 2014 byla Česká republika na druhém místě, na prvním místě bylo Řecko. Hlavní důvodem toho rozdílu v nezaměstnanosti může být uvedena rodina a výchova dětí, protože zatímco u žen bez dětí je rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti jen jeden procentní bod, u žen s dětmi do 15 let dosahuje tento rozdíl až 7 procentních bodů. Pro větší zapojení žen na pracovním trhu je důležité, mít dostatek zařízení, například mateřských školek, aby ženy neviděly touhu mít rodinu jako překážku pro vstup na pracovní trh. Je stežejní zapojení státu do tohoto procesu.⁶⁷

Na grafu číslo 8 je zobrazen vývoj nezaměstnanosti ve sledovaném období u mužů a u žen. Z grafu je patrné, že vývoj míry nezaměstnanosti u obou skupin sledoval stejný trend. Na začátku období míra nezaměstnanosti klesala až do roku 2008 a poté začala prudce růst. V mužů dokonce vzrostla nezaměstnanost více než u žen o to o 0,3 p. b. Nezaměstnanost u žen rostla až do roku 2013 a poté začala klesat, u mužů nezaměstnanost

⁶⁷ BIČÁKOVÁ, A, KALÍŠKOVÁ, K. Od mateřství k nezaměstnanosti, Postavení žen s malými dětmi na trhu práce

klesala už od roku 2013. V závěru období se rozdíl mezi ženami a muži snížil na 1,3 procentních bodů, což je nejméně za celé sledované období, tedy na 3,4 % u mužů a 4,7 % u žen.⁶⁸

Graf 8 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice letech 2006 až 2016 podle pohlaví

Zdroj: Eurostat. vlastní zpracování

Dalším problémem spojeným s nezaměstnaností je nezaměstnanost mladých lidí, tedy obyvatel pod 25 let. Nezaměstnanost mladých lidí bývá vždy vyšší než nezaměstnanost zbytku populace. Existuje mnoho nežádoucích důsledků dlouhodobé nezaměstnanosti u mladých lidí. Těmi jsou například ztráta pracovních návyků, snížení motivace pracovat, zhoršení uplatitelnosti na trhu práce, ztráta sebedůvěry a v neposlední řadě působení v šedé ekonomice.⁶⁹ V České republice se nezaměstnanost mladých lidí drží dlouhodobě pod průměrem Evropské unie. V posledních čtvrtletí v roce 2016 obsadila druhé místo za Německem.⁷⁰

Graf číslo 9 znázorňuje vývoj nezaměstnanosti mladých lidí ve sledovaném období. Z grafu vidíme, že nejnižší míry bylo dosaženo v roce 2008 před vypuknutím

⁶⁸ Eurostat. Unemployment rate – annual data

⁶⁹ SIROVÁTKA, T. MAREŠ, P. Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika

⁷⁰ Český statistický úřad. Nezaměstnanost a neaktivita mladých lidí ve věku 15 až 24 let

krize, a to 9,9 %. Poté došlo k prudkému nárůstu o 6,7 p. b. na 16,6 %. Nejvyšší míry nezaměstnanost dosáhla v roce 2012 a to 19,5 % a od té doby klesá. V poslední roce zkoumaného období byla na úrovni 10,5 %, z čehož vyplývá, že se stále nedostala na úroveň před vypuknutím krize.

Graf 9 - Vývoj nezaměstnanosti lidí pod 25 let v České republice v období od roku 2006 do roku 2016

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

5.2. Vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku od roku 2006 do roku 2016

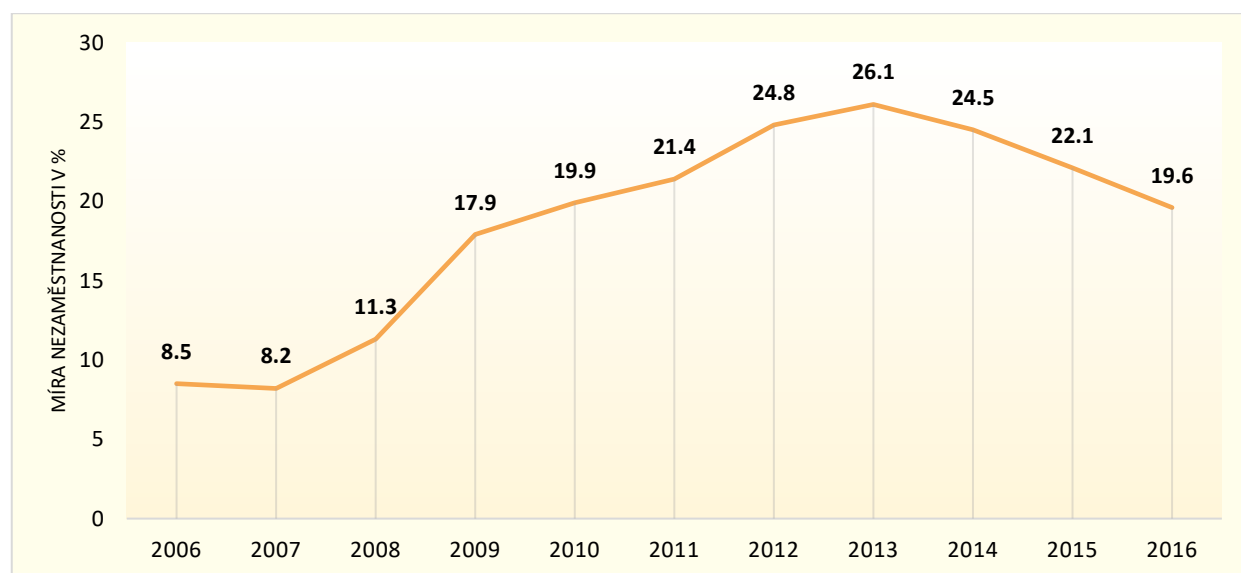
Španělsko bylo zasaženo hospodářskou krizí v roce 2008 velmi silně. Prakticky deset let po jejím vypuknutí se země stále snaží dostat na svou původní ekonomickou úroveň před krizí. Ačkoli mnoho ekonomických ukazatelů, které budou dále uvedeny v této kapitole, poukazují na zlepšující se stav ekonomiky a její oživení, nezaměstnanost v zemi se stále drží na vysoké úrovni a zůstává tak jedním z největších problémů současné španělské ekonomiky.

Graf č. 10 ukazuje vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku od roku 2006 do roku 2016. V období před krizí zažívalo Španělsko ekonomický boom a nezaměstnanost rychle

klesala. Své nejnižší úroveň dosáhla v roce 2007 a to 8,2 %. V absolutních číslech je to 1 846 000 nezaměstnaných. Tato hodnota byla pro zemi, již několik desítek let trápí vyšší míra nezaměstnanosti, nejnižší naměřenou hodnotou za posledních 25 let. Avšak hospodářský úpadek v roce 2008 měl za následek dramatický nárůst nezaměstnanosti, která se v následujícím roce vyšplhala až k hranici 17,9 %. V tomto roce už bylo na trhu práce 4 152 500 nezaměstnaných. V období dvou let se tedy více než dvojnásobil počet nezaměstnaných. Dva a půl milionu pracovních míst zaniklo během tří let. Mezi lety 2009 a 2010 zaniklo ve Španělsku 367 000 pracovních míst a v letech 2010 a 2011 to bylo už 585 000. V následujících letech trend růstu pokračoval a míra nezaměstnanosti rostla o několik procent ročně.⁷¹

Svého vrcholu dosáhla nezaměstnanost v roce 2013, kdy se dostala na úroveň 26,1 %, více než čtvrtina aktivní populace byla tedy bez zaměstnání. V tomto roce bylo na španělském trhu práce v prvním čtvrtletí neuvěřitelných 6 278 200 nezaměstnaných, nejvyšší počet za celé období. V porovnání s rokem 2007 bylo zničeno 4 500 000 pracovních míst. Po roce 2016 nastal obrat a míra nezaměstnanosti začala opět pomalu klesat. V posledním roce zkoumaného období dosahovala 19,6 %, což představuje 4 481 200 nezaměstnaných. Stále to však bylo více než dvojnásobek stavu před vypuknutím krize.⁷²

Graf 10 - Vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku od roku 2006 do roku 2016

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

⁷¹ INE. Actividad, Ocupación y Paro

⁷² Eurostat. Unemployment rate – annual data

Pro lepší pochopení vývoje nezaměstnanosti je uveden graf č. 11, který zobrazuje vývoj růstu HDP v letech 2006–2016. Španělsko zažívalo hospodářský růst od druhé poloviny devadesátých let, největší hospodářský růst pak zaznamenalo mezi lety 1997 až 2000. Tento růst HDP byl v průměru 4,45 %, což bylo nad průměrem Evropské unie. Z grafu vidíme, že největší růst HDP ve zkoumaném období byl v roce 2006, a to 4,2 %, poté začal klesat. V roce 2008 došlo k velkému zpomalení a růst HDP byl jen 1,1 %. Došlo také k poklesu exportu vlivem ztráty konkurence schopnosti španělských vývozců do zemí významných obchodních partnerů, jako jsou Německo, Itálie, nebo Francie.⁷³

Největší meziroční propad v růstu HDP je vidět mezi roky 2008 a 2009. Růst HDP se meziročně propadlo o 4,7 %. Následovala dlouholetá recese s výrazným meziročním poklesem HDP až do roku 2013. V roce 2010 došlo k mírnému zlepšení, které však bylo způsobeno celkovým zpomalením ekonomiky. Pokles HDP byl zároveň doprovázen poklesem v oboru stavebnictví o 22,2 %, kde byl zaznamenán zároveň nejvyšší meziroční nárůst nezaměstnanosti a to 108 %. Dále došlo k poklesu průmyslové výroby o 16,2 % a nárůst nezaměstnanosti o 42,8 %. Došlo také k poklesu vývozu a dovozu o zhruba 20 %. V neposlední řadě došlo vlivem poklesu růstu HDP a celkové špatné situaci ekonomiky k nárůstu nezaměstnanosti v zemědělství o 47,2 %, ale i ve službách o 38,2 %.⁷⁴

V roce 2014 byl poprvé od vypuknutí krize zaznamenán růst HDP a to o 1,4 %. V následujících dvou letech rostlo HDP poměrně velkým tempem, v průměru o 3,35 %.

Hospodářská krize ve Španělsku nebyla ovlivněna jen světovou hospodářskou krizí, ale jako jedna z příčin je uváděno splasknutí bubliny na trhu s nemovitostmi, které mělo tři hlavní příčiny. Jednou z nich byl nesprávný odhad cen nemovitostí, který způsobil, že ceny nemovitostí rostly závratnou rychlostí. V posledních 10 letech se tak ztrojnásobily. Také banky půjčovaly ve velkém na stavbu nových nemovitostí stavebním společnostem i domácnostem. Docházelo k velkému zadlužování. Nabídka bytových jednotek výrazně překračovala poptávku po nich. V roce 2007 však náhle prudce klesly akcie realitních společností a také ceny nemovitostí klesaly v průměru o 65 % své původní hodnoty.

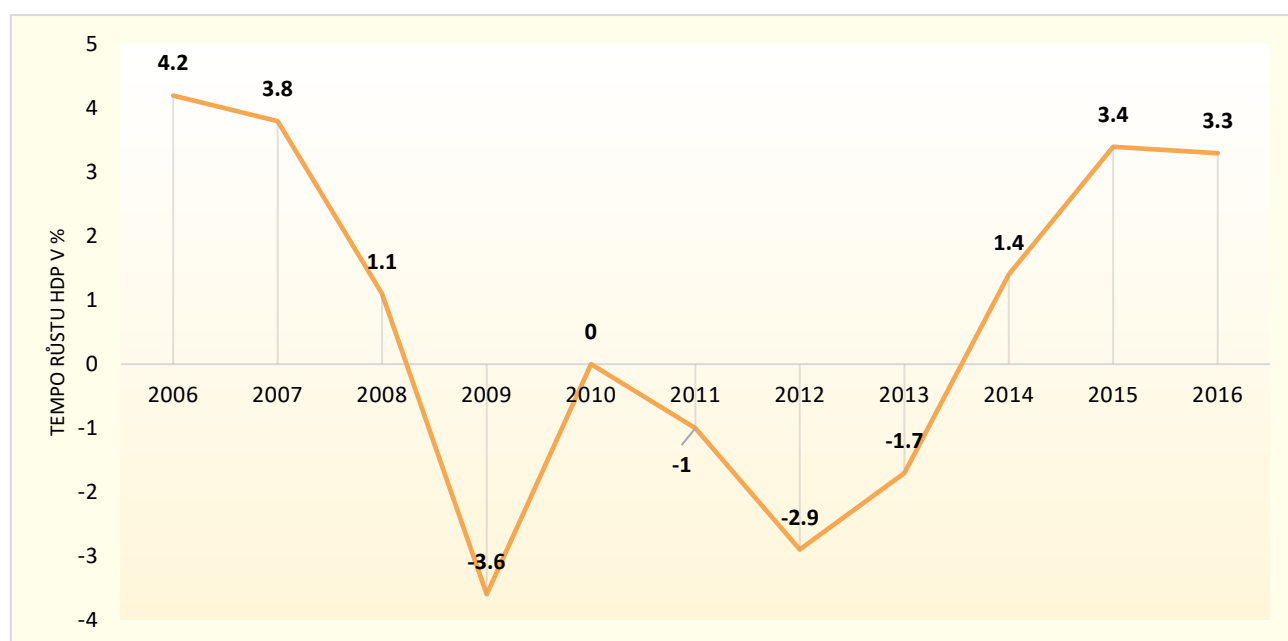
⁷³ Eurostat. Unemployment rate – annual data

⁷⁴ Zastupitelský úřad Madrid. Ekonomická charakteristika země

Nastal problém se zadlužováním, protože zadlužený soukromý sektor měl po splasknutí bubliny problémy se splácením svých dluhů. Vyšlo najevo, že nemovitosti nemají předpokládanou hodnotu. Na trhu bylo mnoho neobydlených budov, o které nikdo neměl zájem. Tato situace vedla v roce 2008 v bankovní krizi.⁷⁵

V neposlední řadě se na hospodářské krizi a špatné ekonomické situaci v zemi projevil i přijetí eura. Španělsko vstoupilo do eurozóny 1. ledna 1999 a peseta byla trvale odstraněna z oběhu v roce 2002. Vstup do eurozóny s sebou nesl pokles úrokových sazeb. Snižování sazeb a nepřítomnost kurzového rizika v Eurozóně vedla k existenci záporných úrokových sazeb, a ten způsobil rostoucí důvěru investorů. Následně došlo k nárůstu úvěrů, ke zvýšení poptávky po bydlení a zboží dlouhodobé spotřeby. Současně se zvýšil růst investic a klesala nezaměstnanost, což lze vidět na grafu číslo 10, kde nejnižší míra nezaměstnanosti byla v roce 2007. Pokles úrokových sazeb poté vedl ke vzniku již zmíněné bubliny na trhu nemovitostí.⁷⁶

Graf 11 - Vývoj růstu HDP ve Španělsku v letech 2006 až 2016

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

⁷⁵ KOHOUT, P. Španělsko, euro a nemovitosti

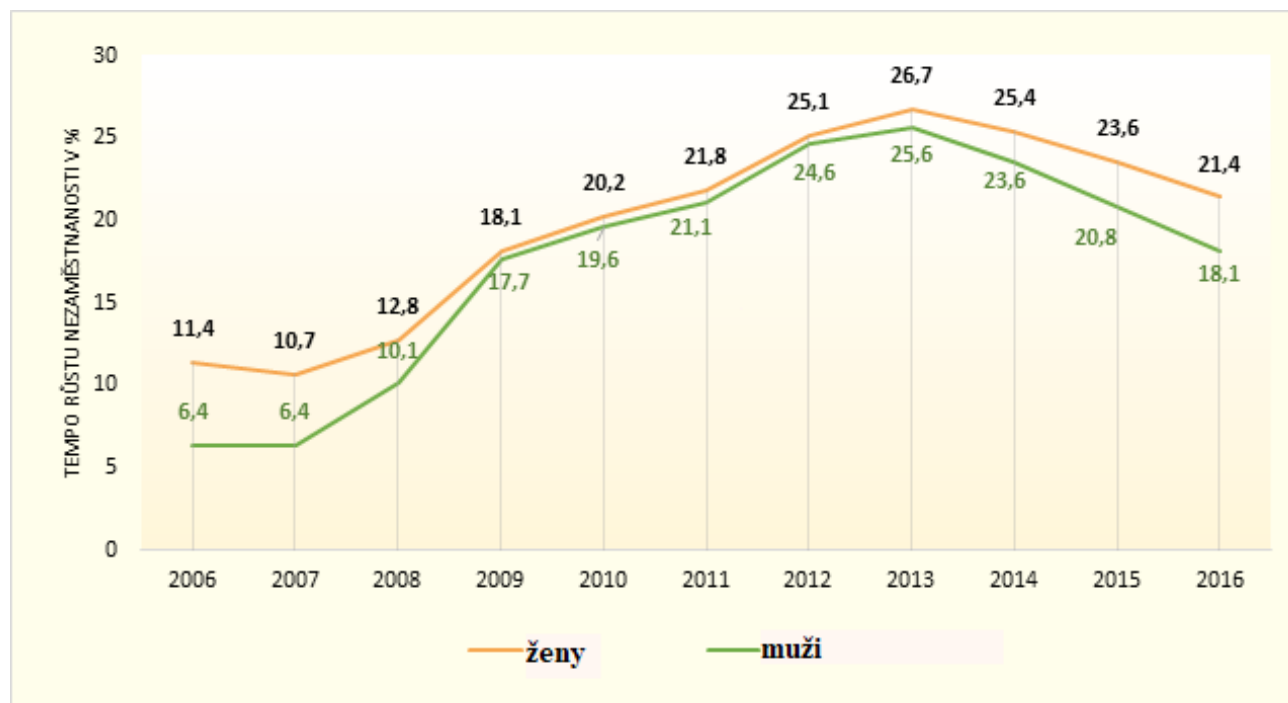
⁷⁶ MALO de MOLINA, J.L. La economía española de la crisis

Následující graf číslo 12 znázorňuje vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku v letech 2006 až 2016 podle pohlaví. Podobně jako v případě České republiky, nezaměstnanost u mužů byla v celém období nižší než nezaměstnanost u žen. Na rozdíl od situace v České republice však můžeme vidět, že po vypuknutí hospodářské krize se k sobě obě míry nezaměstnaností začaly přibližovat. V období od roku 2009 do roku 2013 rozdíl nepřesáhl 1 %. V roce 2012 byl rozdíl mezi nezaměstnaností mužů a žen pouze půl procenta, zatímco v roce 2006 byla nezaměstnanost žen ve vztahu k mužům téměř dvojnásobná, s rozdílem 5 %.⁷⁷

Jedním z vysvětlení může být skutečnost, že v průběhu krize rostla nezaměstnanost především v oborech, které jsou většinou zastávány muži. Jako příklad může posloužit stavebnictví, kde se nezaměstnanost zvedla o 108 %.⁷⁸

Od roku 2014 se začal růst nezaměstnanosti snižovat a rozdíl mezi nezaměstnaností u mužů a žen se opět zvyšoval. V roce 2016 už tvořil 3,3 %.

Graf 12 - Vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku letech 2006 až 2016 podle pohlaví

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

⁷⁷ Eurostat. Unemployment rate – annual data

⁷⁸ Zastupitelský úřad Madrid. Ekonomická charakteristika země

V souvislost s nezaměstnaností je důležité zmínit další velký problém současného Španělska, a tím je nezaměstnanost mladých lidí, která se v posledních letech stává jednou z největších překážek. Mladí lidé, kteří nemají možnost pracovat, jsou často nuceni bydlet s rodiči až do dospělosti. Zároveň se také snižuje jejich motivace hledat si práci, proto se v posledních letech objevuje trend dlouhodobě nezaměstnaných. Dalším faktem přispívajícím k vyšší nezaměstnanosti mladých je to, že často pracují na dohodu o práci, případně na částečný úvazek, takže při příchodu krize bývají jako první propuštěni a zároveň nemohou čerpat sociální benefity.⁷⁹

Španělsko také trpí vysokou mírou předčasného ukončování školní docházky, což je procento populace ve věku 18 až 24 let, které nemá ukončené středoškolské vzdělání. Od roku 2005 do roku 2010 Španělsko zaznamenalo růst předčasného ukončování školní docházky o 30,6 %, v rámci Evropské unie je to třetí nejhorší výsledek. Předčasné ukončení vzdělávání je překážkou při přechodu k zaměstnání a má negativní a trvalé dopady na kariéru jedince, a to z důvodu nedostatečných znalostí, které jsou považovány za základ pro vstup na trh práce. Pro zabránění předčasného ukončování školní docházky, by bylo na místě navrhnout větší kontrolu a podporu rizikovým studentům. Předpoklad je takový, že strategie včasného zásahu spolu s povinnou docházkou na hodiny, kde může být poskytnuta individuální podpora, by mohla motivovat studenty zůstat ve vzdělávacím systému déle.⁸⁰

Nezaměstnanost mladých lidí je problémem nejen pro mladé lidi, ale také pro celou ekonomiku v širším měřítku. Velice zásadně ovlivňuje nerovnosti příjmů. Vzhledem k nárůstu míry nezaměstnanosti mládeže se rozdíl mezi bohatými a chudými ve Španělsku ještě zvětšil. Odhaduje se, že Španělsko zaregistrovalo největší nárůst nerovnosti příjmů v Evropě. Země zaznamenala nárůst nerovnosti v příjmech ve výši 18 %.⁸¹

Nemožnost najít si zaměstnání je také spojena s dalšími problémy typickými pro mladé lidi. Nezaměstnanost může vést k začarovanému kruhu chudoby a jiným sociálním problémům mezi mladými lidmi. V některých případech, situace může vést k násilné a trestné činnosti mladistvých a dále k problémům se zdravím v budoucnu. Pokud jsou mladí lidé bez zaměstnání příliš dlouho, mohou začít ztrácet své dovednosti nebo přestávat hledat si práci úplně. V dospělosti tak nemají základní pracovní návyky, ani

⁷⁹ DATOSMACRO.COM. Desempleo de España

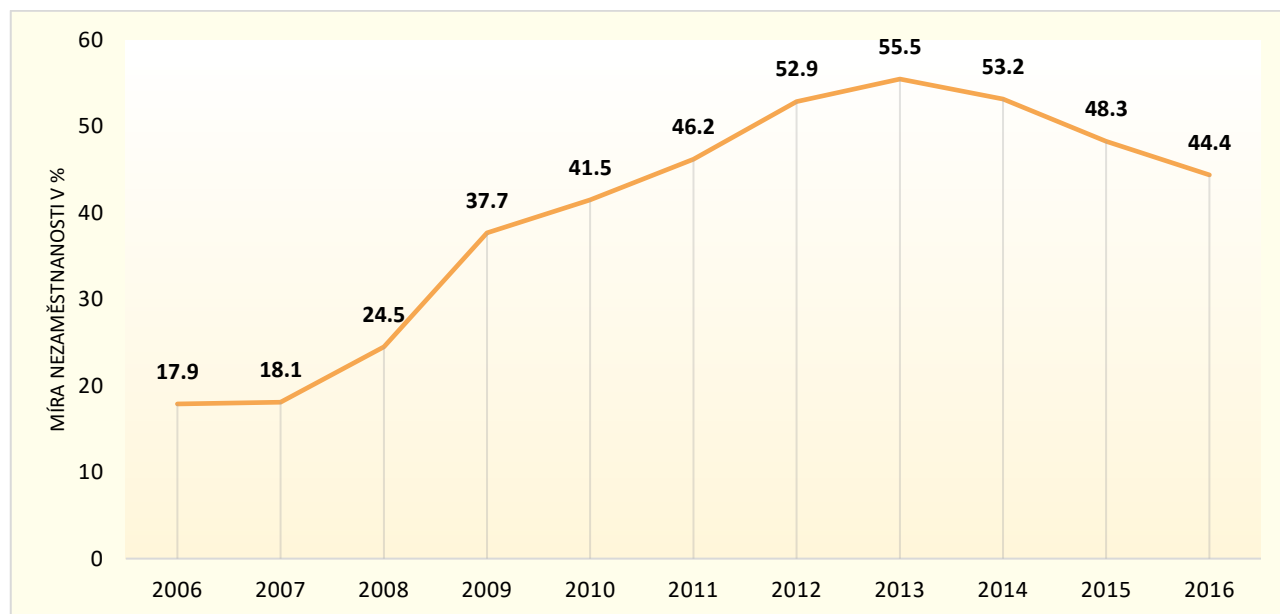
⁸⁰ BBVA. Desempleo juvenil – causas y soluciones

⁸¹ MORSY, H. Scared generation

potřebné zkušenosti a praxi. To znamená, že v budoucnu by země trpěla ještě vyšší mírou nezaměstnanosti.

Graf číslo 15 popisuje vývoj nezaměstnanosti lidí pod 25 let ve Španělsku v období od roku 2006 do roku 2016. Před vypuknutím krize se nezaměstnanost lidí pod 25 let držela pod hranicí 20 %. Nejmenší byla v roce 2006, kde dosáhla 17,1 %. S nástupem krize v roce 2009 meziročně vzrostla o 13,2 %. Míra nezaměstnanosti rostla až do roku 2013, kdy dosahovala 55,5 %. V porovnáním s obdobím před krizí se více než ztrojnásobila, což znamená, že vzrostla o 37,6 %. Poté začala velmi mírně klesat, ale stále se drží na alarmující úrovni. V roce 2016 dosahovala 44,4 %. ⁸²

Graf 13 - Vývoj nezaměstnanosti lidí pod 25 let ve Španělskou v období od roku 2006 do roku 2016

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

⁸² Eurostat. Unemployment rate – annual data

5.3. Komparace vývoje nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je jedním z jevů, který se dá jednoduše sledovat v mezinárodním měřítku, proto může posloužit jako dobré porovnání stavu ekonomik a lze z něj částečně vyčíst vliv hospodářské krize.

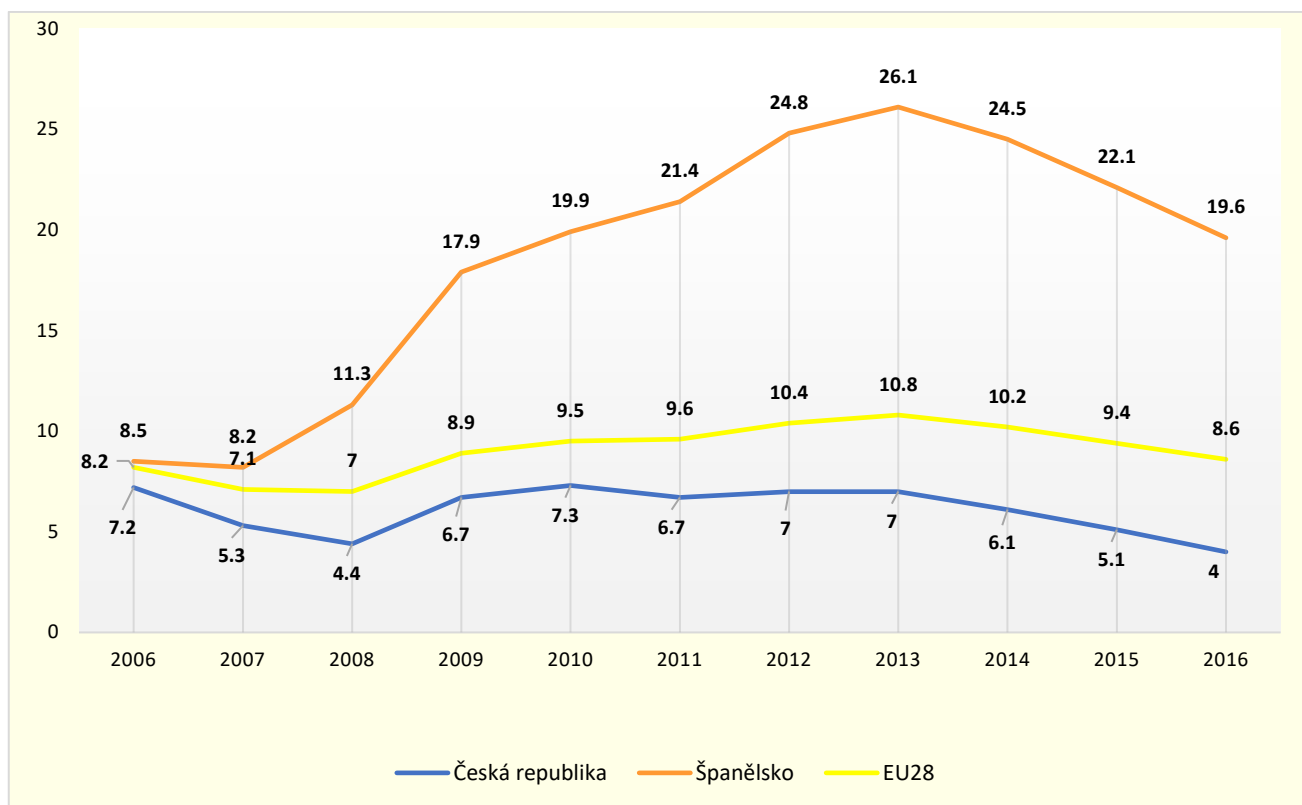
Na grafu 14 můžeme vidět vývoj nezaměstnanosti v České republice, ve Španělsku a v Evropské Unii. Na první pohled je patrné, že nezaměstnanost ve Španělsku vzrostla několikanásobně více, než v případě České republiky a EU. Ze začátku sledovaného období, konkrétně v roce 2006, lze vypožorovat, že nezaměstnanost u obou zemí a v Evropské unii byla na podobné úrovni. V případě České republiky a EU nezaměstnanost klesala až do roku 2008, především pak u České republiky došlo k výraznému poklesu. Nezaměstnanost ve Španělsku však výrazně rostla už od roku 2007. Po vypuknutí krize v roce 2009 začala nezaměstnanost růst u všech sledovaných. Zatímco v EU byl rozdíl maximálně 2,8 % a v České republice ještě menší, ve Španělsku vzrostla nezaměstnanost několikanásobně víc a v roce 2013 dosáhla více než trojnásobku své původní hodnoty. V České republice přišel trh práce podle celkové zaměstnanosti 1,1 % osob, což bylo méně než v EU a ve Španělsku, ale ve zpracovatelském průmyslu, kde je zaměstnáno nejvíce mužů, klesla zaměstnanost o 5,9 %. Zároveň se snížily mzdy v souhrnu o 5 %. Pokles zisků se v české ekonomice odehrál znatelněji už v roce 2008, v následujícím roce byl jejich meziroční úbytek menší. Na druhou stranu zisky z podnikání v sektoru domácností v roce 2008 výrazně rostly, v roce 2009 však byl zaznamenán rekordní propad.⁸³

Ke konci sledovaného období nezaměstnanost v obou zemích i v EU opět poklesla, v České republice se dokonce dostala na nejnižší úroveň, zatímco ve Španělsku stále zůstala na více než dvojnásobně vyšším čísle než tomu bylo před vypuknutím krize.⁸⁴

⁸³ DUBSKÁ, D. Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky

⁸⁴ Eurostat. Unemployment rate – annual data

Graf 14 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice, Španělsku a EU28

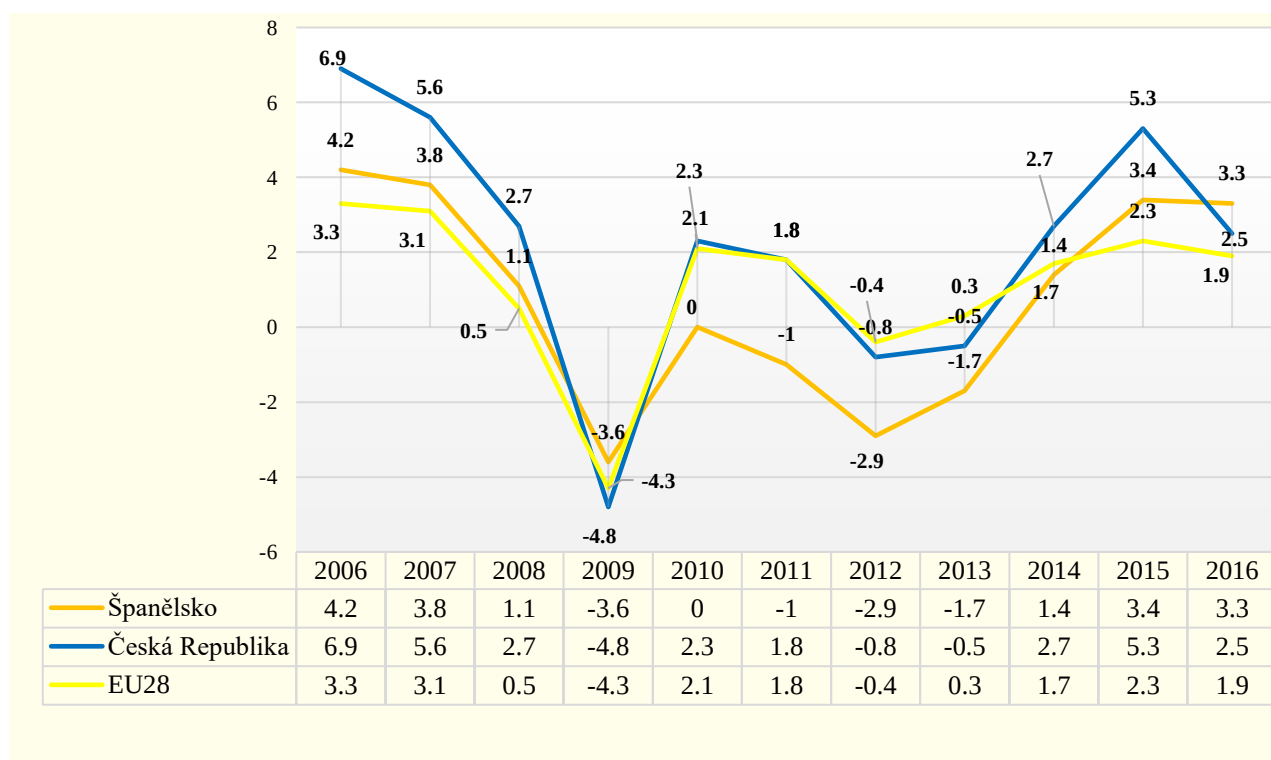
Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Ekonomika České republiky nebyla zasažena krizí tak silně jako zbytek Evropy. U České republiky se jednalo zejména o krizi dovezenou, která byla způsobena velkým poklesem zahraniční poptávky. Země nebyla zasažena finanční krizí, ale až světovou ekonomickou krizí. Jak lze vyčíst z grafu č. 15, který znázorňuje vývoj HDP v České republice, Španělsku a EU28, propad HDP v České republice v roce 2009 byl přibližně stejný jako ve zbytku EU. V porovnání s EU také snížení výdajů na konečnou spotřebu domácností a pokles investic nebyl tak výrazný jako v EU. Na druhou stranu spotřeba vládního sektoru se v roce 2009 výrazně zvýšila a dosáhla jedné z nejvyšších úrovní ze zemí OECD. Dopad, který měla krize na vnější ekonomické vztahy České republiky byl ovlivněn faktem, že globální ekonomická krize zasáhla zemi v její otevřenosti světu, a to ve sféře kapitálových toků. I přesto, že tento dopad byl velmi zmírněn opatřeními v zemích, které jsou největšími obchodními partnery České republiky (například Německo), projevil se v prudkých propadech obchodovaných objemů.⁸⁵

⁸⁵ DUBSKÁ, D. Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky

Na druhé straně, do Španělska přišla krize, když země zažívala dlouhodobou expanzi. Během období od roku 1999 do roku 2006 zaznamenala španělská ekonomika značný růst poptávky. Domácí poptávka vzrostla s průměrnou roční mírou 4,7 %, zároveň se zvýšila spotřeba o 4,2 %, investice do majetku o 5,5 % a investice do výstavby o 6,7 %. Rostla také nabídka, avšak s pomalejším tempem. Produkce se zvýšila o 3,8 %, což bylo způsobeno intenzivním vytvářením pracovních míst, které bylo zapříčiněno zvýšenou migrací a vyšším zapojením žen na trhu práce. Jak vidíme na grafu č. 15, ve Španělsku rostlo HDP vyšším tempem, než byl průměr Evropské Unie. S nástupem krize se růst snížil, ale propad nebyl tak výrazný jako u České republiky. Od roku 2009 byl ve Španělsku záporný růst HDP, zatímco v EU a v České republice HDP rostlo i přes probíhající krizi. Od roku 2014 rostlo HDP u všech sledovaných a v závěru období v roce 2016 se opět přiblížili na stejnou úroveň.⁸⁶

Graf 15 - Vývoj HDP v České republice, Španělsku a EU28

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

⁸⁶ Banco de España, Informe anual 2008 – El impacto de la crisis financiera sobre la economía española

5.4. Hlavní příčiny rozdílů ve vývoji nezaměstnanosti v České republice a ve Španělsku

Jak již bylo zmíněno v předešlé podkapitole, na vývoji nezaměstnanosti v posledních 10 letech se nejvíce podílela hospodářská krize, jejíž následky některé ekonomiky pocítují dodnes. Při pohledu na graf 14 je však patrné, že nezaměstnanost v obou sledovaných zemích se liší velmi výrazně. Zatímco Česká republika má dlouhodobě jednu z nejnižších nezaměstnaností v Evropské unii, Španělsko v posledních letech pravidelně obsazuje první příčky. Zároveň z grafu 14 můžeme vyčíst, že nejvyšší míra nezaměstnanosti v České republice je stále nižší než nejnižší naměřená míra nezaměstnanosti ve sledovaném období ve Španělsku. V této podkapitole jsou vysvětleny hlavní příčiny a vysvětlení tohoto jevu.

V České republice se nezaměstnanost pohybuje dlouhodobě pod průměrem Evropské unie. V současné době se dokonce dostala pod hranici 3 %, což na první pohled může působit pozitivně, ale je třeba vzít v úvahu důvody, které za tím stojí. Příčina nízké nezaměstnanosti v zemi je kombinací několika faktorů.⁸⁷

Jedním z faktorů je jistě rychlý ekonomický růst, který můžeme pozorovat už od začátku roku 2013 (viz graf 7) a nízká mzdová hladina v zemi, zejména v porovnání se sousedními zeměmi, jako je třeba Německo nebo Rakousko. Dalším důležitým faktorem je vysoký podíl průmyslu na tvorbě HDP, zejména pak automobilovému průmyslu, kde jsou hlavními firmami Toyota, Peugeot, Hyundai nebo Škoda a chemickému průmyslu. V posledních letech vzrostl i technologický a IT průmysl.⁸⁸

Dalším faktorem přispívajícím k nízké míře nezaměstnanosti v zemi jsou vládní investiční pobídky, který byly vládou zahájeny v již devadesátých letech, a které spočívají v osvobození od daní pro nově přichozí zahraniční investory, a které také mohou poskytovat odměny za vytváření nových pracovních míst. Tato politika v kombinaci s levnou pracovní silou do země přilákala mnoho zahraničních investorů. Pro Českou republiku je důležitý zahraniční obchod, přičemž hlavním obchodním partnerem je Německo. Přisun zahraničních investic výrazně vzrostl od vstupu České republiky do

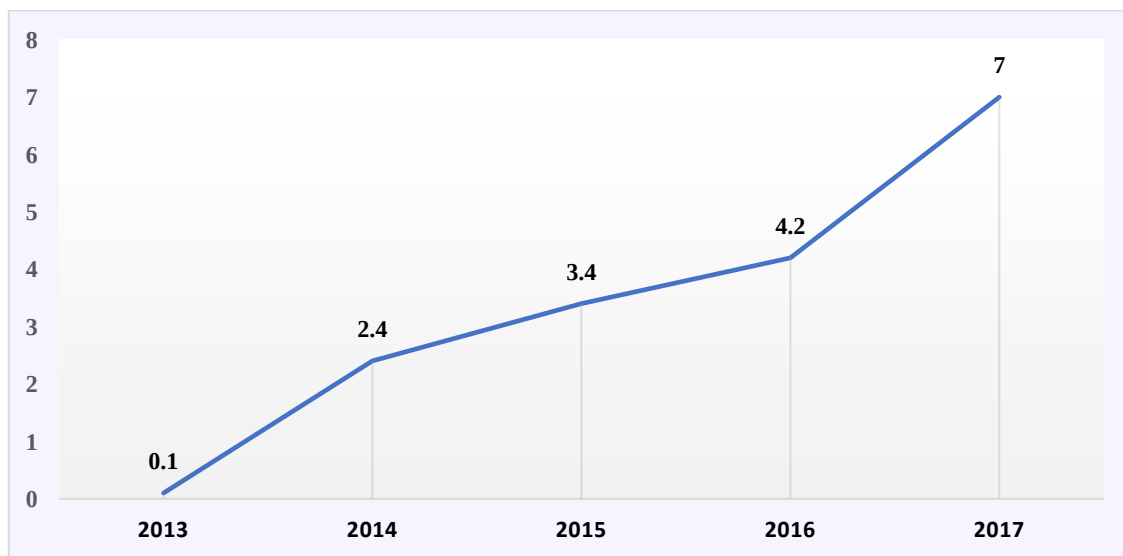
⁸⁷ Eurostat. Unemployment rate – annual data

⁸⁸ Český statistický úřad. Průmysl – Rychlé informace

Evropské unie. Česká ekonomika je také úzce spjata s finanční stabilitou Evropské unie, jejíž HDP stabilně roste od roku 2015 (viz graf 15).⁸⁹

S poklesem nezaměstnanosti zároveň roste průměrná mzda v zemi. Graf 16 ukazuje růst průměrné mzdy za období od roku 2013 až 2017. Zatímco v roce 2013, kdy se země stále ještě dostávala z negativních dopadů finanční krize, rostly průměrné mzdy tempem 0,1 % a v tomto roce byla nezaměstnanost na úrovni 7 %. V následujícím roce se tempo růstu průměrných mezd zněkolikanásobilo. Růst průměrných mezd pokračoval po celé sledované období. V roce 2017 dosáhl již 7 % a nezaměstnanost se dostala pod úroveň 4 %. Nejvýraznější nárůst mezd proběhl v odvětví průmyslové výroby. Nízká nezaměstnanost tak tlačí mzdy nahoru, zejména ve státním sektoru. Z hlediska regionů rostly mzdy nejrychleji v Ústeckém kraji a nejpomaleji v Praze a ve Středočeském kraji, kde jsou mzdy tradičně nejvyšší. Mzdy rostou zejména ve státním sektoru. Růst mezd se však následně přesouvá i do soukromého sektoru. Dalším důvodem rostoucích mezd je nedostatek zaměstnanců, který se projevuje nejen v nedostatku odborníků, ale i nízkokvalifikovaných zaměstnanců. V neposlední řadě je problém, že růst mezd značně převyšuje růst produktivity práce.⁹⁰

Graf 16 – Růst průměrné mzdy v České republice v %

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

⁸⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu. Investiční pobídky

⁹⁰ Český statistický úřad. Mzdy a náklady práce

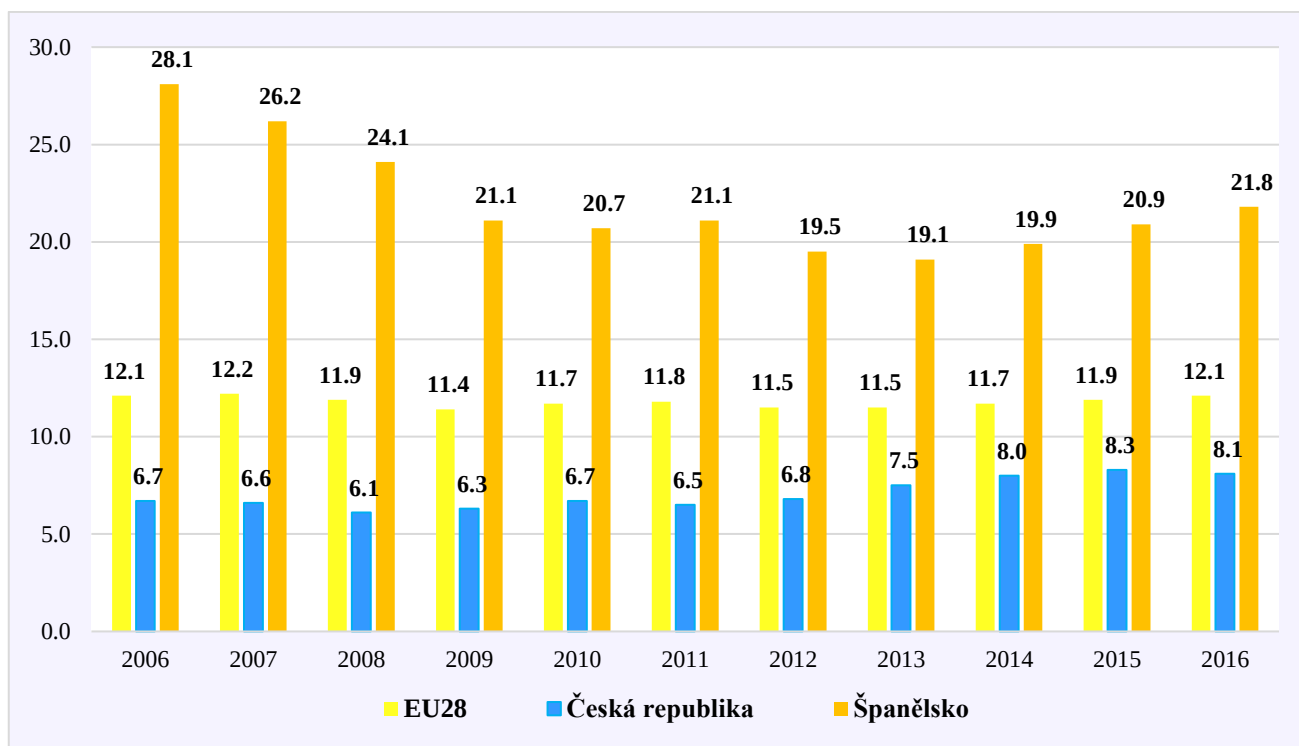
Na druhé straně, Španělsko se potýká dlouhodobě s vysokou mírou nezaměstnanosti. Jak již bylo zmíněno v předešlých podkapitolách, Španělsko zažívalo před příchodem krize období hospodářského rozkvětu, přesto však byla nezaměstnanost na poměrně vysoké úrovni v porovnání s ostatními zeměmi, nebo průměrem EU. Nezaměstnanost pohybující se kolem 20 %, jak tomu bylo ve sledovaném období, však není v zemi ojedinělou situací. Země má problémy s vysokou mírou nezaměstnanosti již od přechodu k demokracii v 70. letech. Nezaměstnanost byla na vrcholu v 90. letech minulého století a její přiblížení k evropské úrovni trvalo téměř 15 let. Jedním z důvodů je, že Španělsko trpí vysokou úrovní strukturální nezaměstnanosti. Od hospodářské krize v osmdesátých letech nezaměstnanost nikdy neklesla pod hranici 8 %. Za posledních třicet let míra se nezaměstnanosti ve Španělsku zdvojnásobila oproti průměru rozvinutých zemí, a to jak v době růstu, tak v průběhu krizí.⁹¹

Jedním z dalších problémů španělské nezaměstnanosti je to, že Španělsko má jedny z nejprísnejších pracovních předpisů v celé Evropě. Po skončení diktátorských let počítalo mnoho lidí se zárukou práce, protože existovalo mnoho opatření zabráňující propouštění zaměstnanců. Mnoho z těchto ochranných opatření zůstalo až do dnešní doby. Tyto opatření byly prvotně zavedeny k ochraně pracovníků, avšak stejné regulace, které chrání pracovníky před propuštěním, zároveň zabraňují firmám, aby je přijmuly. Jedno z těchto opatření platilo až do roku 2012 a říkalo, že pokud chce firma propustit svého zaměstnance, zákon vyžaduje, aby mu nadále platila výplatu 45 dní za každý rok, ve kterém byl ve firmě zaměstnán. Tyto opatření jsou problematické zejména v obdobích hospodářské krize, protože zabraňují firmám propouštět nepotřebné zaměstnance a snižovat tak své náklady. Proto velké množství firem začalo tento problém řešit najímáním pracovníků na smlouvu na dobu určitou. To má za následek, že když španělská ekonomika vstoupí do recese, firmy reagují propouštěním svých dočasných pracovníků. Tuto skutečnost můžeme vidět v grafu 17, který porovnává podíl zaměstnanců na smlouvu na dobu určitou na celkovém počtu zaměstnanců ve Španělsku, v České republice a v EU28.⁹²

⁹¹ GARCÍA, S.C. Déjà vu? Crisis de empleo y reformas laborales en España

⁹² Tamtéž.

Graf 17 – Podíl pracovníků pracujících majících smlouvu na dobu určitou

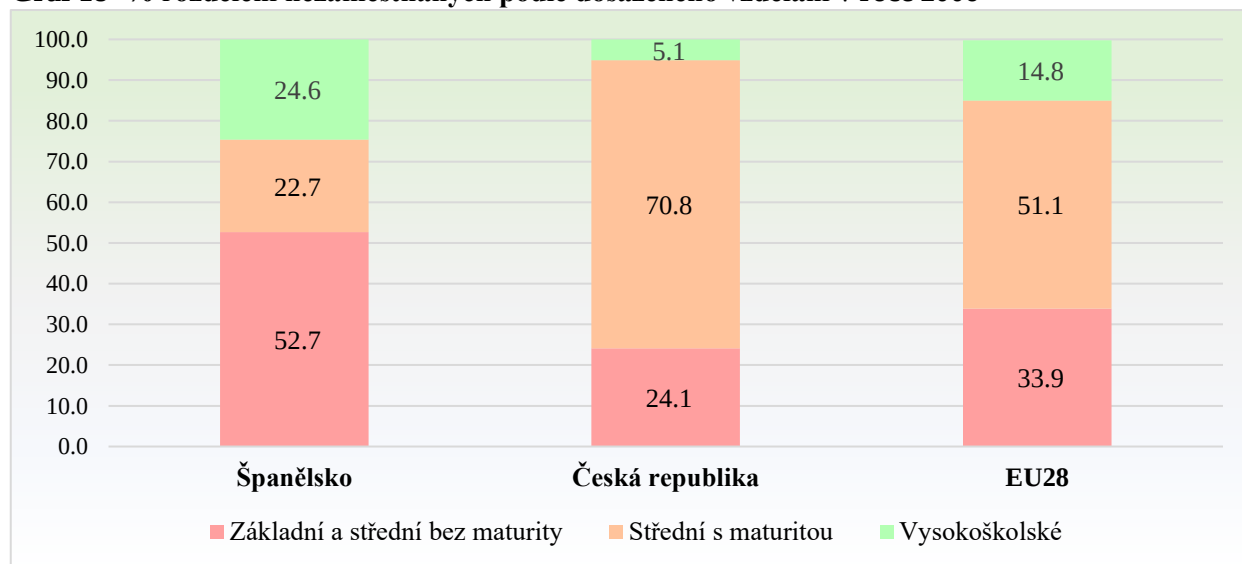
Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z grafu lze vidět, že v době, kdy byla úroveň nezaměstnanosti ve Španělsku na své nejnižší úrovni, téměř třetina všech pracujících pracovala na smlouvu na dobu určitou, konkrétně to bylo 28,1 % všech zaměstnaných. Po nástupu krize v roce 2008, se jejich počet začal výrazně zmenšovat společně s tím, jak rostla nezaměstnanost, protože právě tito pracovníci byli první, které firmy propouštěly, případně jim neobnovovaly smlouvu. V roce 2015, kdy opět začala nezaměstnanost poprvé klesat, se počet zaměstnanců na dobu určitou začal zvyšovat. Ale přetrvávání nepřiměřeně silných ochranných pracovních smluv spolu s velkým množstvím pracovníků s dočasnými smlouvami, s příliš malou ochranou, pravděpodobně vytvořilo neefektivitu v rámci španělských firem. Tyto jevy tak tlumily hospodářský růst. Při porovnání stejné situace v EU28 vidíme, že Španělsko zaměstnává více než dvojnásobek pracovníků na dobu určitou. V EU28 se jejich počet v průběhu krize jinak výrazně neměnil a zůstával okolo úrovně 12 %. V porovnání s Českou republikou je situace ve Španělsku ještě zřetelnější. Španělsko má téměř pětkrát vyšší počet zaměstnanců pracujících na smlouvu na dobu určitou než Česká republika. Podobně jako v EU28, jejich poměr v České republice nebyl nijak výrazně ovlivněn

příchodem hospodářské krize, pouze v závěru sledovaného období jejich počet začal mírně růst.⁹³

Dalším faktorem přispívajícím k vysoké míře nezaměstnanosti ve Španělsku problému nízkokvalifikovaných zaměstnanců. Graf 18 ukazuje % poměr nezaměstnaných podle dosaženého vzdělání před příchodem hospodářské krize v roce 2006. Jak z grafu vyplývá, ve Španělsku má více než polovina nezaměstnaných pouze základní vzdělání nebo střední vzdělání bez maturity. Jak již bylo zmíněno v předešlých kapitolách, země se potýká s předčasným ukončováním školní docházky. Řešením této situace by mohla být podpora rekvalifikačních kurzů a snaha udržet studenty déle ve vzdělávacím systému. Při porovnání s Českou republikou a EU vidíme, že v těchto případech je nezaměstnanost u lidí se základním vzděláním poměrně nižší, v České republice je to pouze čtvrtina. Španělsko se však zároveň potýká s nezaměstnaností vysokoškolských studentů. V roce 2006 to bylo 25 %. Tato statistika často demotivuje studenty v pokračování ve školním systému. Řada vysokoškolských studentů je nucena k odchodu do zahraničí, nebo k nízkokvalifikovaným pracím.⁹⁴

Graf 18- % rozdělení nezaměstnaných podle dosaženého vzdělání v roce 2006

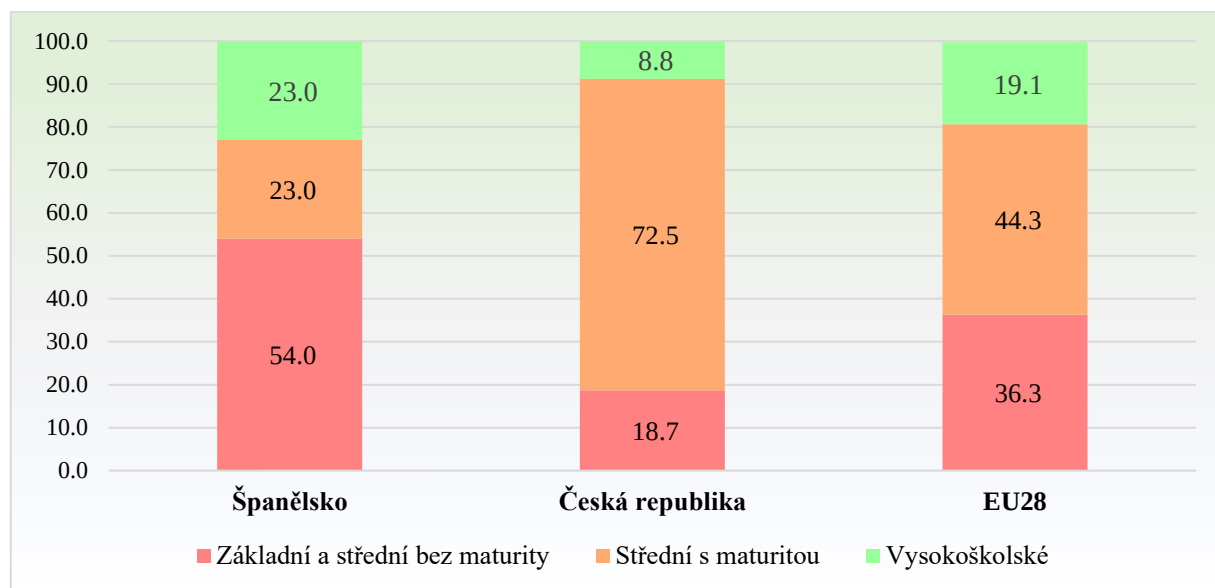
Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování

⁹³ Eurostat. Part-time employment and temporary contracts - annual data

⁹⁴ Eurostat. Unemployment by sex, age and educational attainment – annual averages

Při porovnání s grafem 19, který zobrazuje % rozdělení nezaměstnaných podle dosaženého vzdělání v roce 2013, tedy po vypuknutí krize a v roce, kdy u všech sledovaných byla nejvyšší nezaměstnanost, vidíme, že hospodářská krize nijak zásadně neovlivnila % rozdělení nezaměstnaných podle dosaženého vzdělání.

Graf 19- % rozdělení nezaměstnaných podle dosaženého vzdělání v roce 2013

Zdroj: Eurostat. Vlastní zpracování

Další příčinou vysoké nezaměstnanosti ve Španělsku je, že dvě nejproduktivnější odvětví mají nízkou přidanou hodnotu, sice cestovní ruch a stavebnictví. Na začátku roku 2008 před začátkem krize představovalo stavební odvětví 18 % HDP a odvětví cestovního ruchu 11 % HDP. V roce 2016 tvořil cestovní ruch 16 % z HDP. Například v roce 2015 odvětví cestovního ruchu zaměstnávalo přímo 2,5 milionu lidí, což je 13 % z celkové zaměstnanosti a 16,2 %, pokud přidáme zaměstnání vytvořené nepřímým účinkem.⁹⁵

V neposlední řadě ovlivnil vysokou nezaměstnanost ve Španělsku fakt, že Španělsko od roku 2000 zažívalo neobvyklý přísun imigrantů. Poměr imigrantů na celkové populaci ve Španělsku vzrostl ze 1,6 % v 1998 na 8,7 % v roce 2006 a toto číslo rostlo až do roku 2010.⁹⁶ Situaci zobrazuje graf 20, který ukazuje vývoj migrace ve Španělsku od roku 2000 do roku 2014. Z grafu je viditelný extrémní nárůst imigrantů až

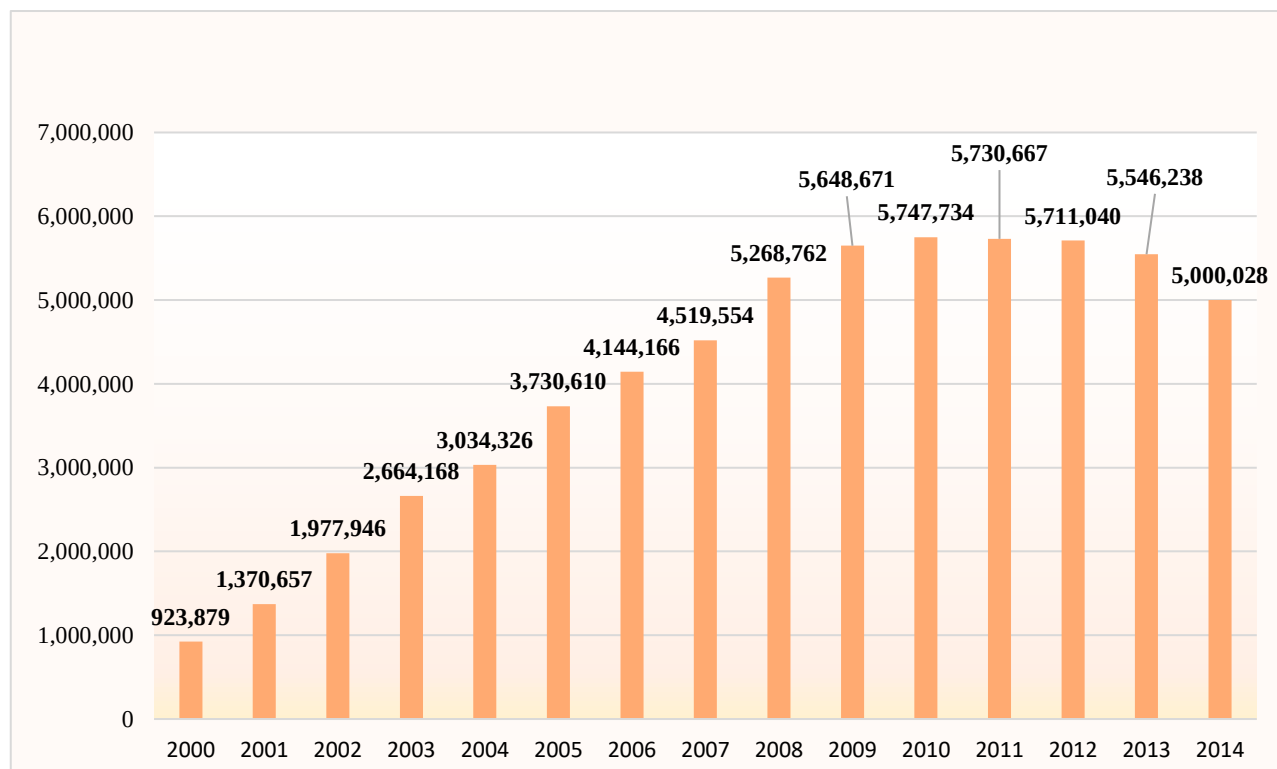
⁹⁵ CaixaBank. El turismo representa el 16% del Producto Interior Bruto en España, según CaixaBank Research

⁹⁶ ALFONSO, Matilde, FURIO BLASCO, Elies, España: De la emigración a la inmigración. 2007

do roku 2014. Země přijala v tomto období více imigrantů, než jakákoli jiný evropský stát. Přisun imigrantů se zastavil až v roce 2010, ale jejich počet v zemi zůstává stále velmi vysoký. Imigranti byli nejčastěji zaměstnáni ve službách, a to 59 % v roce 2005. Hojně pracovali v domácnostech jako pracovní síla nebo v pohostinství. Významný podíl byl zaměstnán i ve stavebnictví, a to 21 % v roce 2005. Dále nacházeli v menší míře zaměstnání v průmyslu - 12 % a v zemědělství - 8 % Imigranti často pocházeli ze zemí Latinské Ameriky, východní Evropy a Maroka.⁹⁷

Po vypuknutí krize v roce 2008, to byli právě imigranti, kdo byli nejvíce ohroženi ztrátou zaměstnání, protože nejčastěji zastávali nekvalifikované pozice. 21 % jich bylo zaměstnáno v sektoru se stavebnictvím, odvětví, na kterém se krize podepsala nejvíce. Protože většina imigrantů pracovala na krátkodobou smlouvu, byli to většinou ti, kteří byli propuštěni a způsobovali tak růst nezaměstnanosti v zemi. S příchodem krize začali také místní obyvatelé snižovat své nároky na zaměstnání a přijímali práci i na pozicích, která dříve okupovali především imigranti.

Graf 20 - Vývoj migrace ve Španělsku od roku 2000 do roku 2014

Zdroj: INE, vlastní zpracování

⁹⁷ INE. Cifras de población y Censos demográficos

Můžeme tedy říci, že příčiny míry nezaměstnanosti v obou zemích jsou značně odlišné. Zatímco Česká republika je malou otevřenou ekonomikou, jejíž vývoj je do velké míry ovlivněn ekonomickým vývojem v Evropské unii, zejména pak vývojem v Německu, a je závislá na zahraničních investicích a obchodu, v případě Španělska je vysoká nezaměstnanost mimo jiné způsobena spíše vnitřními problémy a rigiditou trhu práce a dále také špatnou kvalitou vzdělávacího systému, především brzkého odchodu ze vzdělání.

6. Rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými regiony v daných zemích

Tato kapitola se zabývá vývojem a rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými regiony v České republice a ve Španělsku. Nezaměstnanost mezi oběma zeměmi se velmi liší, ale zároveň se významně liší míry nezaměstnanosti uvnitř každé ze zemí. Přestože míra nezaměstnanosti dává relevantní informaci o stavu na trhu práce, rozdíly v míře nezaměstnanosti uvnitř jediného státu mohou být až desítky procent.

V této kapitole budou proto znázorněny tyto rozdíly a jejich vývoj v průběhu 10 let a vysvětleny důvody, které mohou výkyvy způsobovat. Větší pozornost v obou zemích bude věnována zejména regionům s největší, a naopak s nejmenší mírou nezaměstnanosti, jakožto největším výkyvům sledované veličiny. U těchto bude detailněji popsán vývoj v průběhu krize a určeny možné příčiny. U České republiky je pro analýzu použito územní rozdělení NUT3 – kraje a u Španělska, vzhledem k velikosti země a velkému množství provincií, bude použito NUT2 – autonomní společenství. Jako hlavní informační zdroj jsou v kapitole použity statistické úřady obou zemí.

6.1. Rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými kraji v České republice

Česká republika je územně správně členěna na 14 krajů, které zahájily činnost 1.1. 2001. Podle evropské klasifikace NUTS, která popisuje území České republiky, spadají kraje do NUTS3. Z pohledu regionů (NUTS2) je Česká republika rozdělena na 8 oblastí.⁹⁸ Na obrázku 1 je znázorněna mapka České republiky s vyznačenými kraji a regiony, která poslouží pro lepší orientaci při uvádění měr nezaměstnanosti v jednotlivých krajích.

Obrázek 1 - Mapa regionů NUTS II a NUTS III v České republice

Zdroj: Národní ústav odborného vzdělávání

V tabulce 1 je zobrazen vývoj míry nezaměstnanosti v krajích od roku 2006 do roku 2016 a vypočítán celostátní průměr. Tabulka je seřazena od kraje s nejmenší mírou nezaměstnanosti až po ten s největší. Z tabulky lze vidět, že tradičně nejnižší míra nezaměstnanosti byla po celé sledované období v hlavním městě Praha, kde za celé období nepřesáhla 4 %. Průměr byl 2,8 %. Vlivem hospodářské krize v roce 2009 sice nezaměstnanost o třetinu vzrostla, v závěru období se však dostala na původní úroveň. Průměrná míra nezaměstnanosti v Praze nedosahuje ani poloviny celostátního průměru.

⁹⁸ Národní ústav odborného vzdělávání -Klasifikace jednotek NUTS

Nejvyšší naměřená míra nezaměstnanosti za celé období byla v roce 2006 v Ústeckém kraji, a to 13,7 %, naopak nejmenší byla v roce 2008 v Praze, a to 1,9 %.

Tabulka 1 – Vývoj míry nezaměstnanosti v krajích v České republice od 2006 do 2016

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Průměr
Česká republika	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7	7	6,1	5	4	6,1
Kraj												
Hlavní město Praha	2,8	2,4	1,9	3,1	3,8	3,6	3,1	3,1	2,5	2,8	2,2	2,8
Středočeský	4,5	3,4	2,6	4,4	5,2	5,1	4,6	5,2	5,1	3,5	3,1	4,2
Plzeňský	4,6	3,7	3,6	6,3	5,9	5,2	4,8	5,2	5,1	3,8	3,4	4,7
Jihočeský	5,1	3,3	2,6	4,3	5,3	5,5	5,7	5,2	5,9	4	2,8	4,5
Vysočina	5,3	4,6	3,3	5,7	6,9	6,4	6,4	6,7	5,6	4,7	3,2	5,3
Královéhradecký	5,4	4,2	3,9	7,7	6,9	7,1	7,1	8,2	6,2	5,6	4,1	6,0
Pardubický	5,5	4,4	3,6	6,4	7,2	5,6	7,7	8,4	6,4	4,6	3,7	5,8
Zlínský	7	5,5	3,8	7,3	8,5	7,6	7,4	6,8	6,1	4,7	4	6,2
Liberecký	7,7	6,1	4,6	7,8	7	7,2	9,3	8,3	6,5	5,5	4,4	6,8
Jihomoravský	8	5,4	4,4	6,8	7,7	7,5	8,1	6,8	6,1	5	3,9	6,3
Olomoucký	8,2	6,3	5,9	7,6	9,1	7,6	7,7	9,2	7,7	5,9	3,7	7,2
Karlovarský	10,2	8,2	7,6	10,9	10,8	8,5	10,5	10,2	9	6,7	5,4	8,9
Moravskoslezský	12	8,5	7,4	9,7	10,2	9,3	9,5	9,9	8,6	8,1	6,9	9,1
Ústecký	13,7	9,9	7,9	10,1	11,2	9,9	10,8	9,4	8,5	7,6	5,1	9,5

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

Jak již bylo řečeno, nejmenší míra nezaměstnanosti je tradičně v Praze. Na obrázku 2 je zobrazena mapa míry nezaměstnanosti v jednotlivých krajích. Existuje proto hned několik důvodů. Jedním z nich je určitě to, že Praha jakožto hlavní město je hlavním sídlem velkého množství národních i mezinárodních firem. Další výhodou centrální pozice Prahy je její dobrá dopravní dostupnost, ať již její připojení na hlavní dálniční tahy v zemi, nebo veřejnou dopravu. HDP na obyvatele v Praze překračuje v dlouhodobém horizontu průměr České republiky. V roce 2015 byla hodnota HDP v Praze 204,0 % oproti zbytku republiky. To je způsobeno mnoha faktory. V Praze je typická koncentrace zaměstnání s vysokou přidanou hodnotou. Pozitivním faktorem je i umístění a registrace sídel ekonomických subjektů ve městě, stejně tak jako přítomnost dceřiných firem nadnárodních společností. V neposlední řadě je to i koncentrace centrálních orgánů veřejného i soukromého sektoru. Je také sídlem největších a nejprestižnějších univerzit v České republice, což může být faktor při rozhodování firem o umístění svého sídla.

Po roce 1989 proběhla strukturální rekonstrukce, která se promítla do změn v odvětví v Praze. Charakteristickými rysy vývoje pražské ekonomiky po roce 1989 bylo posílení sféry služeb a snížení podílu výrobního průmyslu. Od roku 2000 zastupoval sektor služeb v Praze více než 80 % přidané hodnoty. Rovněž zaměstnanost v této oblasti v Praze výrazně převyšuje údaje ze všech regionů. V roce 2001 pracovalo ve službách 77,7 % všech zaměstnanců v Praze a v roce 2016 to bylo dokonce 81,4 %. Naopak, podíl průmyslu na tvorbě HDP a zaměstnanosti v Praze je mnohem nižší než celostátní průměr.⁹⁹

Na druhé straně, nejvyšší míra nezaměstnanosti je dlouhodobě evidována v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Na obrázku 2 jsou tyto kraje vyznačený tmavě modrou barvu. Společně s nimi byla v roce 2013 vyšší míra nezaměstnanosti v Karlovarském a Olomouckém kraji. Můžeme si však povšimnout, že v případě Ústeckého a Moravskoslezského kraje nástup hospodářské krize neměl žádný výraznější vliv na míru nezaměstnanosti. V obou případech byla nejvyšší naměřená hodnota v roce 2006. Po nástupu krize sice míra nezaměstnanosti mírně narostla, nejednalo se však o žádný velký výkyv.

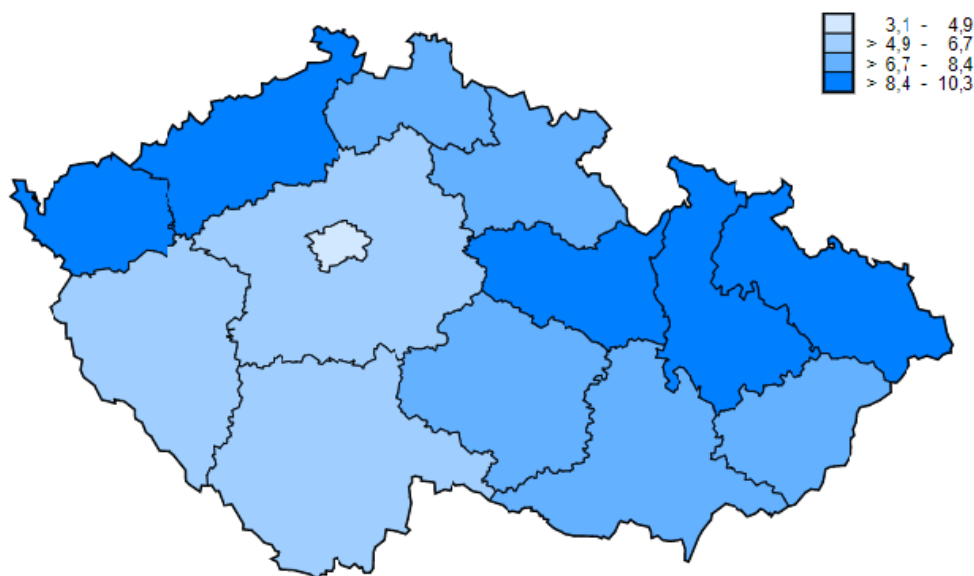
Tyto kraje jsou velmi specifické svou vazbu na těžký průmysl, zejména těžbařský. Nezaměstnanost je proto z části spojena zejména s útlumem průmyslové činnosti v oblasti těžby hnědého uhlí v podkrušnohorských pánevích oblastech a s poklesem těžby

⁹⁹ Businessinfo.cz - Prague

černého uhlí v Moravskoslezském kraji. Probíhající restrukturalizace velkých průmyslových podniků a zemědělských družstev a státních podniků znamenala zvyšování nezaměstnanosti v devadesátých letech.¹⁰⁰

Dalším důvodem vyšší nezaměstnanosti, zejména na Ústeckém kraji, je velký výskyt Romů. Ze sčítání lidu v roce 2011 vyplývá, že jejich počet byl v kraji téměř čtyřnásobný ve srovnání s ostatními kraji. Musíme však brát v potaz, že tyto informace jsou velmi nepřesné, protože záleží na každém, zda se přihlásí k romské národnosti, proto reálné číslo může být mnohem vyšší. Některé odhady hovoří až o desetinásobku uváděného množství ve sčítání lidu.¹⁰¹ V romských komunitách bývá nezaměstnanost podstatně vyšší než u zbytku populace, v některých se může blížit až ke 100 %. To je také spojeno s velmi nízkou vzdělaností romského etnika, většina romské populace má pouze základní vzdělání. Romové mají tedy silně negativní vliv na trh práce a vývoj nezaměstnanosti v Ústeckém kraji.¹⁰²

Obrázek 2 – Míra nezaměstnanosti v krajích České republiky v roce 2013

Zdroj: Český statistický úřad

¹⁰⁰ Český statistický úřad – Průmysl v Ústeckém kraji v roce 2016

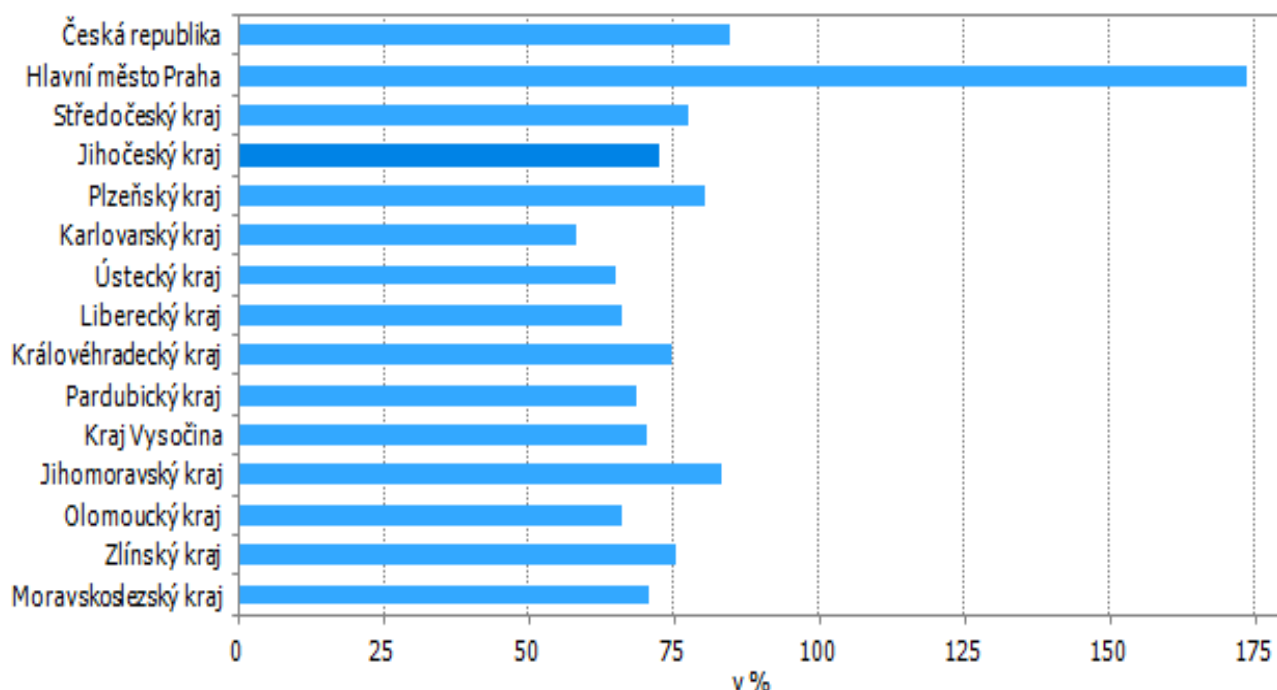
¹⁰¹ Úřad vlády ČR – Romská populace a zdraví

¹⁰² HIEKISCHOVÁ, M. Politika snižování dlouhodobé nezaměstnanosti osob se základním vzděláním na Ústecku

Existují i další ekonomické veličiny, které přímou či nepřímou měrou přispívají, nebo naopak vyplývají z míry nezaměstnanosti v daném regionu. Těmito veličinami jsou HDP na obyvatele, průměrná mzda a vzdělání. Všechno tyto veličiny jsou do velké míry spjaté s vývojem nezaměstnanosti je možné mezi nimi pozorovat korelaci.

Graf 21 znázorňuje hrubý domácí produkt na obyvatele ve standardu kupní síly v roce 2014 v jednotlivých krajích. 100 % na grafu představuje průměr Evropské unie. Z grafu vyplývá, že nejvyšší hrubý domácí produkt na obyvatele má hlavní město Praha a převyšuje jako jediný kraj v České republice průměr Evropské unie o téměř 75 %. Když to porovnáme s mírou nezaměstnanosti v Praze, vidíme jasnou souvislost. Relativně dobré výsledky v porovnání se zbytkem krajů vykazují také Středočeský, Jihomoravský a Plzeňský kraj, které dosahují nad hranici 75 %. Naopak kraje s nejvyšší mírou nezaměstnanosti, jako jsou Karlovarský, Ústecký nebo Moravskoslezský nedosahují ani 75 %.

Graf 21 - Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele ve standardu kupní síly (PPS) v roce 2014 podle krajů (EU 28 = 100 %)

Zdroj: Český statistický úřad, Regionální hrubý domácí produkt na 1 obyvatele

Dalším faktorem, který vysvětluje rozdílnou míru nezaměstnanosti v regionech je bezesporu vzdělání. Tabulka 2 ukazuje obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání v krajích ČR v roce 2011. V tabulce je vidět, kolik obyvatelstva ve věku 15+ se nacházelo v České republice v roce 2011. Nejpočetnějšími kraji jsou hlavní město Praha, Středočeský kraj a Moravskoslezský.

Největší koncentrace vysokoškolsky vzdělaných lidí se nachází v Praze, což, jak již bylo řečeno je jedním z faktorů nízké nezaměstnanosti. Téměř čtvrtina populace má vysokoškolské vzdělání. Zároveň je tam také nejmenší procento lidí se základním vzděláním a středním vzděláním. Více než polovina obyvatel v Praze má úplné střední nebo vyšší vzdělání.

Nejnižší procento vysokoškolsky vzdělaných lidí se nachází v Karlovarském a Ústeckém kraji (7 a 7,6 %), kde je také nejvyšší míra nezaměstnanosti. Zároveň to jsou regiony s nejvyšší mírou lidí, kteří mají pouze základní vzdělání.

Tabulka 2 - Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání v krajích ČR v roce 2011

Kraj	Obyvatelstvo ve věku 15+ celkem	v tom nejvyšší ukončené vzdělání v %						
		bez vzdělání	základní vč. neukončeného	střední vč. vyučení	úplné střední	nástavbové a vyšší odborné	vysokoškolské	nezjištěno
ČR celkem	8 947 632	0,5	17,6	33,0	27,1	4,1	12,5	5,3
Hlavní město Praha	1 115 174	0,2	10,2	20,3	29,9	5,4	23,6	10,4
Středočeský kraj	1 089 911	0,4	16,9	33,6	28,2	4,3	11,5	5,1
Jihočeský kraj	537 217	0,5	18,2	34,9	27,5	4,1	10,8	4,0
Plzeňský kraj	490 932	0,4	18,1	34,7	27,2	3,7	10,4	5,4
Karlovarský kraj	253 436	0,8	22,4	34,3	24,2	3,5	7,0	7,7
Ústecký kraj	687 269	0,8	21,7	34,9	24,7	3,4	7,6	6,8
Liberecký kraj	367 842	0,5	18,6	35,9	26,0	3,8	9,6	5,4
Královéhradecký kraj	468 789	0,5	17,6	35,5	27,4	4,3	10,1	4,6
Pardubický kraj	436 534	0,4	17,9	36,6	26,9	4,2	9,9	4,1
Kraj Vysočina	431 767	0,4	18,5	37,5	27,1	4,0	9,5	3,0
Jihomoravský kraj	1 000 714	0,4	17,6	32,3	26,9	4,0	14,7	4,2
Olomoucký kraj	538 029	0,5	18,4	35,4	26,9	3,7	11,4	3,5
Zlínský kraj	497 677	0,4	19,0	35,8	26,6	3,8	11,2	3,1
Moravskoslezský kraj	1 032 341	0,6	19,6	35,1	25,9	3,6	11,2	4,1

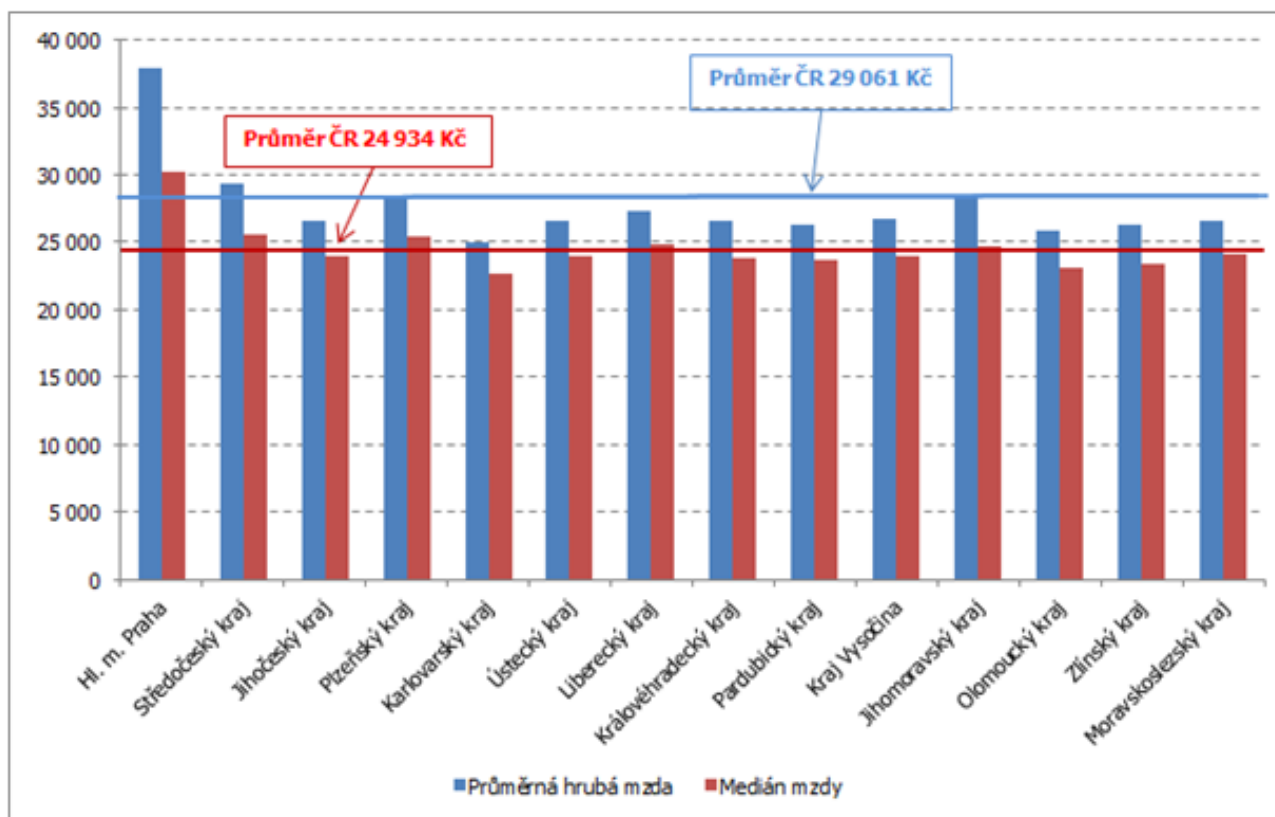
Zdroj: Český statistický úřad, ÚROVEŇ VZDĚLÁNÍ OBYVATELSTVA PODLE VÝSLEDKŮ SČÍTÁNÍ LIDU

V neposlední řadě s mírou nezaměstnanosti v jednotlivých krajích souvisí také průměrná hrubá měsíční mzda. Graf 22 zobrazuje průměrnou hrubou měsíční mzdu a medián v roce 2016 podle krajů. V grafu je vidět, že medián, který není vychýlen extrémními hodnotami, je mnohem menší než průměrná hrubá mzda.

Nejvyšší průměrnou hrubou měsíční mzdu v roce 2016 mělo hlavní město Praha, která byla výrazně vyšší než byl průměr České republiky. Při pohledu na medián dostáváme stejné výsledky. Dalším krajem, který se dostal nad průměr republiky je Středočeský kraj.

Dále z grafu vidíme, že většina krajů se nachází pod průměrem republiky. Nejnižší průměrná mzda a zároveň medián mezd byl v Karlovarském a Ústeckém kraji. Na tomto příkladu vidíme opět souvislost mezi mírou nezaměstnanosti a průměrnou hrubou měsíční mzdou.

Graf 22 - Průměrná hrubá měsíční mzda a medián mezd v roce 2016 podle krajů

Zdroj: Český statistický úřad. Struktura mezd zaměstnanců v kraji v roce 2016

6.2. Rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi autonomními společenstvími ve Španělsku

Španělské království se skládá 17 autonomních společenství neboli oblastí a dvou autonomních měst, která leží na africkém kontinentu na severu Maroka – Ceuta a Melilla. Protože Ceuta a Melilla jsou města, jejichž populace nedosahuje ani 100 tisíc obyvatel, jejichž ekonomika je velmi specifická a mají tradičně extrémně vysokou míru nezaměstnanosti (Ceuta měla před vypuknutím krize trojnásobně vyšší míru nezaměstnanosti než zbytek země a čtyřnásobně vyšší hodnotu než autonomní oblasti s nejnižší naměřenou mírou – viz tabulka 2), nebudou v analýze brány v potaz.

Geografické rozložení autonomních společenství můžeme vidět na obrázku 3. Každé z autonomních společenství je dále rozděleno na provincie, ale pro účely této práce jsou brány v potaz jen autonomní oblasti. Podle evropské klasifikace NUTS, která popisuje území Španělska, se v zemi nachází 19 NUTS3, tvořeno autonomními společenstvími a 59 NUT3, tvořeno provinciemi. Jak můžeme vidět na mapě, největší autonomní oblastí je Kastilie-León, kde žije však pouze 5,3 % obyvatelstva (údaj z roku 2016). V roce 2016 mělo Španělsko 46,56 milionů obyvatel, množství obyvatel po příchodu krize začalo mírně klesat, což bylo způsobeno odchodem imigrantů a zvýšenou migrací španělského obyvatelstva.¹⁰³

Druhou největší a zároveň nejlidnatější oblastí je Andalusie, kde žije téměř 18 % populace, číselně vyjádřeno je to 8 403 271 obyvatel. Další, co do počtu obyvatel významnou oblastí, je Katalánsko, kde v roce 2016 žilo 7 518 903 obyvatel. Do autonomních společenství, kde žije více než 5 milionu obyvatel dále patří Madrid a Valencijský region. Tyto čtyři nejlidnatější oblasti tvoří dohromady 58 % ze španělské populace, ale nacházejí se pouze na necelých 30 % území. Největšími městy v zemi jsou Madrid a Barcelona, jediné dva města, která mají více než milion obyvatel. Dalšími lidnatými městy jsou Valencie (hlavní město Valencijské regionu) a Sevilla (hlavní město Andalusie.)¹⁰⁴

¹⁰³ INE. Cifras de población

¹⁰⁴ INE. INEbase / Estadísticas territoriales

Obrázek 3 – Autonomní společenství ve Španělsku

Zdroj: <http://spanelskekravlovsti.sweb.cz/spravnicleneni.html>

Míra nezaměstnanosti v jednotlivých autonomních oblastech se liší velice výrazně. Tabulka 3 ukazuje vývoj nezaměstnanosti ve všech autonomních oblastech od roku 2006 do roku 2016. Můžeme vidět, že průměrná míra nezaměstnanosti za dané období se mezi jednotlivými oblastmi se liší až o 14 %.

Z tabulky dále vidíme, že průměrná celostátní míra nezaměstnanosti za celé sledované období je 19 %. Na konci sledovaného období je nezaměstnanost stále více než dvojnásobná, v porovnání s obdobím od počátku hospodářské krize v roce 2007, kdy dosahovala nejmenší hodnoty. V roce 2017 se nezaměstnanost poprvé od vypuknutí krize dostala pod hranici 20 % a v současné době stále klesá. Od roku 2013, kdy nezaměstnanost dosáhla svého vrcholu, se snižuje ve všech autonomních oblastech, v některých i o několik procent ročně. Výjimku tvoří Extremadura, kde v posledním roce dokonce vzrostla o 0,1 % na 29,2 % a stala se tak oblastí s nejvyšší mírou nezaměstnanosti. V době, kdy dosahovala průměrná nezaměstnanost v zemi nejvyšší hodnoty, rozdíl mezi nejnižší a nejvyšší hodnotou mezi jednotlivými společenstvími činil

17,8 %. Pro lepší představu je to stejný rozdíl jako mezi Německem a Španělskem v tomtéž roce.¹⁰⁵

Tabulka 3 – Vývoj míry nezaměstnanosti v autonomních společenství ve Španělsku od 2006 do 2016

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Průměr
Celkem	8,5	8,3	11,3	17,9	19,8	21,1	24,2	26,9	25,9	23,8	21,0	18,8	19,0
Andalusie	12,7	12,8	17,8	25,4	27,1	29,4	32,9	36,8	34,9	33,6	29,7	26,9	26,7
Aragón	5,5	5,2	7,2	12,8	15,2	18,0	18,4	22,5	22,9	18,6	15,3	13,3	14,6
Asturias	9,3	8,5	8,5	13,4	16,6	18,2	20,5	25,5	22,8	19,0	19,5	14,2	16,3
Baleárské ostrovy	6,5	7,0	10,2	18	22,2	25,0	27,9	28,6	26,7	22,3	18,4	16,8	19,1
Baskicko	7,0	6,1	6,5	11	11,1	11,9	14,3	17,1	17,4	16,4	12,8	11,9	12,0
Ceuta	21,0	20,3	17,3	18,9	22,8	25,7	34,7	37,5	31,6	31,8	26,2	23,3	25,9
Extremadura	13,4	13,1	15,2	20,6	23,2	25,1	32,1	35,7	32,1	30,2	29,1	29,2	24,9
Galicie	8,5	7,6	8,7	12,6	15,4	17,2	20,1	22,3	23,2	21,8	18,2	17,4	16,1
Kanárské ostrovy	11,7	10,4	17,4	26,2	27,7	28,3	31,8	33,7	32,6	30,8	26,0	25,7	25,2
Kantabrie	6,6	5,9	7,2	12	14,3	16,3	18,8	20,9	21,0	18,5	18,9	14,1	14,5
Kastilie-La Mancha	8,8	7,6	11,6	18,8	21,7	22,1	27,4	31,2	30,3	28,7	25,5	22,5	21,4
Kastilie-León	8,1	7,2	9,5	13,8	15,8	17,5	19,4	22,7	22,2	20,4	18,3	15,1	15,8
Katalánsko	6,6	6,6	9,0	16,3	17,9	18,9	22,0	24,5	22,1	20,1	17,4	15,3	16,4
Melilla	13,4	18,2	20,7	24,2	19,8	21,3	23,4	28,9	24,4	35,4	30,7	29,5	24,2
Murcia	7,9	7,6	12,6	20,7	22,7	25,6	26,7	29,9	27,7	26,7	22,1	19,3	20,8
Navarra	5,3	4,8	6,7	10,9	12,3	13,5	16,2	19,0	17,1	15,7	14,3	10,3	12,2
Valencie	8,4	8,8	12,1	21,2	22,5	23,7	26,8	28,7	28,0	24,3	21,8	19,8	20,5
Madrid	6,4	6,3	8,7	14	15,9	15,2	18,2	20,0	20,4	17,8	16,8	14,2	14,5
Rioja	6,2	5,7	7,8	12,8	14,9	15,8	20,1	19,3	19,6	17,6	14,4	12,9	13,9

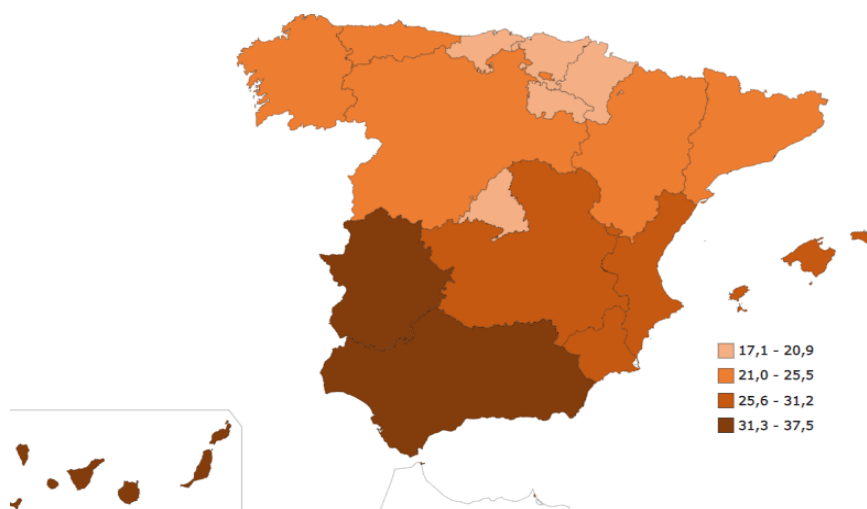
Zdroj: INE, vlastní zpracování

¹⁰⁵ Eurostat, Unemployment rate – annual data

Průměrně nejvyšší míru nezaměstnanosti za dané období vykazuje Andalusie. Jak již bylo řečeno jedná se o nejlidnatější a druhé největší území. V posledních dvou letech míra nezaměstnanosti rychle klesá, stále se však drží vysoko nad národním průměrem. Před vypuknutím hospodářské krize se hodnota pohybovala lehce na národním průměrem. S nástupem krize však začala rychle růst a v roce 2013 dosahovala dokonce 36,8 %, to znamená, že více než třetina ekonomicky aktivního obyvatelstva byla bez zaměstnání. Z tabulky vyplívá, že oblast se dlouhodobě drží nad národním průměrem.

Na obrázku 4 je znázorněna míra nezaměstnanosti v autonomních společenstvích. Tmavě zobrazené plochy představují vyšší míru nezaměstnanosti. Z obrázku je patrné, že nejvyšší míra nezaměstnanosti se nachází na jihu země, naopak nejnižší na severu, s výjimkou hlavního města. Toto je spojeno s jedním z důvodů, proč je v Andalusii tak vysoká míra nezaměstnanosti a tím je, že se jedná o značně zemědělský region. Andalusie a Extremadura (dvě tmavé plochy na mapě) jsou tradičně zemědělské regiony. Zemědělství v Andalusii tvoří mezi 4 až 4,5 % HDP. Vzhledem k tomu, že odvětví zemědělství je sezónní, čím větší % HDP bude tvořeno v tomto odvětví, tím větší bude mít dopad na vysokou míru nezaměstnanosti. Pro porovnání, zbytek ve zbytku Španělska zemědělství představuje kolem 2,2 % HDP, v Evropské unii dokonce jen zhruba 1,7 %. Dalším faktorem přispívajícím k vysoké míře nezaměstnanosti v oblasti je neochota stěhování se za prací.¹⁰⁶

Obrázek 4 – Míra nezaměstnanosti v autonomních společenstvích ve Španělsku v roce 2013

Zdroj: INE

¹⁰⁶ INE. INEbase / Estadísticas territoriales

Naopak dlouhodobě nejnižší míru nezaměstnanosti ve sledovaném období mají Baskicko a Navarra, na obrázku 4 dvě světlé oblasti na severu. V době krize to byly jediné dvě autonomní oblasti, které nepřekročily hranici nezaměstnanosti 20 %. Můžeme si také všimnout, že na rozdíl od České republiky, kde nejmenší míru nezaměstnanosti vykazuje hlavní město Praha a Středočeský kraj, ve Španělsku se jedná o jedny z nejmenších autonomních oblastí, a to co do počtu obyvatel, tak do rozlohy. Autonomní oblast Madrid (hlavní město) se nachází až na pátém místě.

V případě Baskicka existuje několik důvodů pro výrazně nižší míru nezaměstnanosti. Prvním z nich je, že krize na trhu s nemovitostmi dopadla na Baskicko mnohem méně než na zbytek Španělska, což umožnilo fúzi několika baskických bank a vznikla Kutxabank, která je dnes jednou z nejrozsáhlejších bank ve Španělsku. Dalším důvodem je, že se jedná o průmyslový region, který zavedl do praxe inovační politiky. Baskicko se rozhodlo pro reindustrializaci, změnu výrobního modelu a investice do odvětví jako je telekomunikace, letectví, nanotechnologie a biotechnologie, tedy odvětví s vysokou přidanou hodnotou. To bylo možné díky značné investici do lidského kapitálu, která umožnila, že na rozdíl od zbytku Španělska, v Baskicku byl v posledních letech růst zaměstnanosti doprovázen růstem produktivity práce.

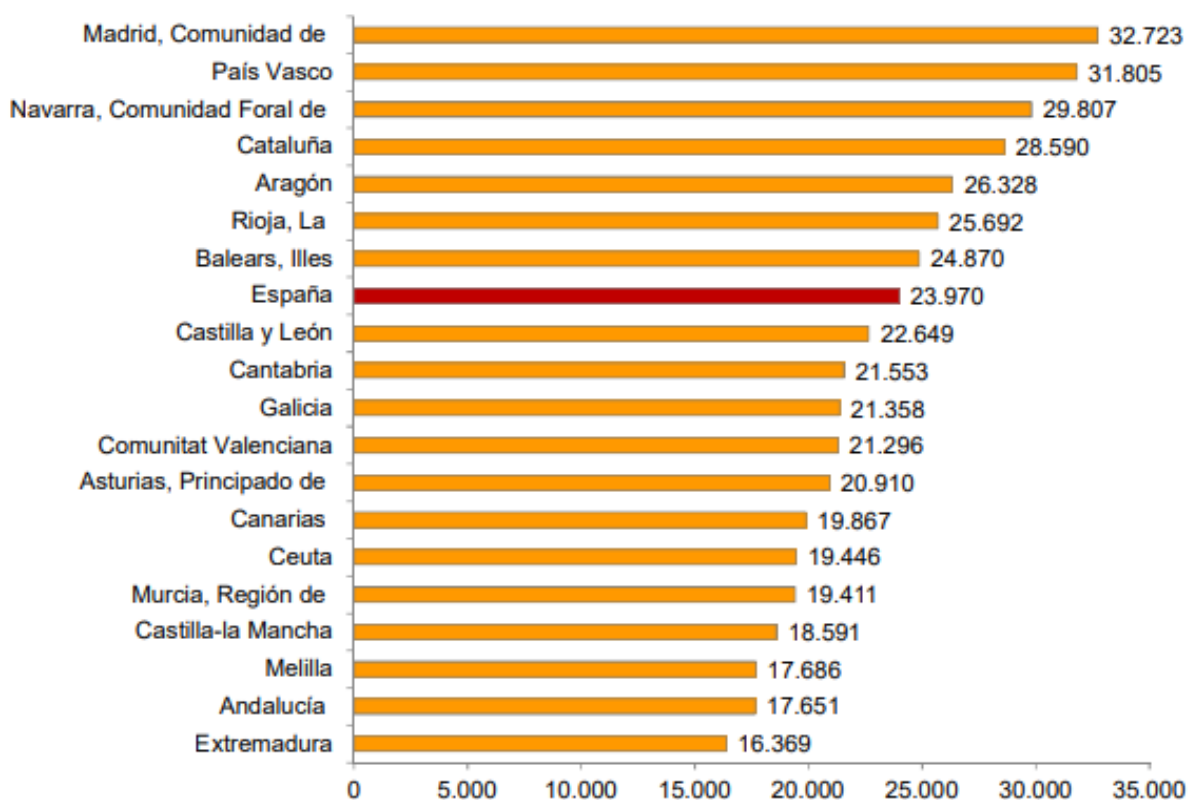
Navzdory tomu, že Baskicko prošlo stejnými reformami trhu práce jako zbytek země, dokázalo se vyhnout problémům s nimi spojenými. Zatímco zbytek země se zaměřuje na hledání řešení v opatřeních, jako je zavedení jednotné smlouvy, zrušení kolektivního vyjednávání na vyšší úrovni, než je společnost nebo nové regulace dávek v nezaměstnanosti, baskický případ ukazuje, že i s těmito stejnými pravidly a institucemi lze dosáhnout pozitivnějších výsledků, pokud se zaměří na jiné proměnné. V případě Baskicka jsou to ty, které zlepšují průmyslovou strukturu, přechod k sektorům špičkových technologií a, jak již bylo řečeno, investice do lidského kapitálu. V neposlední řadě se toto autonomní společenství vyhnulo problému smluv na dobu určitou, které, jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, jsou jedním z důvodů vysoké míry nezaměstnanosti v zemi, a také má mnohem menší předčasný odchod ze vzdělání, další z problémů, který trápí zbytek země.¹⁰⁷

¹⁰⁷EUSKADIES.EUS, Informe trimestral de la economía vasca

Důležité je i porovnání míry nezaměstnanosti s HDP na obyvatele. Graf 23 ukazuje HDP na obyvatele v eurech v roce 2016 jednotlivých autonomních oblastech. Z grafů vidíme, že jen sedm z devatenácti autonomních oblastí se nachází nad průměrem země, což může vypovídat o nerovnoměrném rozdělení bohatství. Když porovnáme tabulku 2 s tímto grafem, je na první pohled vidět korelace mezi mírou nezaměstnanosti a HDP na obyvatele. Největší HDP na obyvatele bylo v roce 2016 v hlavním městě, v těsném závěsu se nacházelo Baskicko. Tyto regiony se jako jediné dva dostali nad hranici 30 000 euro. Pět z šesti autonomních oblastí s nejnižší mírou nezaměstnanosti se nachází nad průměrem země.

Naopak autonomní oblasti s dlouhodobě nejvyšší mírou nezaměstnanosti se nacházejí na posledních místech – Extremadura a Andalusie. HDP na obyvatele nedosahuje ani poloviny HDP na obyvatele v Madridu. Sedm z autonomních oblastí se nedostalo ani na hranici 20 000 euro na obyvatele. Porovnáme-li s Českou republikou, ta měla HDP na obyvatele v roce 2016 16 500 euro.

Graf 23 - HDP na obyvatele v eurech v roce 2016

Zdroj: INE, Producto Interior Bruto regional Año 2016

Tabulka 4 ukazuje % populace s dosaženým vyšším vzděláním v období 4 let od roku 2008 až 2011. Z tabulky je vidět, že ve většině autonomních oblastí rostlo množství vysokoškolsky vzdělaných i přes probíhající krizi.

Z tabulky opět vidíme, že v čele stojí autonomní oblasti s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Největší procento vzdělaných lidí má Baskicko, kde, jak už bylo zmíněno, je důležitá investice do lidského kapitálu. V roce 2011 už téměř polovina populace měla vyšší vzdělání. Následuje jej hlavní město Madrid, kde se množství lidí s vyšším vzděláním zvýšilo za poslední čtyři roky o 4 %. Podobné výsledky má také Navarra.

Oblasti s vysokou mírou nezaměstnanosti mají i nejnižší procento vzdělaných lidí. Množství vzdělaných lidí na Baleárských ostrovech je o více než polovinu nižší než v Baskicku. Obdobné hodnoty platí i pro Extremaduru a Andalusii.

Tabulka 4 - % populace s dosaženým vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním

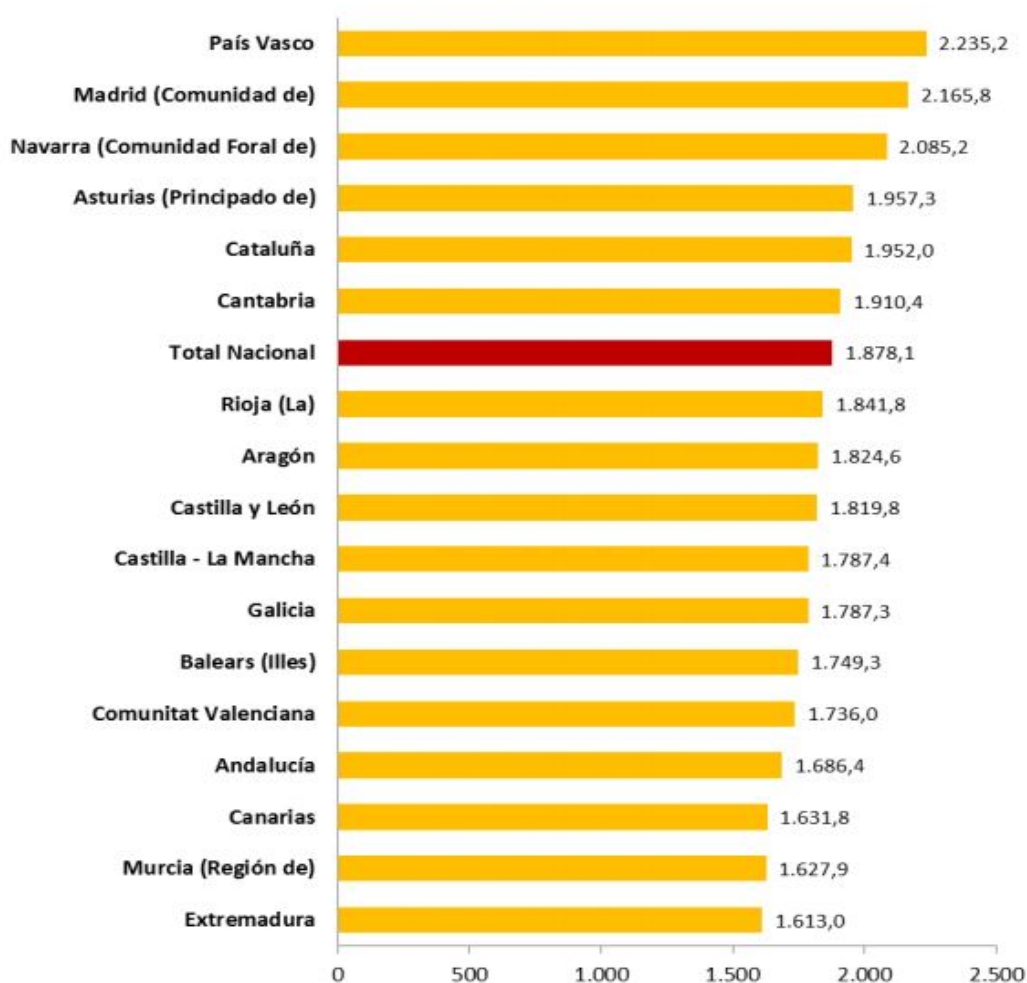
Vyšší vzdělání	2008	2009	2010	2011
País Vasco	42,2	43,6	44,1	45,0
Comunidad de Madrid	38,5	38,1	40,9	42,3
Comunidad Foral de Navarra	35,7	36,0	38,6	39,7
Cantabria	33,3	33,5	35,3	35,1
Principado de Asturias	31,1	32,2	32,8	35,0
Aragón	32,1	31,6	33,1	34,7
Castilla y León	30,6	31,2	32,0	33,7
La Rioja	30,5	34,9	35,4	33,3
Cataluña	29,5	30,1	30,8	31,7
Galicia	29,4	29,9	30,2	31,0
Comunidad Valenciana	26,4	26,5	28,0	29,5
Andalucía	24,4	24,9	25,5	25,5
Castilla-la Mancha	21,8	23,6	23,9	25,2
Región de Murcia	24,5	24,0	23,8	24,9
Melilla	22,9	26,2	20,9	24,7
Extremadura	22,2	22,6	23,3	24,2
Canarias	22,9	23,5	23,8	23,8
Illes Balears	20,7	21,9	22,3	23,5
Ceuta	20,8	22,4	20,1	18,1
España	29,2	29,7	30,7	31,6

Zdroj: Eurostat

Na závěr kapitoly je uveden graf 24, který ukazuje hrubý měsíční plat v roce 2016 v jednotlivých autonomních oblastech. Nejvyšší hrubý měsíční plat vykazovalo podle očekávání Baskicko, následované hlavním městem. Při porovnání s Českou republikou opět vidíme, že ve Španělsku nemají nejvyšší platy v hlavním městě, jak by se dalo očekávat, ale v malé provincii na severu země. Celkem šest autonomních oblastí se nachází nad průměrem země a všechny s výjimkou hlavního města leží na severu země.

Na posledním místě v tabulce se nachází Extremadura, což, jak teď již můžeme určit, je nejchudší region Španělska. Andalusie se umístila na čtvrtém místě od konce, protože ji značně ekonomicky táhne turistický ruch, který v Extremaduře kvůli absenci pobřeží není tak rozvinutý.

Graf 24 – Hrubý měsíční plat v roce 2016

Zdroj: INE

Závěr

Vzhledem k tomu, že je nezaměstnanost přítomna ve všech světových ekonomikách a neustále se mění a vyvíjí, bude toto téma vždy aktuální. V práci je pohlíženo na nezaměstnanost zejména z ekonomického pohledu jako na jednu z nejzákladnějších ekonomických veličin. V současné době, kdy po letech konečně odeznívají dozvuky hospodářské a finanční krize z roku 2008, poukazuje především na úspěšnost hospodářské politiky. U států, které na tom byly v době krize z hlediska míry nezaměstnanosti nejhůře, především Španělsko a Řecko, nezaměstnanost opět pomalu klesá. Česká republika a Španělsko, na které se práce koncentruje, jsou dvě země, u kterých se míra nezaměstnanosti liší o desítky procent, přesto však je možné pozorovat společný trend. Z tohoto důvodu je důležitá hlubší analýza, která se soustřeďuje zejména na hledání příčin výkyvů v nezaměstnanosti a objasnění skrytých nebezpečí.

V teoretické části byl na základě odborné literatury a příslušných institucí vysvětlen pojem nezaměstnanost a objasněna pravidla určující, kdo spadá pod pojem nezaměstnaný. Byli jsme obeznámeni s rozdílem mezi pojmy nezaměstnanost a míra nezaměstnanosti. Důležitým pojmem je přirozená nezaměstnanost, která se dále dělí na frikční, strukturální a sezonní. V další části bylo vysvětleno fungování trhu práce, přičemž nabídka je tvořena jednotlivci ucházejícími se o zaměstnání. Poptávku můžeme definovat jako celkový objem pracovních sil, který poptávají firmy při určité výši mzdy. V kapitole věnující se politice zaměstnanosti bylo řečeno, jak tato politika zapadá do hospodářské politiky státu, přičemž její hlavní rozdělení je na aktivní a pasivní. Cílem aktivní politiky zaměstnanosti je zvýšení množství pracovních příležitostí pro uchazeče o zaměstnání a pasivní politika slouží ke zmírnění negativních dopadů v nezaměstnanosti. Česká republika i Španělsko používají dvě metody k měření nezaměstnanosti, přičemž v práci je brána v potaz obecná míra nezaměstnanosti, která vychází z definice Mezinárodní organizace práce a kterou využívá i Eurostat, platforma, která sloužila jako hlavní zdroj dat. Existence dvou rozdílných metod výpočtu vysvětluje drobné odchylky, které se nacházejí v mírách nezaměstnanosti v praktické části, především potom při porovnání dat z Eurostatu a z národních statistických úřadů.

Pro praktickou část byla stanovena základní výzkumná otázka týkající se popsání vývoje nezaměstnanosti a především identifikace hlavních příčin v jednotlivých státech.

Nezaměstnanost v České republice i ve Španělsku sledovala ve zkoumaném období podobný trend. U obou zemí v prvních letech klesala nezaměstnanost a poté vlivem hospodářské krize výrazně stoupla. Je důležité uvést, že na začátku sledovaného období v roce 2006 se míra nezaměstnanosti mezi oběma zeměmi lišila pouze o jediné procento ve prospěch České republiky. Následně se začal rozdíl dramaticky zvětšovat. V případě České republiky míra nezaměstnanosti klesala až do roku 2008 a poté mírně stoupla, avšak vracet se na původní úroveň začala už od roku 2010 a v závěru období se dostala na nejnižší hodnotu v celém sledovaném období, která činila polovinu nezaměstnanosti v EU28 v tomtéž roce. Naproti tomu vývoj ve Španělsku byl mnohem dramatičtější. Nezaměstnanost začala prudce růst už od roku 2008 a její růst se nezastavil až do roku 2013, kde dosahovala více než trojnásobku své původní hodnoty a téměř čtyřnásobku naměřené hodnoty v České republice v tomtéž roce. V závěru sledovaného období mírně klesla, ale byla stále více než dvojnásobně vyšší než na začátku a čtyřnásobně vyšší než v České republice.

Z hlediska míry nezaměstnanosti podle pohlaví u obou států platí, že nezaměstnanost u mužů je nižší než u žen, avšak u Španělska tento rozdíl v průběhu krize téměř vymizel, což bylo mimo jiné způsobeno krizí ve stavebnictví a zánikem mnoha stavebních firem, kde jsou povětšinou zaměstnání právě muži. U obou států je problémem nezaměstnanost mladých lidí, která je více než dvojnásobná oproti běžné míře nezaměstnanosti, v případě České republiky se však jedná o jednu z nejnižších hodnot v Evropské unie, Španělsko má naopak jednu z nejvyšších, v průběhu krize byla více než polovina všech mladých lidí nezaměstnaná.

V České republice se nezaměstnanost pohybuje dlouhodobě pod průměrem Evropské unie. V současné době je nejnižší z celé Evropské unie. Mezi hlavní důvody tohoto jevu patří rychlý ekonomický růst a nízká mzdová hladina v zemi, v porovnání se sousedními zeměmi. Dále jsou to vládní investiční pobídky, které mají za účel přilákat nové investory do země, a které započali už v 90.ých letech. Česká ekonomika je úzce spjata s finanční stabilitou Evropské unie, které se v posledních pár letech daří udržovat stabilní ekonomický růst. S tak nízkou mírou nezaměstnanosti je však spojena i řada negativních jevů. Jedním z nich je vysoké tempo růstu mezd, které není spojeno s odpovídajícím růstem produktivity práce, čímž pro potenciální zahraniční investory roste náklad práce. Dále je to nedostatek pracovníků, který se v České republice v posledních pár letech projevuje napříč všemi odvětvími, protože není dostatek

kvalifikovaných ani nízkokvalifikovaných zaměstnanců, což by mohlo v dlouhodobém horizontu způsobit odchod investorů a firem ze země. Naopak ve Španělsku je druhá nejvyšší míra nezaměstnanosti v Evropské unii. Pro zemi je typická vysoká míra nezaměstnanosti již od 70.ých let. Stejně jako u České republiky, existuje několik faktorů zodpovědných za tuto realitu. Jedním z nich je rigidní trh práce a existence opatření, která zabraňují firmám snadno propouštět zaměstnance. Proto je v zemi neobvykle vysoký počet pracujících na dočasnou smlouvu. Dalším faktorem je nízké dosažené vzdělání u nezaměstnaných a předčasné ukončování školní docházky. Neméně důležitým faktorem je i to, že Španělsko zažívalo před vypuknutím krize neobyčejně velký příliv imigrantů, kteří byli z velké části zaměstnáni ve stavebnictví a zemědělství a při nástupu krize to byli právě oni, kdo přišli o práci jako první.

I z hlediska regionů se nezaměstnanost v obou zemích značně liší. V České republice je dlouhodobě nejvyšší nezaměstnanost v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Je to spojeno s úpadkem jejich hlavních průmyslových odvětví – těžarství, velkou koncentrací Romského etnika a nízkou mírou vzdělanosti. Dlouhodobě nejnižší nezaměstnanosti dosahuje Praha, jakožto hlavní město, nabízí blízkost všech institucí a je sídlem velkého množství mezinárodních společností. Pozitivním faktorem je i dobrá dopravní dostupnost a vysoká míra vysokoškolsky vzdělaných lidí. Ve Španělskou jsou rozdíly mezi jednotlivými autonomními společenstvími obrovské, v mnoha případech až desítky procent. Nejvyšší míry nezaměstnanosti dosahují autonomní oblasti na jihu země Andalusie a Extremadura. Jsou to typicky zemědělské regiony, kde je podíl zemědělství na tvorbě HDP dvojnásobný oproti zbytku země. To způsobuje výkyvy v nezaměstnanosti v průběhu roku. V těchto regionech je velmi malé procento lidí s vyšším vzděláním. Nejnižší míru nezaměstnanosti vykazují dva malé regiony na severu – Baskicko a Navarra. Míra nezaměstnanosti v těch regionech je více než o polovinu nižší. Baskicko je průmyslový region, který zavedl do praxe mnoho inovačních politik. Región se rozhodl pro reindustrializaci, změnu výrobního modelu a investice do odvětví jako je telekomunikace, letectví, nanotechnologie a biotechnologie, tedy odvětví s vysokou přidanou hodnotou. Soustředí se na investice do lidského kapitálu, takže růst zaměstnanosti je doprovázen i růstem produktivity práce.

Na základě výše uvedeného byl cíl práce, kterým bylo porovnání vývoje nezaměstnanosti mezi oběma zeměmi a určení hlavních příčin, splněn. Při popsání rozdílů v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými regiony v daných zemích nedošlo k hloubkové analýze u každého z regionů kvůli omezenému rozsahu práce, ale z každé země byly vybrány dva regiony nacházející se na opačném pólu, u nichž byly detailně určeny příčiny rozdílných měr nezaměstnanosti. Hypotéza, že vývoj nezaměstnanosti byl silně ovlivněn hospodářskou krizí, avšak dopad na všechny ekonomiky nebyl stejný a nezaměstnanost je ovlivněna i řadou vnitřních faktorů se na základě analýzy dostupných potvrdila.

Míra nezaměstnanosti se stále vyvíjí a mění. Klesající míra nezaměstnanosti v České republice, která je spojena s růstem mezd a absencí růstu produktivity práce, by mohla v budoucnu způsobit problémy, o kterých se práce zmiňuje. I přestože nezaměstnanost ve Španělsku je několikanásobně vyšší než v České republice, následováním příkladu z některých regionů, jmenovitě Baskicko, které jako jedna z mála oblastí dokázalo dosáhnout růstu zaměstnanosti spojeným s růstem produktivity práce, by se Česká republika mohla těmto problémům v budoucnu vyhnout. Toho lze dosáhnout zejména investicemi do lidského kapitálu a inovacemi. Práce otevírá prostor pro další řešitele, kteří by se mohli soustředit na detailnější analýzu vývoje míry nezaměstnanosti a ostatních ekonomických veličin u jednotlivých regionů ve Španělsku.

Seznam grafů

Graf 1 - Dobrovolná nezaměstnanost	11
Graf 2 - Nedobrovolná nezaměstnanost.....	12
Graf 3 - Křivka nabídky práce.....	13
Graf 4 - Křivka poptávky po práci.....	14
Graf 5 - Rovnováha na trhu práce a její změna.....	15
Graf 6 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice od roku 2006 do roku 2016.....	29
Graf 7 - Vývoj růstu HDP v České republice v letech 2006 až 2016.....	30
Graf 8 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice letech 2006 až 2016 podle pohlaví....	31
Graf 9 - Vývoj nezaměstnanosti lidí pod 25 let v České republice v období od roku 2006 do roku 2016.....	32
Graf 10 - Vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku od roku 2006 do roku 2016.....	33
Graf 11 - Vývoj růstu HDP ve Španělsku v letech 2006 až 2016.....	35
Graf 12 - Vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku letech 2006 až 2016 podle pohlaví.....	36
Graf 13 - Vývoj nezaměstnanosti lidí pod 25 let ve Španělsku v období od roku 2006 do roku 2016.....	38
Graf 14 - Vývoj nezaměstnanosti v České republice, Španělsku a EU28.....	40
Graf 15 - Vývoj HDP v České republice, Španělsku a EU28.....	41
Graf 16 – Růst průměrné mzdy v České republice v %.....	43
Graf 17 – Podíl pracovníků pracujících majících smlouvu na dobu určitou.....	45
Graf 18- % rozdělení nezaměstnaných podle dosaženého vzdělání v roce 2006.....	46
Graf 19- % rozdělení nezaměstnaných podle dosaženého vzdělání v roce 2013.....	47
Graf 20 - Vývoj migrace ve Španělsku od roku 2000 do roku 2014.....	48
Graf 21 - Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele ve standardu kupní síly (PPS) v roce 2014 podle krajů (EU 28 = 100 %).	54

Graf 22 - Průměrná hrubá měsíční mzda a medián mezd v roce 2016 podle krajů.....	56
Graf 23 - HDP na obyvatele v eurech v roce 2016.....	62
Graf 24 – Hrubý měsíční plat v roce 2016.....	64

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Vývoj míry nezaměstnanosti v krajích v České republice od 2006 do 2016.....	51
Tabulka 2 - Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání v krajích ČR v roce 2011.....	55
Tabulka 3 – Vývoj míry nezaměstnanosti v autonomních společenství ve Španělsku od 2006 do 2016.....	59
Tabulka 4 - % populace s dosaženým vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním.....	63

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Mapka regionů NUTS II a NUTS III v České republice.....	50
Obrázek 2 – Míra nezaměstnanosti v krajích České republiky v roce 2013.....	53
Obrázek 3 – Autonomní společenství ve Španělsku.....	58
Obrázek 4 – Míra nezaměstnanosti v autonomních společenství ve Španělsku v roce 2013.....	60

Zdroje

Knižní zdroje:

1. HALÁSKOVÁ, R. *Politika zaměstnanosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-522-5.
2. HOLMAN, Robert. *Makroekonomie středně pokročilý kurz*, 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN 80-7179-764-2
3. HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-641-8.
4. KNOLL, Oto. *Druhy nezaměstnanosti a příčiny jejich vzniku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1993.
5. KOTÝNKOVÁ, Magdalena a Otakar NĚMEC. *Lidské zdroje na trhu práce: vývoj a tendence v souvislosti se vstupem České republiky do EU*. Praha: Professional Publishing, 2003. ISBN 80-86419-48-7.
6. JÍROVÁ, Hana. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. ISBN 80-7079-635-9.
7. SAMUELSON P. A., NORDHAUS W. *Ekonomie*. 18.vydání. Praha: NS SVOBODA, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0
8. SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P. (ed.). *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. Brno: Masarykova universita, 2003. ISBN 80-210-3048-8.
9. WINKLER, Jiří, WILDMANNOVÁ Jirka. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*. Praha: Computer Press, 1999. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-195-9.

Internetové zdroje:

1. ALFONSO, Matilde, FURIO BLASCO, Elies, España: De la emigración a inmigración. 2007, [online] [cit. 2018-08-09]. Dostupný z <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00130293/document>
2. Banco de España, Informe anual 2008 – El impacto de la crisis financiera sobre la economía española [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupný z: <https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/PublicacionesAnuales/InformesAnuales/08/cap2.pdf>
3. Businessinfo.cz – Prague. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupný z: <http://www.businessinfo.cz/en/articles/prague-7947.html>
4. BIČÁKOVÁ, A, KALÍŠKOVÁ, K. Od mateřství k nezaměstnanosti, Postavení žen s malými dětmi na trhu práce. 2015/8 [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z: https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti/mobile/index.html#p=3
5. BBVA. Desempleo juvenil – causas y soluciones. Madrid. 2011.[online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupný z: https://www.bbvaresearch.com/KETD/fbin/mult/WP_1130_tcm346-270043.pdf
6. Caixabank. El turismo representa el 16% del Producto Interior Bruto en España, según CaixaBank Research. Madrid. 2017. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupný z: https://www.caixabank.com/comunicacion/noticia/estudio-caixabank-research_es.html?id=40215
7. CORTÉS, L., MALO, M. La influencia de la implantación del sispe en el paro registrado. Ministerio de trabajo y asuntos sociales. 2005 [online]. [cit. 2018-

- 06-30]. Dostupný z:
https://www.sepe.es/contenidos/que_es_el_sepe/estadisticas/datos_estadisticos/empleo/pdf/Docum1-Efecto_SISPE_01-jun-05.pdf
8. ČEJKA, R., VNOUČKOVÁ, L. Hlavní ekonomické faktory ovlivňující vývoj nezaměstnanosti: Vývoj v České republice. Ekonomické listy. 2/2014 [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z: https://en.vsem.cz/data/data/ces-soubory/ekonomicke_listy/Ekonomicke_listy_2_2014.pdf
9. Český statistický úřad. Ekonomická aktivita obyvatelstva. [online]. [cit. 2018-05-16]. Dostupný z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-6222-03-2001-4__ekonomicka_aktivita_obyvatelstva
10. Český statistický úřad. Mzdy a náklady práce. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupný z: https://www.czso.cz/csu/czso/prace_a_mzdy_prace
11. Český statistický úřad. Nezaměstnanost. [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20568935/311107k03.pdf/41c1a51c-cb1a-4276-8f00-e3b60ab32fe1?version=1.0>
12. Český statistický úřad. Nezaměstnanost a neaktivita mladých lidí ve věku 15 až 24 let. [online]. [cit. 2018-07-20]. Dostupný z:
<https://www.czso.cz/csu/xp/nezamestnanost-a-neaktivita-mladych-lidi-ve-veku-15-az-24-let>
13. Český statistický úřad. Výběrové šetření pracovních sil VŠPS. [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z:
https://www.czso.cz/csu/vykazy/vyberove_setreni_pracovnich_sil
14. Český statistický úřad. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – Metodika. [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z:
https://www.czso.cz/csu/czso/zam_vsps

15. Český statistický úřad. Sčítání lidu, domů a bytů, 2011. [online]. [cit. 2018-08-10], dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>
16. Český statistický úřad. Zaměstnanost, Nezaměstnanost. [online]. [cit. 2018-07-10]. Dostupný z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace
17. DATOSMACRO.COM. Desempleo de España. [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupné z: <http://www.datosmacro.com/paro/espana>
18. DUBSKÁ, D.- Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky Dostupné z [www < https://www.czso.cz/csu/czso/dopady-svetove-financni-a-hospodarske-krize-na-ekonomiku-ceske-republiky-n-rlar44vims>](https://www.czso.cz/csu/czso/dopady-svetove-financni-a-hospodarske-krize-na-ekonomiku-ceske-republiky-n-rlar44vims)
19. EUSKADI.ES.EUS, Informe trimestral de la economía vasca. [online]. [cit. 2018-08-13]. Dostupný z: <http://www.euskadi.eus/informe-trimestral-economia-vasca/web01-a2ogaeko/es/>
20. Eurostat. EU labour force survey – methodology. [online]. [cit. 2018-05-13]. Dostupný z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_methodology
21. Eurostat – Employment and Unemployment – Main concepts, [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/methodology/main-concepts>
22. Eurostat. Overview. [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z: <http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>
23. Eurostat. Part-time employment and temporary contracts - annual data. [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupný z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfpsi_pt_a&lang=en

24. Eurostat. Unemployment statistics and beyond. [online]. [cit. 2018-06-30].
Dostupný z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics_and_beyond
25. Eurostat. Unemployment rate – annual data. [online]. [cit. 2018-07-10].
Dostupný z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsun20&plugin=1>
26. Eurostat. Unemployment by sex, age and educational attainment – annual averages. [online]. [cit. 2018-08-02]. Dostupný z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>
27. European Commission. European semester thematic factsheet – Active labour market policies. [online]. [cit. 2018-05-16]. Dostupný z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-semester_thematic-factsheet_active-labour-market-policies_en.pdf
28. GARCÍA, S.C. Déjà vu? Crisis de empleo y reformas laborales en España. Revista de Economía Aplicada. Número 56 (vol. XIX), 2011, págs. 149 a 177. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupný z: <http://www.redalyc.org/html/969/96922241006>
29. HIEKISCHOVÁ, M.: Politika snižování dlouhodobé nezaměstnanosti osob se základním vzděláním na Ústecku, Institut sociologických studií FSV UK, Analytická studie, 2010 [online]. [cit. 2018-08-10] Dostupný z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/1161/RPTX_0_0_11230_0_334702_0_103904.pdf?sequence=1&isAllowed=y
30. INE, Cifras de población y Censos demográficos, Demografía y Población, [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupný z: http://www.ine.es/inebmenu/mnu_cifraspob.htm

31. INE. Encuesta de Población Activa Metodología 2005. [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z: <http://www.ine.es/daco/daco43/resumetepa.pdf>

32. INE. Actividad, Ocupación y Paro. [online]. [cit. 2018-07-20]. Dostupný z: http://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/categoria.htm?c=Estadistica_P&cid=1254735976595

33. INE. INEbase / Estadísticas territoriales. [cit. 2018-07-20]. Dostupný z: http://www.ine.es/FichasWeb/RegComunidades.do?fichas=49&busc_comu=&botonFichas=Ir+a+la+tabla+de+resultados

34. International labour organization -About the ILO. [online]. [cit. 2018-05-13]. Dostupný z: <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm>

35. International labour organization -About the ILO. [online]. [cit. 2018-05-20]. Dostupný z: https://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/statistics-overview-and-topics/WCMS_470304/lang--en/index.htm

36. KOHOUT, Pavel, Španělsko, euro a nemovitosti. 2007. [online] [cit. 2015-07-30]. Dostupný z: <http://www.investujeme.cz/spanelsko-euro-anemovitosti/>

37. Kurzycz – Nezaměstnanost v ČR, vývoj, rok 2018–5 let. [online]. [cit. 2018-07-10]. Dostupný z: <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/?G=4&A=2&page=8>

38. MALO de MOLINA, José Luis, La economía española de la crisis mundial, BANCO DE ESPANA. 2010. [online] [cit. 2018-07-30] Zaragoza. Dostupný z: <http://www.bde.es/f/webbde/GAP/prensa/intervenpub/diregen/estudios/ficheros/es/estu010210.pdf>

39. MIGUÉLEZ LOBO, Fausto. *Las llamadas políticas pasivas*. [online]. [cit. 2018-06-23]. ISSN: 2339-5753. Dostupný z: <https://www.raco.cat/index.php/anuarioiet/article/viewFile/314744/404902>

40. Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Real Decreto Legislativo 3/2015, *artículo 36*. [online]. [cit. 2018-05-20]. Dostupný z: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-11431>
41. Ministerio de trabajo, migraciones y seguridad social. Políticas activas de empleo. [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupný z: https://www.sepe.es/contenidos/personas/encontrar_empleo/normativa/politicas_activas_empleo.html
42. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. [online]. [cit. 2018-05-20]. Dostupný z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>
43. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti. Společná tisková zpráva Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. [online]. [cit. 2018-06-30]. Praha. 2012. Dostupný z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/13856/tz_071112a.pdf
44. Ministerstvo průmyslu a obchodu. Investiční pobídky. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupný z: <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/dotace-a-podpora-podnikani/investicni-pobidky-a-prumyslove-zony/investicni-pobidky/>
45. Ministerstvo vnitra České republiky. Správa na úseku zaměstnanosti. [online]. [cit. 2018-06-23]. Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21308222&doctype=ART>
46. MORSY, H. Scared generation. Finance & Development. 2012 [online]. [cit. 2018-07-30]. Dostupný z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/03/morsy.htm>
47. Národní ústav odborného vzdělávání -Klasifikace jednotek NUTS. [online]. [cit. 2018-07-20]. Dostupný z: <http://www.nuov.cz/klasifikace-jednotek-nuts>

48. PERÉZ INFANTE, J. I. ¿El paro registrado es más “real” que el paro de la epa? Asociación Española de Economía del Trabajo. Madrid. 2013. [online]. [cit. 2018-06-30]. Dostupný z: <http://www.aeet.eu/index.php/es/tribuna-abierta/138-iel-paro-registrado-es-mas-real-que-el-paro-de-la-epa>
49. SINGER, M. Hospodářská krize a česká ekonomika. Česká národní banka. Praha. 2010. [online]. [cit. 2018-07-20]. Dostupný z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20100421_legendor.pdf
50. Romská populace a zdraví, Česká republika – Národní zpráva 2009. Úřad vlády ČR. [cit. 2018-08-10]. ISBN: 978-84-692-5535-3
51. Úřad práce ČR. Partner pro nezaměstnané i zaměstnavatele. 2014. [online]. [cit. 2018-06-23]. ISBN: 978-80-260-7416-8 Dostupný z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/20043/UP_partner_2015.pdf
52. Zastupitelský úřad Madrid. Ekonomická charakteristika země. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2013 [online] [cit. 2018-07-29]. Dostupný z: <http://www.export.cz/evropa/spanelsko/spanelsko-ekonomickacharakteristika-zeme/2982-spanelsko-ekonomicka-charakteristika-zeme>